

A kutatási beszámolót írta: Domokos Tamás és Kulcsár László

A kutatásra Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából került sor. A program megvalósítója az ECHO Oktatáskutató Műhely volt.

A kutatásban való együttműködésért az alábbiaknak szeretnénk köszönetet mondani:

Tatabánya Megyei Jogú Város Polgármesterei Hivatala
Tatabánya Városi Diákönkormányzat

Árpád Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola; Bánhidai Ipari Tanoda; Bánki Donát Ipari Szakközépiskola; Bárdos László Gimnázium és Szakközépiskola; Éltés Mátyás Általános Iskolai és Speciális Szakiskola; Fellner Jakab Szakközépiskola és Szakiskola; Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Iskola; Kossuth Lajos Közgazdasági Szakközépiskola; Mikes Kelemen Felnőtt és Ifjúsági Középiskola; Péch Antal Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium; Remedium Általános Iskola és Szakiskola; Vas László Egészségügyi Szakközépiskola és Gimnázium

ECHO Oktatáskutató Műhely

8000 Székesfehérvár, Tóvárosi ln. 67.fsz.3.

(30) 217-0923; Tel/fax: (22) 325-536

dtmonit@elender.hu

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 Ifjúságkutatás 2000	3. o.
1.2 A kutatás célja	4. o.
1.3 A kutatási módszer	4. o.
1.4 Adatfeldolgozás	6. o.
2. Általános demográfiai helyzet	8. o.
3. Egészség, psziché	16.o.
3.1 Az egészséges életmód	16. o.
3.2 Dohányzás	18. o.
3.3 Alkoholfogyasztás	22. o.
3.4 Serkentő szerek (kávé, energiaital) fogyasztása	25. o.
3.5 Drogfogyasztás	26. o.
3.6 Pszichés állapot	29. o.
4. Iskola	32.o.
5. Család, egzisztencia	43.o.
6. Értékrend, identitás	48.o.
7. Közélet és a város	56.o.
7.1 Elképzelések a közeletről	56. o.
7.2 Lokálpatriotizmus	59. o.
8. Fogyasztási szokások	63.o.
9. Szabadidő	68.o.
10. Az Y-generáció jövőképe	73.o.
11. EU csatlakozás	84.o.
12. Környezettudat	88.o.

1. PROLÓGUS

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. Ezzel egyidejűleg megindult a generációs korszakváltás folyamata is. Azok a tanulók, akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak, s ennek jellemzői áthatják életük minden területét, így a családi viszonyaikat, az iskolával kapcsolatos elvárásaikat, az identitásukat, a szabadidős preferenciájukat, a mentálhigiénés állapotukat, a közéleti és politikai kultúrájukat, a médiahasználati és fogyasztási szokásaikat illetve a jövőre vonatkozó terveiket egyaránt.

Mivel az értékrendi és szemléletbeli változás az ifjúsági problémák struktúrájában is módosítást okozott, a fiatalok életéért felelősséget érző helyi közösségnek, családoknak, civil szervezeteknek és önkormányzatoknak fontos megismerni az új generáció sajátosságait, jellemzőit, problémáit.

1.1 Ifjúságkutatás 2000

Az ECHO Oktatókutatató Műhely - elsősorban önkormányzati igényekre reagálva - az utóbbi években számos ifjúságkutatási és fejlesztési programot dolgozott ki, melyeket a helyi igényekhez való nagyfokú alkalmazkodás jellemez. Ifjúságkutatási programjainkat megyei jogú városokban és kisebb településeken egyaránt sikerrel bonyolítottuk le. A kutatások között alapozó, általános helyzetkép készítése és célzott, egy-egy problématerületre (pl. mentálhigiéné, ifjúsági közéletiség, pályakezdő munkanélküliség, EU attitűd) fókuszáló kutatások egyaránt voltak. A kutatói, fejlesztői munka eredménye, hogy több önkormányzat megalkotta ifjúsági koncepcióját, a feltárt jelenségek, problémák kezelésére különböző programok indultak.

Az önkormányzatok és az ifjúsági szakemberek körében többször felmerült, hogy az adott településen feltárt ifjúsági problémákat, jelenségeket fontos lenne összevetni más települések adataival, jó lenne egyeztetni a vizsgálati kérdéseket, szempontokat. Mindezen igényekhez igazodva hirdette meg kutatóműhelyünk "Ifjúságkutatás 2000 - Nagyvárosi fiatalok az ezredfordulón" című programját, melyhez Tatabánya városa is csatlakozott.

1.2 A kutatás célja

Tatabányán a korábbi években több speciális problémára fókuszáló ifjúságkutatás zajlott le, így felmérésre került a fiatalok érdekérvényesítési csatornákhöz való viszonya, egészségkárosítási szokásai, szabadidő felhasználási módjai is. Ugyanakkor nem készült olyan általános helyzetkép, mely a fiatalok életének egészét átfogná és olyan hiteles információkat adna, melyek ismeretében céltan lehetne meghatározni a jövőbeni ifjúsági projektek, intervenciós programok irányultságát.

Az általános kép megrajzolásán túl a kutatás célja volt, hogy megmérjük, mi változott az elmúlt időszakban, hogyan változott az ifjúság helyzete, problémái.

Azzal, hogy a városi ifjúságkutatást más városokkal is egyeztetett tematika alapján, részben megegyező kérdések alkalmazásával összehangoltan került lebonyolításra, lehetőség teremtődik az ilyen jellegű összehasonlításra is, s a város térben is el tudja helyezni a kapott eredményeket. A programban résztvevő városok adatainak összehasonlító elemzését egy külön beszámoló tartalmazza.

Eddigi tapasztalataink alapján az ifjúsági problémák megismerésének egyik leghatékonyabb módja a középiskolások problémáinak, életének figyelemmel kísérése, ennek megfelelően a kutatást is rájuk fókuszáltuk.

1.3 A kutatási módszer

A kutatás empirikus adatgyűjtésére önkitöltős kérdőívek segítségével 2000. áprilisában és májusában került sor. A diákok a 12 oldalas, 301 kérdést tartalmazó kérdőíveket tanórákon töltötték ki. Mivel a tanulóknak minden körülmények között biztosítani kellett a válaszadás önkéntességét és anonimitását, a tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes középiskolás tanuló) 18 százalékát teszik ki, az 5046 tanulóból 887 fő válaszolt kérdéseinkre. A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és intézmény típus szerinti kvótákat, valamint a nemek szerinti összetételt. Mivel több iskolában voltak az adatfelvétel idején hiányzó tanulók, a hiányzásból és az

esetleges válassz megtagadásból fakadó kismértékű torzulást az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk.

A vizsgálat a város 12 középfokú oktatási intézményére terjedt ki az alábbi megoszlás szerint:

	középfokú tanulók megoszlása (%)	kérdett osztályok száma	kérdettek iskolán belüli aránya (%)
Árpád Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola	9,8	3	19,6
Bánhidai Ipari Tanoda	1,1	1	31,5
Bánki Donát Ipari Szakközépiskola	9,6	3	16,8
Bárdos László Gimnázium és Szakközépiskola	6,1	1	19,8
Éltes Mátyás Á.I. és Speciális Szakiskola	1,8	1	17,4
Fellner Jakab Szakközépiskola és Szakiskola	17,9	6	19,8
Kereskedelmi és Vendéglátó Ipari Szakk. és Szakm.	16,6	5	19,8
Kossuth Lajos Közgazdasági Szakközépiskola	8,6	3	19,4
Mikes Kelemen Felnőtt és Ifjúsági Középiskola	9,7	4	19,6
Péchy Antal Műszaki SZKI és Gimnázium	11,7	4	19,9
Remédió Ált. Isk. és Szakiskola	0,7	1	35,1
Vas László Eü. Szakközépiskola és Gimnázium	6,4	3	22,5
Összesen	100	35	19,8

Az alapsúlyozás és a nyers minta súlyozás előtti százalékos összetételét a következő táblázat mutatja. A súlyozás után a minta évfolyam és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a tatabányai középfokú diákokat.

Alapsúlyozás				Súlyozás előtti nyers minta			
	gimnázium	szakközépiskola	szakm. képző	gimnázium	szakközépiskola	szakm. képző	
9. évf.	6,1	9,9	12,3	7,1	10,1	14,0	9. évf.
10. évf.	5,5	9,4	9,3	6,7	11,8	12,7	10. évf.
11. évf.	4,5	9,6	8,3	5,7	7,2	3,5	11. évf.
12. évf.	3,9	7,7		4,1	12,6		12. évf.
13. évf.		9,9	3,5		3,2	1,2	13. évf.

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-3 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden középfokú diákot megkérdeznénk a városban.

1.4 Adatfeldolgozás

A kérdőívbeli kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és

ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi cselekedeteket, problémákat, intézményeket négy illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százas értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát lehetett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

Az elemzés során a gyakrabban használt egyváltozós elemzési technikák (gyakoriság, átlagok stb.) mellett a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására ún. többváltozós matematikai-statisztikai módszereket is használtunk. A leggyakoribb többváltozós elemzési formák a következők:

- * A korrelációs elemzés azt mutatja meg, hogy az egyes változók megítélése mennyiben hasonló. Ha van köztük hasonlóság (vagyis pozitív korreláció), akkor ezt egy korrelációs együttható fejezik ki, melynek értéke 0 és 1 között lehet. Minél magasabb ez az érték, annál nagyobb a hasonlóság a megítélésben. A megítélési hasonlóságot korrelációs mátrixon ábrázoljuk.
- * A faktoranalízis arra szolgál, hogy sok változóból (például egy hosszú kérdéssorból) kevesebb, jobban kezelhető egységeket kapjunk. Az eljárás alapja itt is az egyes változók megítélésének hasonlósága, de itt változó-csoportokat, megítélési mintázatokat kapunk végeredményül. Az egyes csoportokba tartozó itemekhez faktorsúlyokat rendel a számítógép (-1 és 1 között), amelyek azt fejezik ki, hogy az adott item, változó vagy állítás mennyire befolyásolja az adott faktor összképét. Minél inkább távol van a nullától ez a szám, annál jelentősebb az adott item befolyása az adott faktorra, (ha negatív ez a szám, akkor az adott item éppen ellenkező előjellel befolyásolja a faktort, mint pozitív faktorsúlyú társai).
- * A klaszteranalízis nem a változókból, hanem a válaszadókból képez csoportokat (klasztereket), aszerint, hogy egyes kérdéseket, kérdéssorokat mennyire hasonlóan ítélték

meg. Ezzel lehetővé válik, hogy egy-egy témakör (akár viszonylag sok kérdéssel) megítélése szerint csoportosítsuk a válaszadókat, és a csoportokat utána elemezzük akár társadalmi-demográfiai összetételük, akár más kérdésekre adott válaszaik alapján.

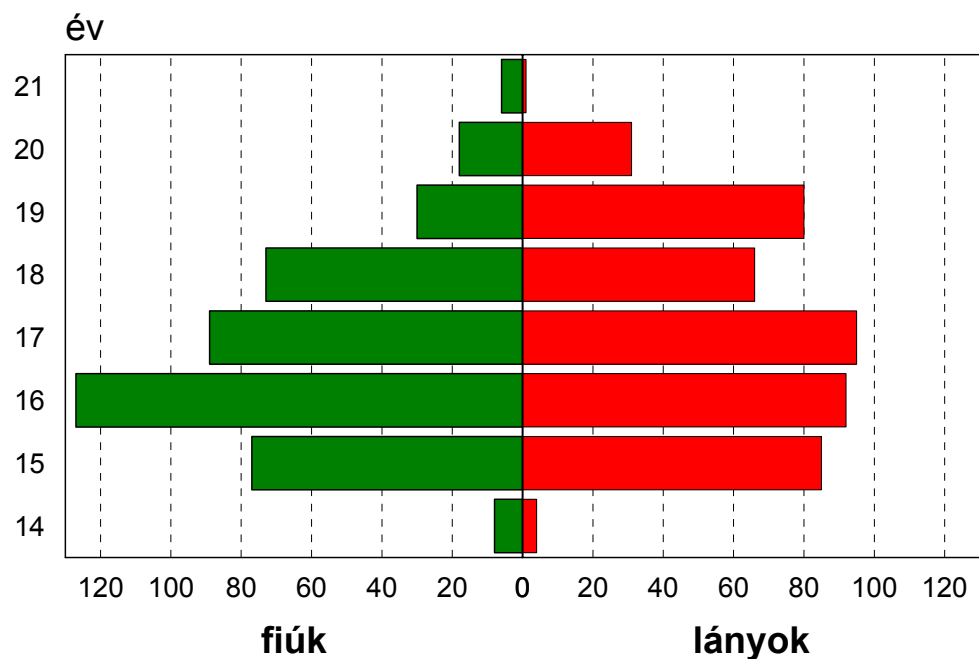
- * A többdimenziós skálázás a vizsgált változókat többdimenziós térben mutatja meg a megítélésük hasonlósága alapján, távolságmátrix segítségével. Az itemek egymástól való geometriai távolsága azt jelzi, hogy megítélésük mennyire hasonló, s akkor kerül két változó egymáshoz közel, ha a válaszolók ugyanúgy ítélik meg őket.

2. ÁLTALÁNOS DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

Mielőtt belekezdenénk a felmérés részletes tartalmi ismertetésébe, szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetők.

A társadalomtudományi vizsgálódások alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált tanulói korosztályban a tanulók 64 százaléka fiatalkorú (tehát jogi értelemben korlátozottan cselekvőképes), 1 százalék teljesen cselekvőképtelen, s a maradék 35 százalék jogilag felnőtt, betöltötte a 18. életévet. A mintában a 16 évesek aránya a legmagasabb, 25 százalék. Az ennél fiatalabbak (14-15 évesek) aránya 20 százalék, az idősebbeké (17-21 évesek) 55 százalék. A kérdezett tanulók átlagéletkora 16.9 év, mely iskolatípusonként egy kicsit eltérő. A gimnáziumokban az átlagos életkor 16.4 év, a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben 16.9, a szakközépiskolákban pedig 17.1 év.

A vizsgált tanulók korfája

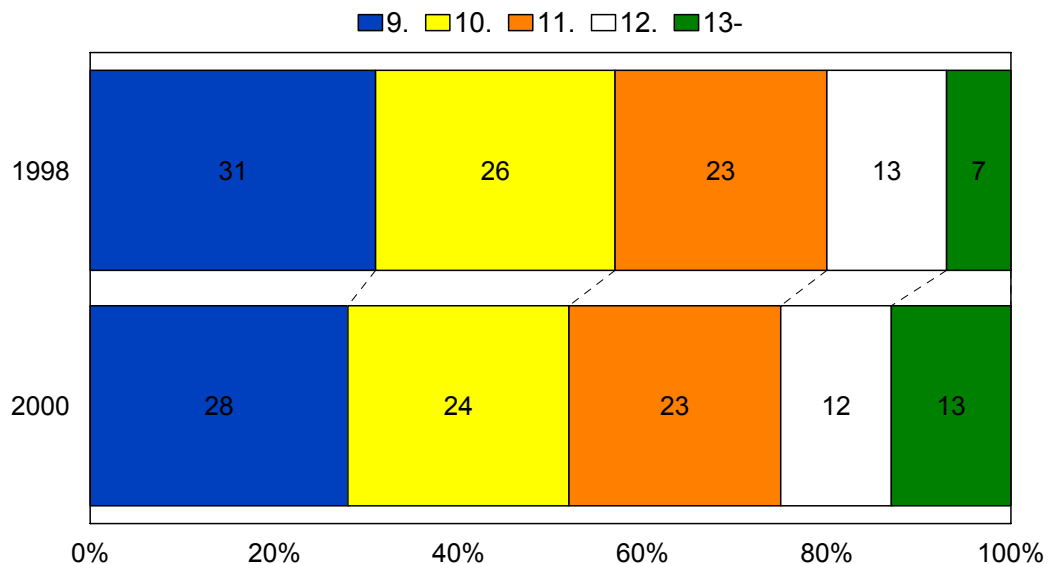
fő

A tatabányai középiskolákban a tizedik és tizenegyedik évfolyamon nagyjából egyenlő arányban vannak a tanulók (23-24 százalék), a kilencedikesek valamivel többen vannak (28 százalék). Az érettségizők (12 százalék) és a magasabb osztályokban tanulók (13 százalék)

tanulók aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a szakmunkásképzésben résztvevők ekkora már végeznek, az érettségi utáni szakképzésben pedig csak néhányan maradnak az ilyen képzést adó középiskolákban. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása.

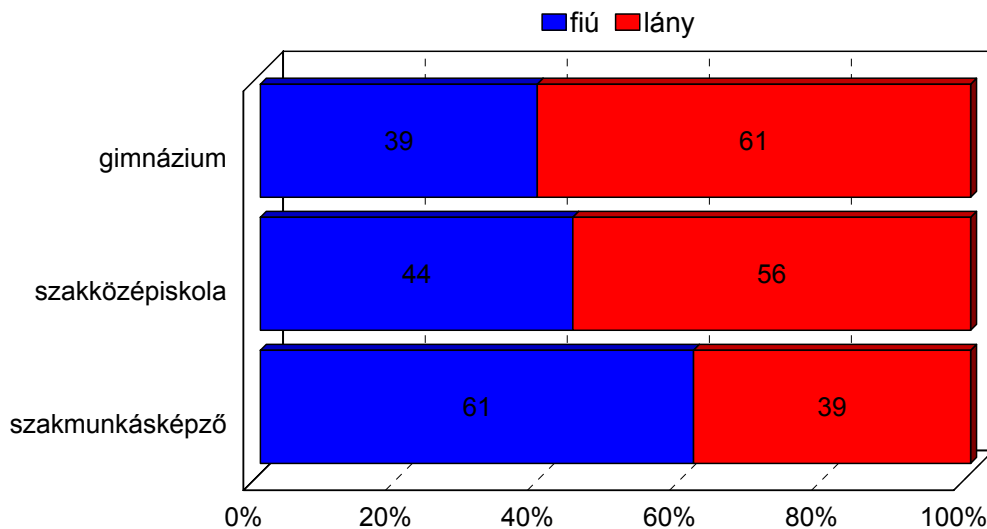
Érdeemes összevetni az 1998-as adatokkal a jelenlegi helyzetet. Látható, az elmúlt két évben egy kicsit csökkent a középiskola kezdő évfolyamán tanulók aránya, s nőtt az érettségi utáni szakképzésben és a szakmunkások intenzív szakközépiskolai képzésében résztvevő fiatalok részaránya a középiskolán belül. Ez részben a kereslethez jobban igazodó kínálati palettával, részben a fiatalok stratégiájával magyarázható.

A válaszolók évfolyam szerinti megoszlása

A válaszolók nem szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a fiúk és a lányok aránya kiegyenlített, a középiskolások 51.5 százaléka lány. Ha azonban a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - komolyabb eltérés tapasztalható. Míg a gimnáziumi képzésben résztvevő középiskolások többsége, 61 százaléka lány, addig a szakközépiskolában nagyjából fele-fele arányban vannak a fiúk és a lányok, s a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben pedig a fiúk vannak többen.

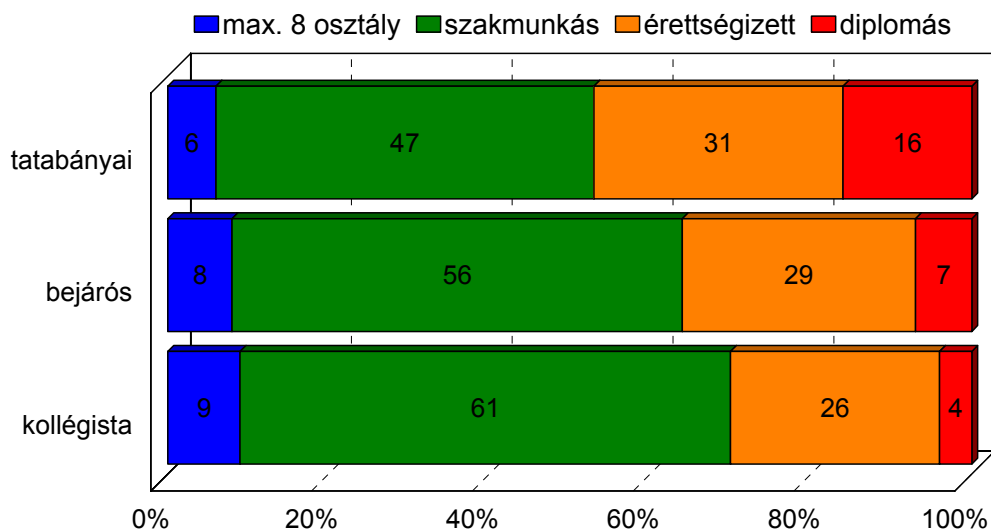
A tanulók nemek szerinti megoszlása

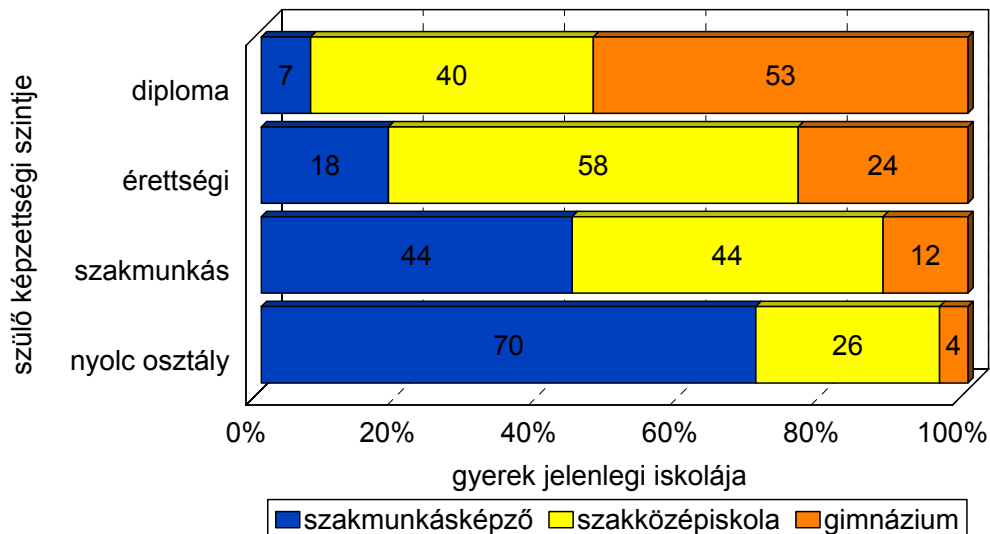
Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A jelenleg Tatabányán tanuló középiskolás diákok 6 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett (1 százalékát sem), 52 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 30 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 12 százalék. Összevetve a városban helyben lakó illetve a bejárós tanulók szüleinek képzettségi szintjét kiderül, hogy a nagyváros kulturális tőkében gazdagabb, mint a környező kistéleplülések, mert míg a tatabányán lakó tatabányai középiskolások szüleinek 16 százaléka diplomás, s 31 százalékuk érettségizett, addig az alacsonyabb iskolázottsági szintű, hátrányos helyzetű környező településekről naponta bejáró tanulók szüleinek 7, a kollégisták szüleinek pedig csak 4 százaléka diplomás.

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke $r=0.41$. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzettebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A gimnáziumokban tanuló diákok 31 százaléka diplomás, további 36 százaléka érettségizett családból került ki, míg a szakközépiskolások 49, a szakmunkások 67 százalékának szülei szakmunkások. Jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére

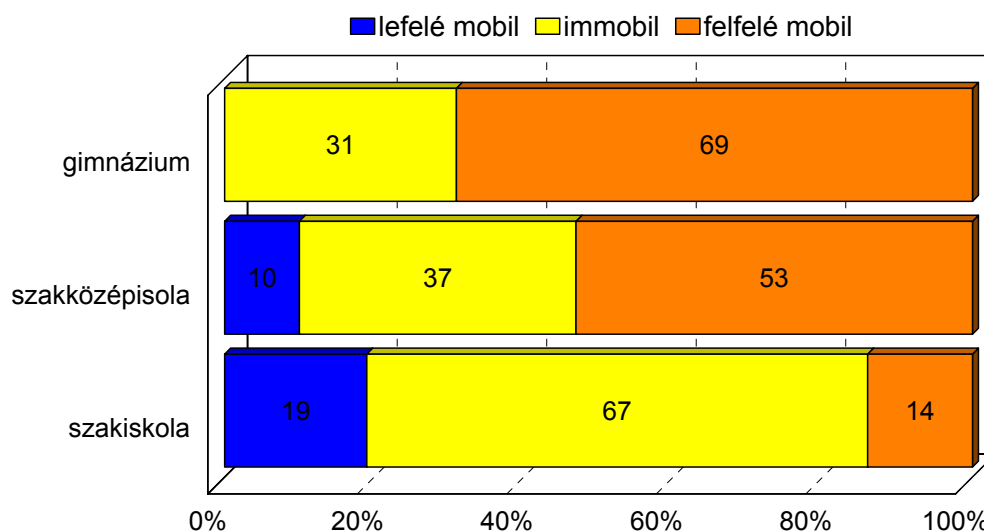

Mіндеzek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti mobilitás irányát. A középiskolás tanulók iskolázottsága nyilván még nem teljesen lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyermek és a

szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak ha a gyerek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyerek helyzete várhatóan rosszabb, mint a szülőké. Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: 46 százalék immobil, 11 százalék lefelé mobil, 43 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok közel fele ugyanolyan, 11 százaléka alacsonyabb képzettségi szinten várhatók, mint a szüleik, s 43 százalékuk magasabb kvalifikáltság felé van úton - egyenlőre. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

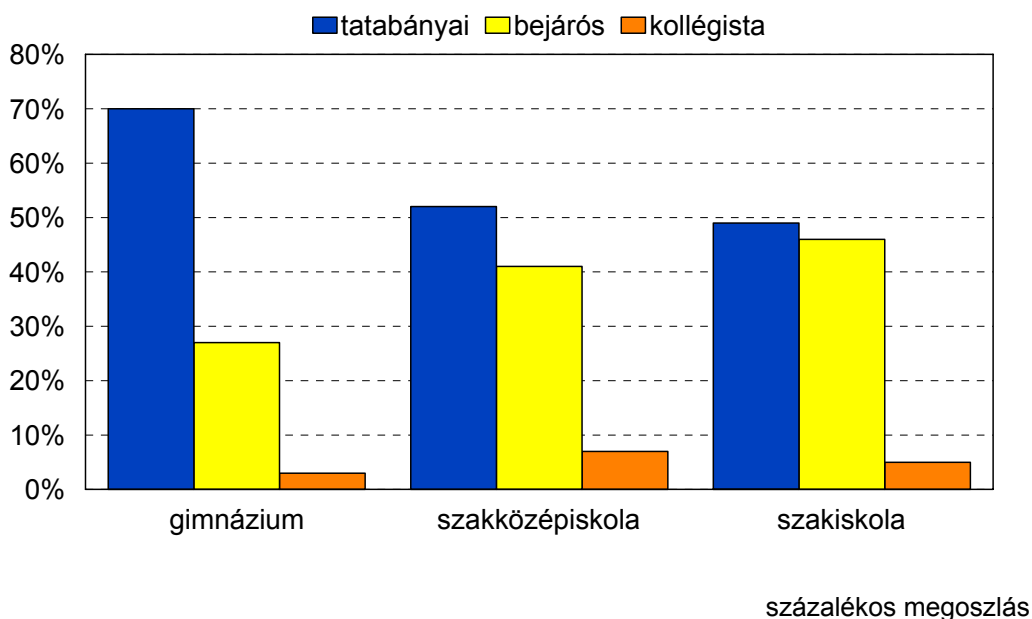
Az egyes iskolatípusokban tanuló diákok körében elétérőek a mobilitási irányok. A gimnazisták között a legmagasabb a felfelé irányuló intergenerációs mobilitás, 69 százalékuk szülei nem diplomások. A szakközépiskolákban tanuló diákok egytizede lefelé mobil (alacsonyabb képzettségi szinten várható mint a szülők), s 53 százalékuk felfelé mobil. A legalacsonyabb mobilitási ráta a szakiskolásoknál, szakmunkástanulóknál mérhető, 67 százalékuk immobil, s több a lefelé mobil, mint a felfelé irányuló tanuló.

Mobilitási irányok az egyes iskolatípusokban

A tatabányai középiskolákban tanuló diákok közel fele, 46 százaléka nem helyi lakos, 40 százalékuk naponta jár be a környező kisebb településekről, 6 százalékuk pedig kollégiumban lakik. Iskolatípusonként vizsgálva a kérdést elmondható, hogy a legnagyobb arányban a gimnáziumokban vannak a helyi diákok (70 százalékban). A szakképesítést adó középfokú oktatási intézményekben a helyi és a nem helyi diákok aránya kiegyenlített.

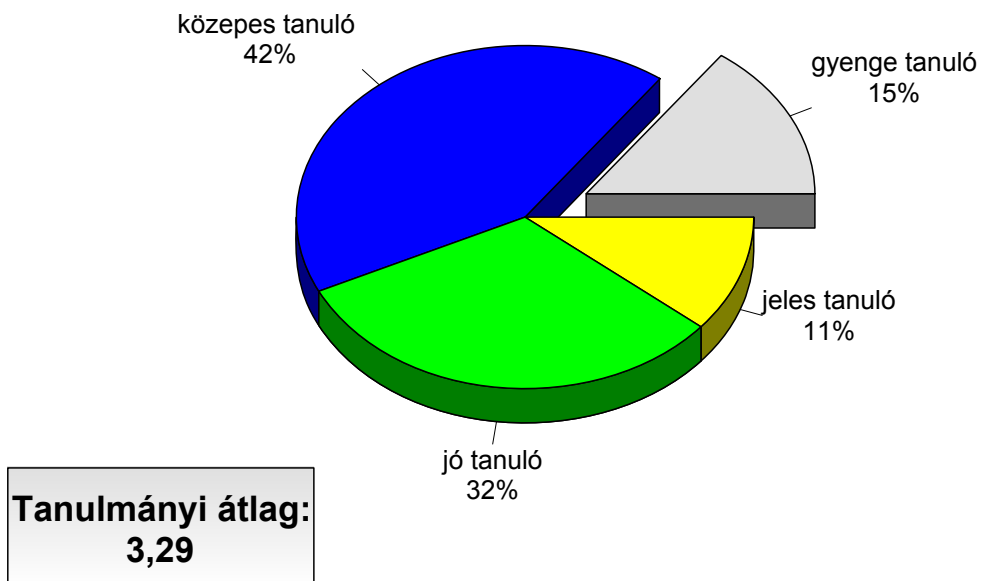
A lakóhely iskolatípusonkénti megoszlása

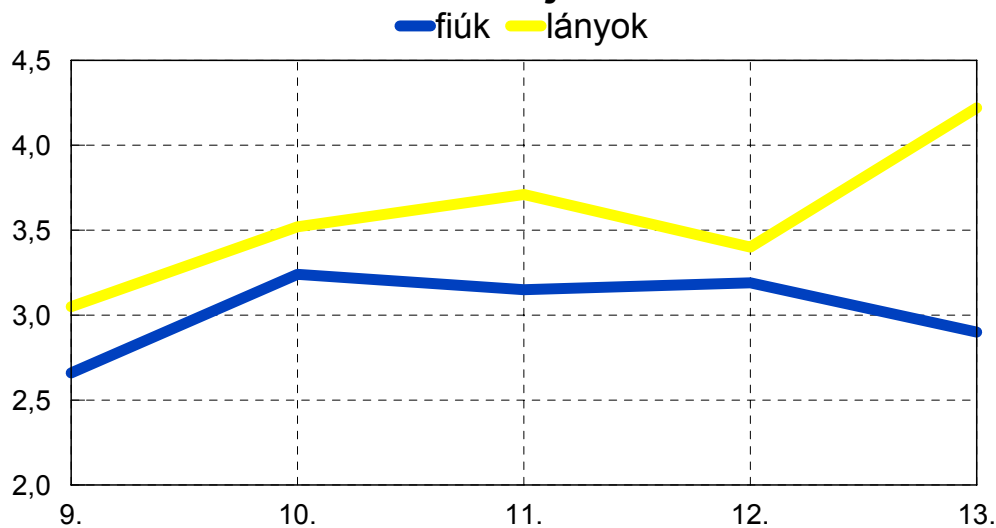
A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepes, számszerűsítve 3,29.

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok 15 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 42 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók 43 százaléka. 4,5-ös, tehát jeles átlagot ért el minden tizedik tanuló. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolatípusok adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (3,92), a szakközépiskolások átlaga 3,28. A szakmunkásképzőkben közepes alatti átlag született 2,92.

A tanulók tanulmányi eredménye

Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

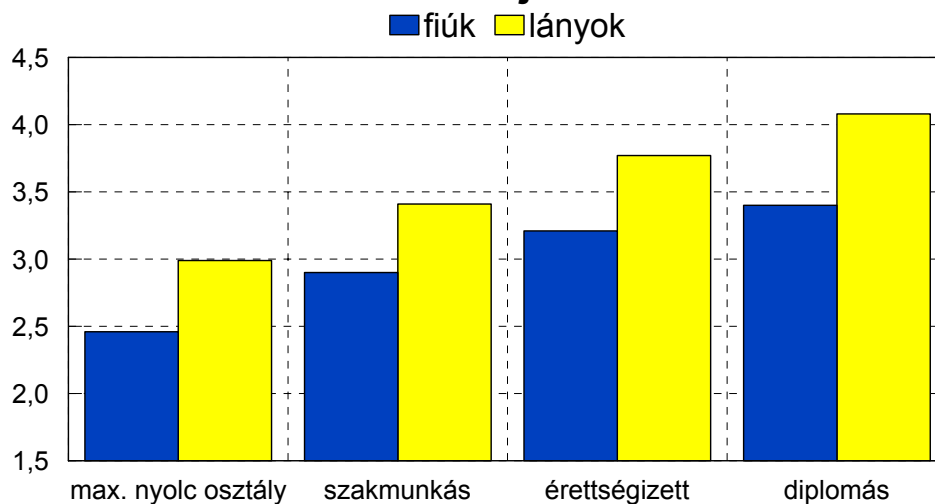
Természetesen az adott iskolákban sem teljesít mindenki egyformán. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét és évfolyamát is, és az átlagokat ezek közös metszetében szemléljük két általános tendencia rajzolódik ki. Ez egyik, hogy a lányok minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál. Különösen nagy, több mint egy egész jegy az

eltérés a 13. évfolyamon. A másik jellemző az, hogy a diákoknak az első év a legnehezebb.

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják “használni” céljaik elérésére.

Míg a diplomás szülők gyermekeinek 57 százaléka jó vagy jeles tanuló, addig az érettségizetteknél 53, a szakmunkásoknál pedig csak 39 százalék ez az arány. A maximum nyolc osztályt végzett szülők gyermekeinek 52 százaléka közepes, további 30 százaléka pedig kifejezetten gyenge tanuló.

Tanulmányi átlag a szülő képzettségének dimenziójában

A kulturális tőke hiánya vagy kisebb “mennyisége” most is utolérhető a tatabányai/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

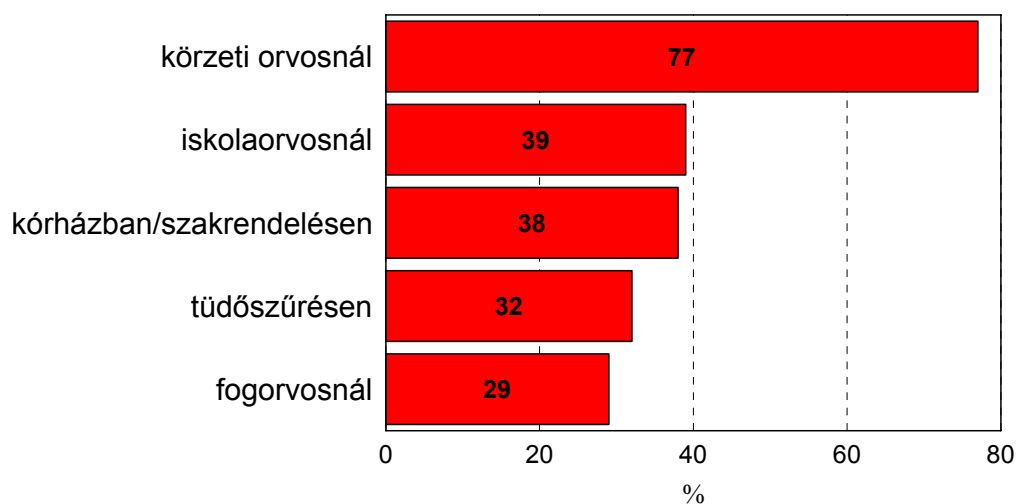
3. EGÉSZSÉG, PSZICHÉ

3.1 Az egészséges életmód

Mindenkinek vannak elképzelései az egészséges életmódról, de persze csak kevesen élik is ezeket az elképzeléseket, mert bár a kilencvenes évektől kezdődően nagy reneszánszát éljük az egészséges életmódnak, ennek anyagi feltételei is vannak (gondoljunk csak az egészséges étkezés költségeire).

A kérdőívben (a terjedelmes egészségkárosítási blokkok mellett) az egészséges életmód három elemét próbáltuk meg röviden megközelíteni. Megkérdeztük, hogy az elmúlt egy évben a fiatalok milyen orvosoknál jártak.

Az utóbbi egy évben voltál...

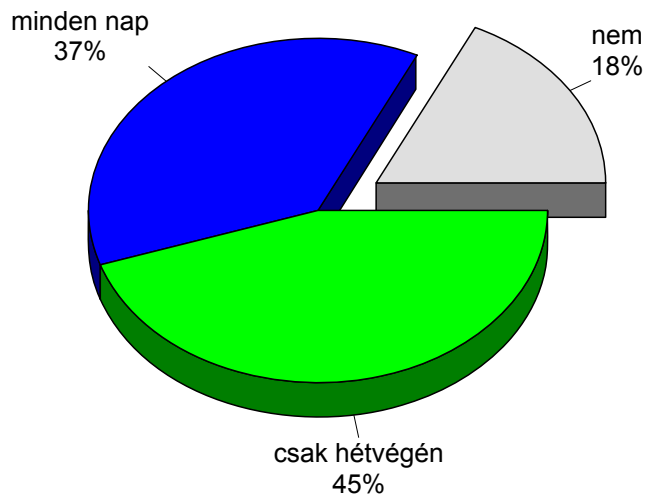

Megállapítható, hogy a fiatalok háromnegyede megfordult a körzeti orvosánál, sokaknak valószínűleg ez volt az első lépés a szakrendelés felé. A fogorvos továbbra is a leginkább „népszerű” orvos, ott a fiatalok több, mint kétharmada nem járt az elmúlt évben. Ennél a kérdésnél többet is lehetett választani, a leggyakoribb együttes forma a körzeti orvos/iskolaorvos, majd a körzeti orvos/tüdőszűrés volt. A fiatalok 3 százaléka jelezte, hogy semmilyen orvosnál nem volt az elmúlt egy évben, míg 5 százaléku mindegyiknél megfordult.

A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód. Ebbe tartozik a káros szenvedélyeken kívül az életmódból adódó problémák köre is. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. A

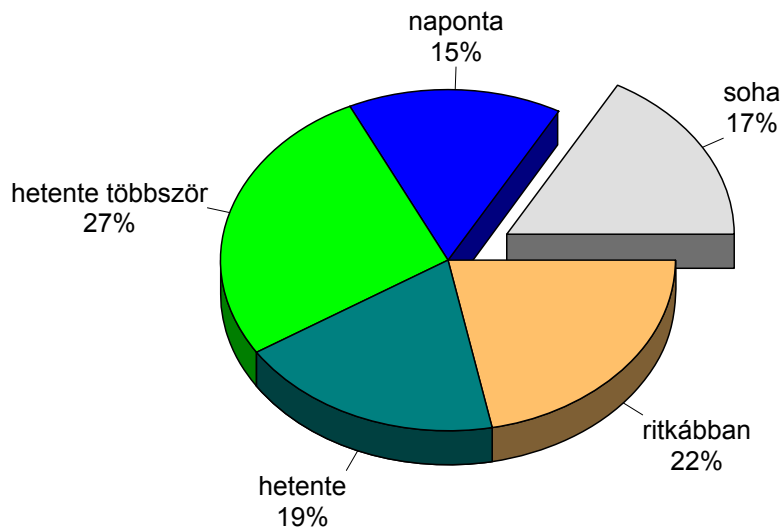
kérdőívben megkérdeztük a tanulókat, hogy szoktak-e otthon reggelizni. A diákok alig egyharmada minden nap, 45 százalékuk csak hétfévente. Az átlag emelkedésével nő a naponta otthon reggelizők aránya, és jobban jellemző ez a fiúkra és a gimnazistákra is.

Szoktál otthon reggelizni?

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Megkérdeztük azt is, hogy az iskolai testnevelésórán kívül milyen rendszerességgel sportolnak a fiatalok. 15 százalékuk jelezte, hogy naponta jár valamilyen sportfoglalkozásra, míg 17 százalék a tanórán kívül soha nem sportoló fiatalok aránya. Az aktív sportélet jellemzőbb a lányokra és a szakmunkástanulókra. A sportolási intenzitás az életkorral együtt nő, míg az apa iskolai végzettségének emelkedésével viszont csökken.

Milyen rendszeresen sportolsz az iskolán kívül?

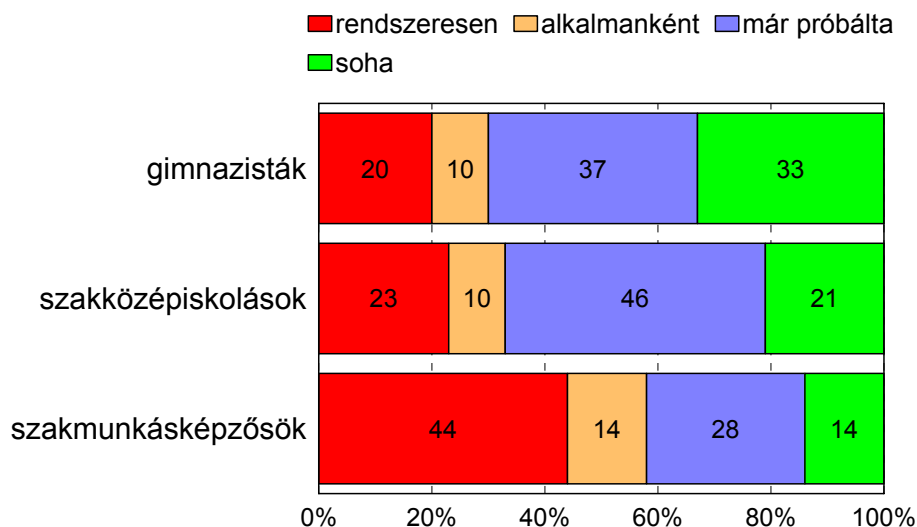

3.2 Dohányzás

A gyermek és fiatalkori dohányzás világszerte komoly gondot jelent. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya jelentősen megnőtt.

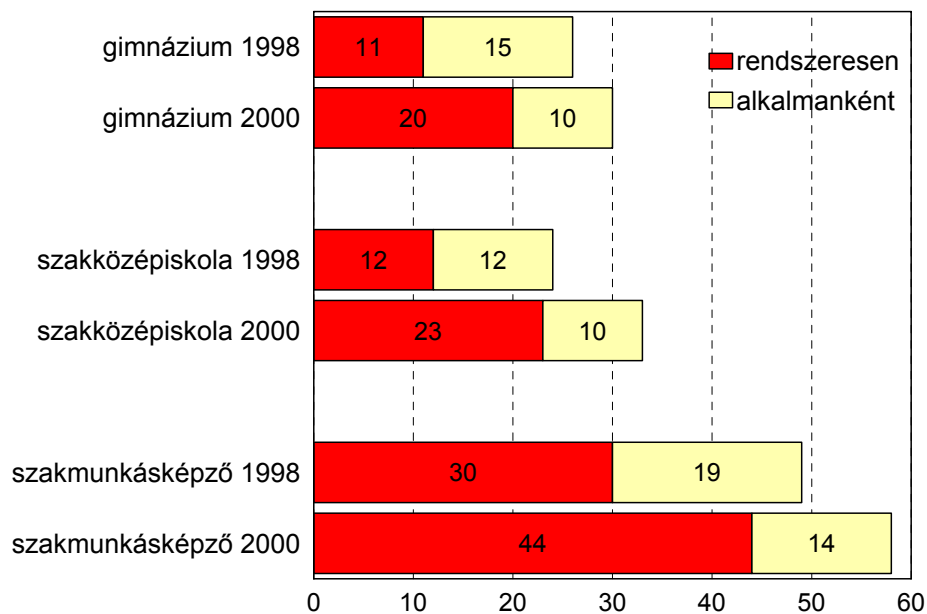
A vizsgált tanulók 29 százaléka rendszeresen dohányzik (1998-ban ez az arány 20 százalék volt), további 12 százalékuk pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 38 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, mindössze 21 százalék. Iskolatípus mentén tekintve, a kérdezett gimnazisták körében a legjobb a helyzet, a tanulók egyharmada soha nem is próbálta ki a dohányzást, a rendszeres dohányzók aránya 20 százalék. Ennél rosszabb a helyzet a szakmai képzést adó középiskolákban, a szakközepesek 23 százaléka és szakmunkás tanulók 44 (!) százaléka rendszeresen dohányzik, s a korosztály további 10-14 százaléka alkalmanként gyújt rá.

A dohányzók aránya iskolánkénti bontásban

Ha összehasonlítjuk az 1998-as kutatás eredményeit a mostaniakkal, akkor az a szomorú tény derül ki, hogy elsősorban a rendszeres dohányzók aránya növekedett (nem kizárt, hogy az akkori alkalmankénti dohányosok váltak mára rendszeres cigarettásokká).

A dohányzók aránya az iskola típusa mentén

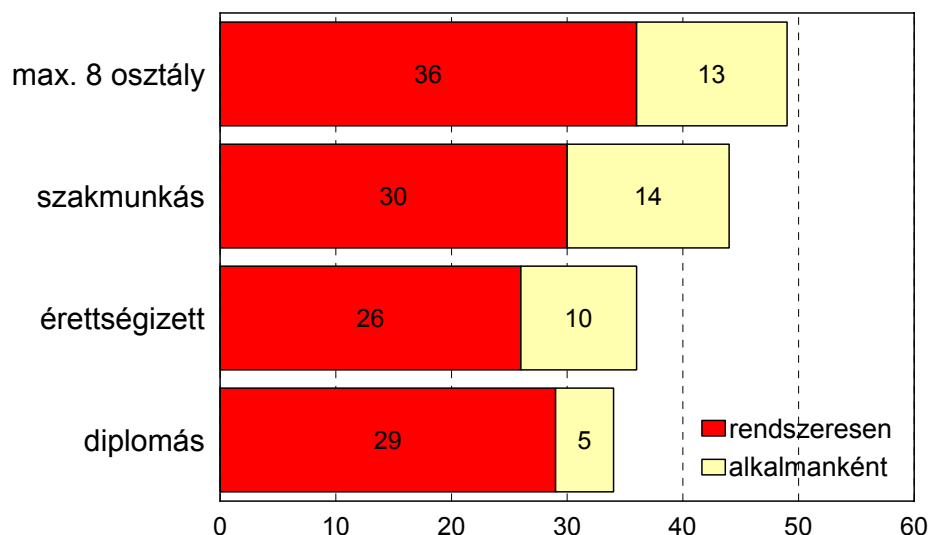

Jól látható tendencia, hogy az alkalmi dohányosok aránya hajszállal a lányoknál

magasabb, a rendszeres dohányosok között pedig a fiúk vannak magasabb arányban képviselve. Ugyanakkor az is kimutatható, hogy a dohányzó fiúk nemcsak rendszeresebben, de többet is szívnak, a napi átlaguk 12 szál, míg a lányoknál csak 8.

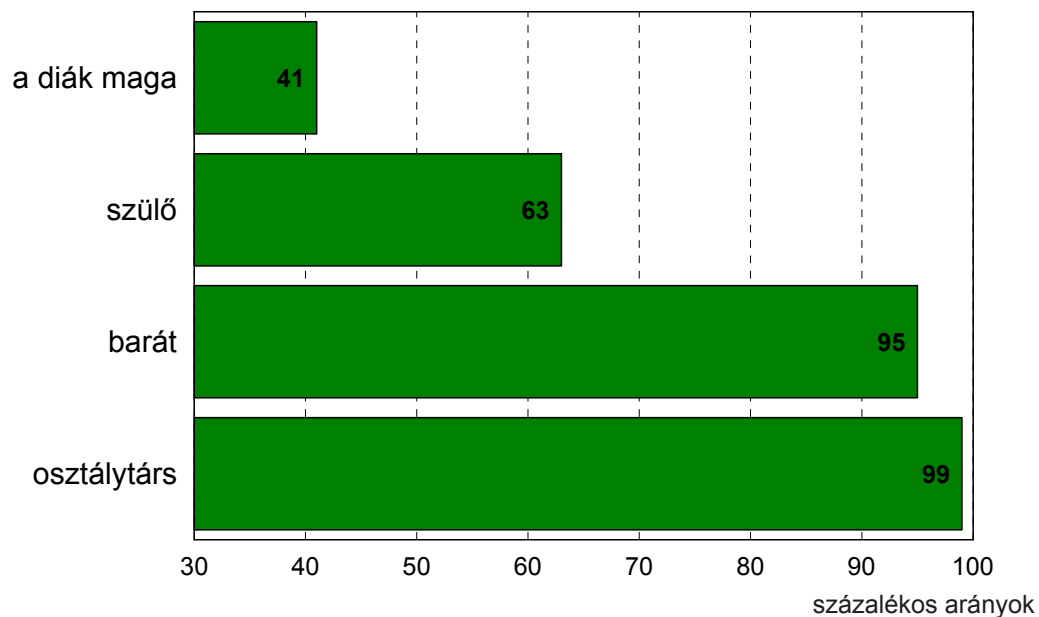
A szülő iskolai végzettsége mentén is található szignifikáns eltérés. A maximum nyolc általánossal rendelkező szülők gyermekei körében mérhető a legintenzívebb dohányzás, s a diplomás szülők gyermekeinél a legalacsonyabb. Az eltérést azonban inkább az alkalmi dohányosok száma okozza, a rendszeresen rágyújtók mindössze a maximum nyolc általánost végzett apák gyermekei körében vannak jelentősen többen az átlagnál.

A dohányzók aránya az apa iskolai végzettsége mentén

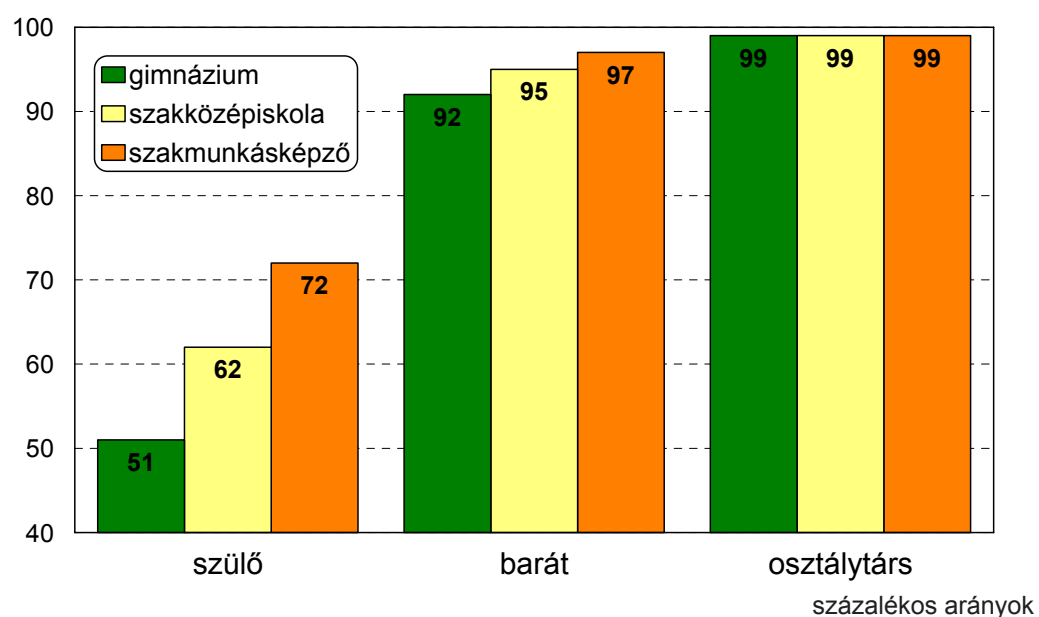
Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. A tatabányai tanulók családjának 63 százalékában a szülők között van dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. A diákok 95 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, és gyakorlatilag mindenkinek van dohányos osztálytársa, csoporttársa (99 százalék).

Ki dohányzik a diák környezetében?

A környezeti ingerhatások különböző erősségűek, ha az iskola típusa mentén vizsgáljuk a kérdést. Az elsődleges különbség a szülői mintában van, itt a gimnazisták alacsonyabb aránya lát ilyen magatartást otthon, Ugyanakkor a kortárs csoport szempontjából már mindegy, hogy hová jár a fiatal, a barátok és osztálytársak körében már nincs szignifikáns eltérés az egyes iskolatípusok közt, bár abban valószínűleg van különbség, hogy konkrétan hány barát és osztálytárs gyűjt rá a fiatal környezetében.

Ki dohányzik a diák környezetében?

A dohányos tanulók átlagban napi 10.2 szál cigarettát szívnak el, a legnagyobb érték 40 szál volt. A dohányosok egyharmada napi öt száznál kevesebbet szív, míg a napi 15 szál feletti dohányosok aránya 19 százalék. A fiúk, a gyengébb tanulmányi átlaga rendelkezők és a szakmunkásképzősök az átlagosnál többet szívnak, s gyengébb dohányosokat találtunk az érettségizett szülők gyermekei és a kollégisták között.

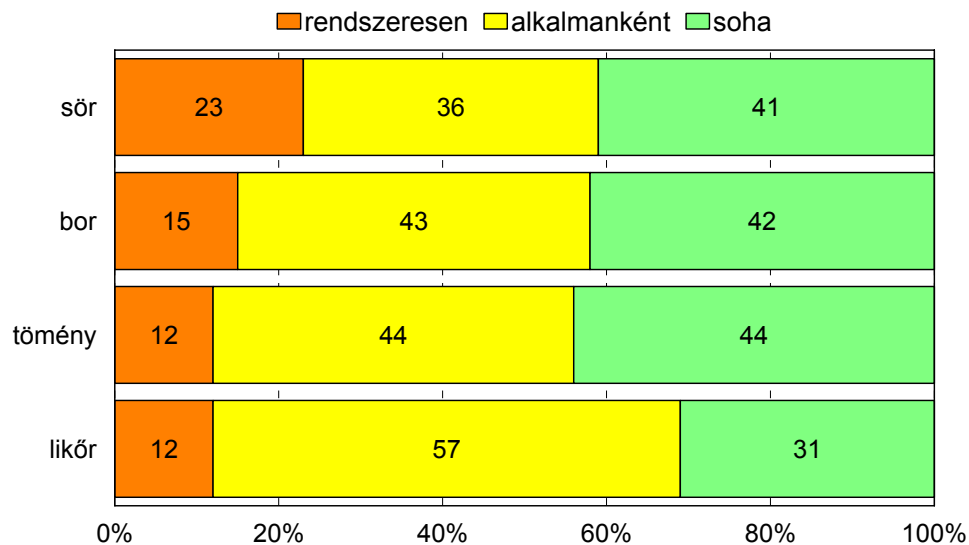
A dohányos tanulók által naponta elszívott cigaretta mennyisége a különböző alcsoportokban

	elszívott cigaretták száma
fiúk	12
lányok	8
tatabányai diákok	11
naponta bejárósok	10
kollégisták	7
képzetlen szülők gyermekei	10
szakmunkások gyermekei	10
érettségizettek gyermekei	9
diplomásak gyermekei	12
gyenge tanulmányi átlaggal rendelkezők	12
közepes tanulmányi átlaggal rendelkezők	10
jó tanulmányi átlaggal rendelkezők	7
jeles tanulmányi átlaggal rendelkezők	3
gimnazisták	9
szakközépiskolások	9
szakmunkásképzősök	11
ÁTLAG napi szál	10,2

3.3 Alkoholfogyasztás

A magyar társadalomban a legelterjedtebb pszichoaktív szer az alkohol. Ez érezhető a tatabányai kutatás mintájában is, ugyanis a vizsgált tanulók mindössze 15 százaléka nem ivott még soha alkoholt. A rendszeres alkoholfogyasztók aránya (napi vagy heti rendszeresség) legmagasabb a söröknél (23 százalék), míg töményet és likőröket „csak” 12 százalék fogyaszt rendszeresen.

Alkoholfogyasztás az egyes alkoholtípusok tekintetében

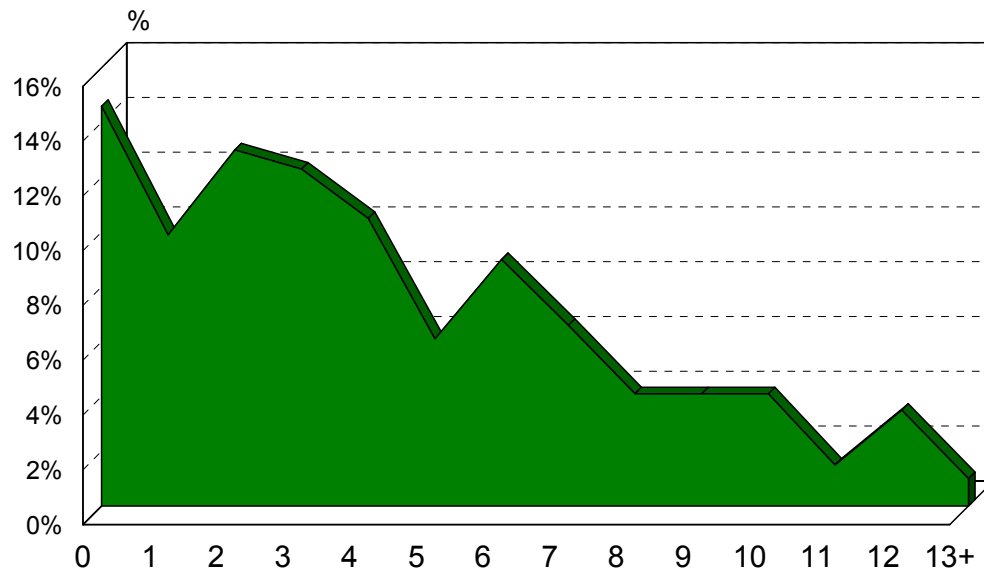

Az egyes italfélék fogyasztása nem egyformán jellemző az egyes tanulói csoportokra. A söroket és a töményeket inkább a fiúk, a gyengébb tanulmányi átlagúak, a maximum 8 osztályt végzett apák gyermekei és a szakmunkásképzősök fogyasztják, míg a likőrök jobban illenek a lányokhoz. A kollégisták viszont a likőröket kivéve minden alkoholtípusból többet fogyasztanak az átlagnál.

Korrelációs elemzéssel kimutatható, hogy a legnagyobb arányú kölcsönös választás a sör/tömény párosnál fordul elő, de meglepően sokan isznak sört és bort, illetve töményt és bort (persze nem feltétlenül egyszerre). A likőröket kedvelők viszont kevésbé isznak sört és bort, inkább töményt.

Az egyes alkoholtípusok fogyasztási arányaiból egy összetett indexet szerkesztettünk, mely 0 és 16 között vehetett fel értékeket, 0 az érték akkor, ha a négy típus közül egyiket sem fogyasztja valaki és 16, ha mind a négyet naponta fogyasztja. A teljes mintát tekintve az index alakulását az alábbi ábra mutatja.

Alkoholfogyasztási összetett index

Ez az index arra is alkalmas, hogy az egyes társadalmi/demográfiai csoportok mentén mutassuk ki az alkoholfogyasztásban lévő különbségeket. Ebből az látszik, hogy az alkoholfogyasztás az átlagnál jellemzőbb a fiúkra, a kollégistákra, a képzettebb apák gyermekeire (!), a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkezőkre és a szakmunkásképzőkbe járókra.

Az alkoholfogyasztási index a különböző alcsoportokban

	alkoholfogyasztási index
fiúk	5,39
lányok	3,18
tatabányai diákok	3,99
naponta bejárósok	4,49
kollégisták	5,11
9. évfolyam	3,61
10. évfolyam	4,24
11. évfolyam	5,20
12. évfolyam	3,92
13. évfolyam	4,25
képzetlen szülők gyermekei	3,16
szakmunkások gyermekei	4,46
érettségizettek gyermekei	4,04
diplomásak gyermekei	4,54
gyenge tanulmányi átlaggal rendelkezők	5,11
közepes tanulmányi átlaggal rendelkezők	4,55
jó tanulmányi átlaggal rendelkezők	3,79
jeles tanulmányi átlaggal rendelkezők	3,19
gimnazisták	3,62
szakközépiskolások	3,99
szakmunkásképzősök	5,03
teljes minta átlaga	4.25

A családi minta a tanulói alkoholfogyasztást is befolyásolhatja. Azokban a családokban, ahol van alkoholbeteg, alkoholfüggő személy (a mintába került családok 9 százalékánál fordul elő, és további hat százalék volt bizonytalan a kérdésben), a rendszeresen sört, és töményet fogyasztó tanulók aránya magasabb. Ez kihat a fenti összetett indexre, amelynek értéke azoknál a tanulóknál, ahol alkoholbeteg van a családban 5,41, míg ahol nincs, ott 4,09.

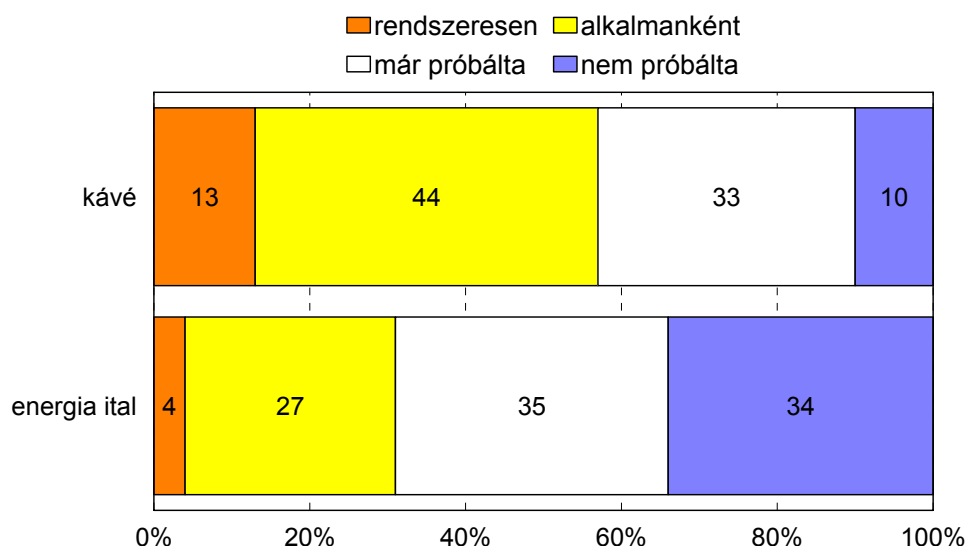
Az alkalmankénti alkoholfogyasztás szomorú vége a részegség. A tatabányai diákok 5 százaléka mindig, 24 százaléka pedig esetenként válik részeggé italozás után. 41 százalék említette, hogy soha nem rúg be, bár ebben benne van az a 15 százalék is, aki nem fogyaszt alkoholt. A részegség nagyobb arányban jellemző a fiúkra, a gyengébb tanulókra és a szakmunkásképzősökre.

3.4 Serkentő szerek (kávé, energia ital) fogyasztása

Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módozatok közé a kávé fogyasztását, ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon -

gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer, ha szenvedéllyé válik (naponta 6-8 csésze kávé elfogyasztásának már jelentős veszélyei lehetnek). A kérdezett fiatalok 13 százaléka rendszeresen, 44 százaléka alkalmanként szokott kávéat inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak, 33 százalék, és mindössze a tanulók egytizede nem próbálta soha. Az energia italok fogyasztásánál a diákok 31 százaléka tekinthető fogyasztónak, ebből 4 százalék rendszeresnek. Itt már 34 százalék azok aránya, akik nem próbálták ezeket az italokat (itt szerepet játszik természetesen az anyagi lehetőségek korlátozottsága is).

Serkentő készítmények fogyasztása

A kávézók aránya - ahogy az feltételezhető - az iskolai évek alatt az életkor emelkedésével nő. A középiskola kezdő évfolyamaihoz képest a 13. évfolyamra a rendszeres fogyasztók aránya megduplázódik. A kávéfogyasztás emellett inkább a lányokra jellemző.

Az energia italok fogyasztásánál már több különbséget lehet észrevenni a diákok egyes csoportjai között. Ez elsősorban a fiúk szenvedélye, fogyasztása a tanulmányi átlag emelkedésével egyre csökken. Hasonlóképpen hat a fogyasztásra az iskola típusa is, legkevésbé a gimnazistákra és leginkább a szakmunkásképzősökre jellemző.

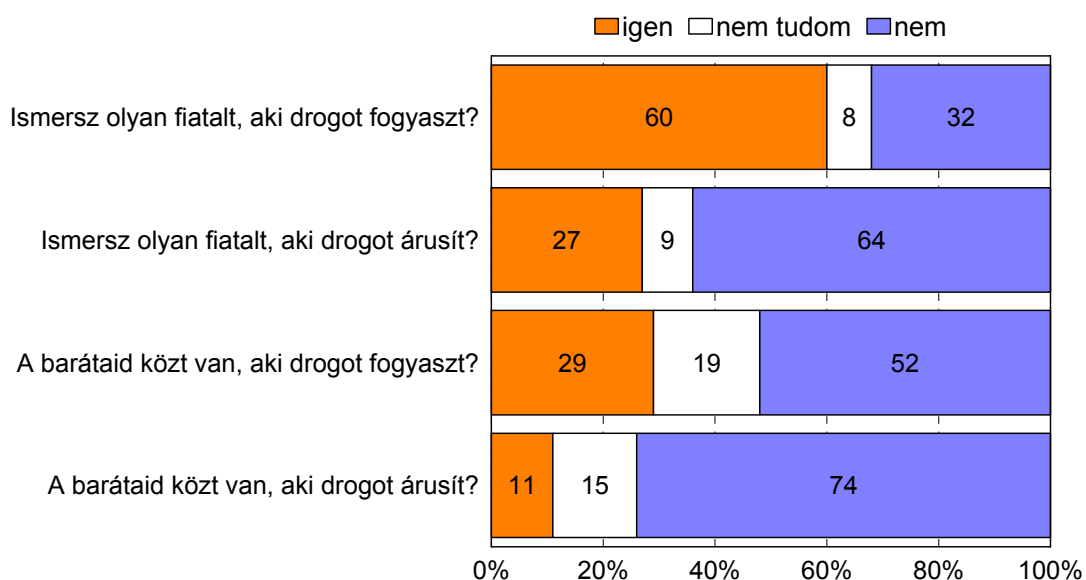
3.5 Drogfogyasztás

A legális pszichoaktív szereknél sokkal kevésbé elterjedt a kábítószeres fogyasztás. A

kérdezett középiskolások 76 százaléka gyakorlatilag elutasítja (ez az arány két évvel ezelőtt még 82 százalék volt), nem próbált ki semmilyen klasszikus értelemben vett kábítószer, 9 százalékuk nem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja. Egytizedük egyszer már próbálta, míg fogyasztónak a tatabányai diákok 5 százaléka minősíthető.

Azt, hogy a kábítószer fogyasztása átlagosan mindössze a tanulók 15 százalékát érintené, némileg fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél sokkal magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók 60 százaléka ismer olyan fiatalt, aki kábítószer fogyaszt, 29 százalékának a barátai körében is van drogos. Minden negyedik tanuló személyesen ismer olyan fiatalt, aki kábítószer árúsít, 11 százalékuknak a baráti körében is akad ilyen. Tapasztalataink szerint a kábítószer fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását, tudva, hogy jogilag is elítélhető cselekedetről van szó. Az alábbi ábrán látható számok is ezt bizonyítják, mivel megfigyelhető, hogy a barátokat érintő két kérdésnél volt a legmagasabb a bizonytalanok aránya.

A kábítószerrel való kapcsolat

Megállapítható, hogy a fiúk körében magasabb a kábítószer fogyasztás aránya, az a 11 tanuló, aki rendszeres fogyasztónak vallotta magát, kivétel nélkül fiú volt. A lányok ugyanakkor nagyobb arányban vannak azok közt, akik gondolkoznak a drog kipróbálásán. A drogfogyasztók aránya a 11. évfolyamig nő, aztán csökken. Emögött azonban inkább azt a

jelenséget kell keresni, hogy a felsőbb évfolyamosok, akik tájékozottabbak a várható szankciók felől, kevésbé vallják be még anonim kérdőívben sem a fogyasztást (amely mellesleg a tanulmányi eredmény növekedésével csökken). Az apa iskolai végzettsége érdekesen hat a kábítószer-fogyasztásra, a rendszeres fogyasztók inkább az alacsonyabb, míg az alkalmanként fogyasztók a magasabb végzettségű apák gyermekei közül kerülnek ki (utóbbiak lehetnek azok, akik egy-egy buli alkalmával próbálnak ki füves cigit vagy valamilyen tablettát). Köztük vannak nagyobb arányban azok is, akik gondolkodnak a drog kipróbálásán. Ami az iskolatípusokat illeti, legkevésbé fertőzöttnek a gimnáziumokat lehet tekinteni, a szakmunkástanulók körében 11 százalék a bevallott drogfogyasztók és további 12 az azt már kipróbálók aránya.

A kábítószer fogyasztók körében igen erős korcsoport hatás mutatható ki. A drogozó fiatalok 86 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Akik nem fogyasztottak még, de már gondoltak rá, 63 százalékban rendelkeznek drogozó baráttal, 47 százalékuk drogdívert is ismer, sőt 20 százalékuknak a baráti körében is van kábítószer árusító fiatal. Ezzel szemben, akik soha nem is gondoltak arra, hogy kipróbáljanak valamilyen kábítószer, 82 százalékban mondták, hogy nincs kábítószer fogyasztó barátjuk vagy legalábbis nem tudnak róla.

A kábítószerek és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószer kipróbálók, illetve a kábítószerek elől el nem zárkózók milyen szerekek kísérleteznének, milyen szereket próbálnának ki. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású ópiátokat (heroin, metadon) és a pszichotrop hatású pótszereket, szerves oldószereket (ragasztó, hígító, csavarlazító) említették. Ez utóbbiak az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és igen komoly testi károsodásokat okoznak. Mindössze egy említés jutott a szorongásoldó gyógyszereknek. A stimulánsok, mint például a speed a vagy a kokain 32 említést kaptak (ebből 28 a speed). Ezek a szerekek általában serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

A legnépszerűbb kábítószerek a hallucinogén anyagok, az extasy (vagy ahogy az egyik diák írta: eksztázi), az LSD, a hasis, és kiemelve ezek közül a marihuána, általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, amelyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzék

megszűntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik.

Milyen kábítószeret próbáltál/próbálnál ki?

	említések száma
hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis)	174
stimulánsok (kokain, speed, amfetamin, chat, crack)	32
depresszáns (heroin, morfium, ópium, metadon)	4
pszichotrop hatású pótszerek, szerves oldószerek (ragasztó, hígító, csavarlazító)	2
szorongás oldó gyógyszerek	1

3.6 Pszichés állapot

Az egészségi állapotra vonatkozó fejezet végén röviden szólni kell a diákok pszichés állapotáról is. A kérdezett fiataloknak tíz állítást kellett megítélni aszerint, hogy mennyire tartják igaznak őket magukra nézve.

A következő állításokat igaznak érzed magara nézve?

	Egyetértés mértéke (százfokú skálán)
Boldog vagyok	66
Általában határozott vagyok céljaim követésében	66
Gyakran idegeskedem	60
Sikeres életet élek	54
Gátlásos vagyok	41
Sokszor magányosnak érzem magam	38
Gyakran fog el félelemérzés	36
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége	34
Általában rosszul alszom	23
Kerülöm a társaságot	17

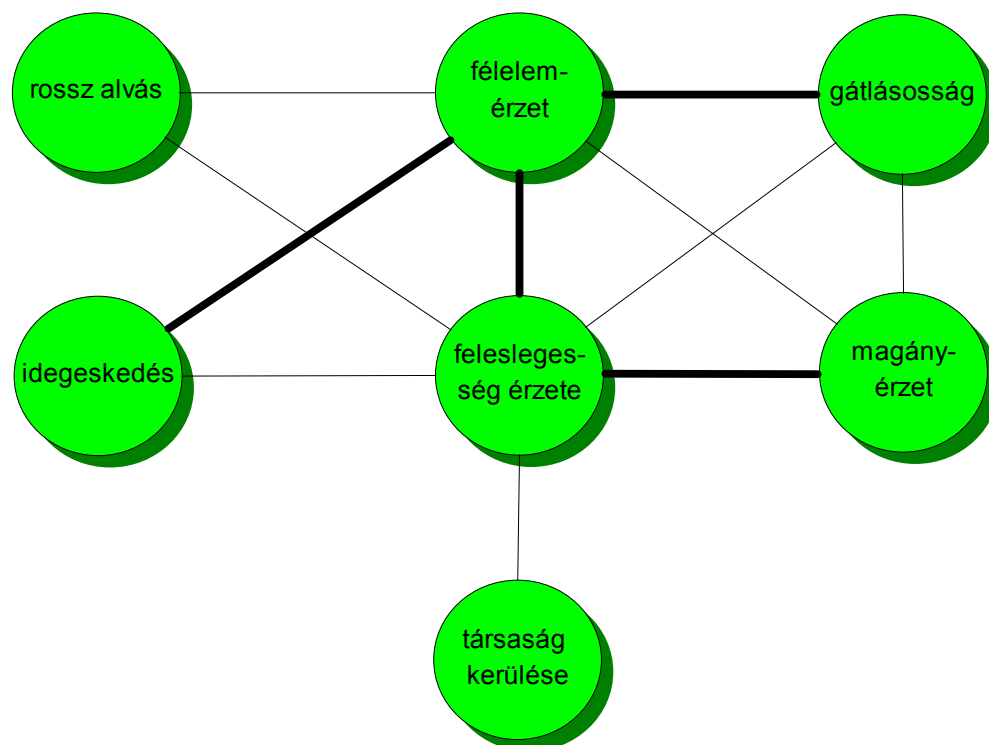
A fenti állítások közül a diákok egyedül a boldogságra és a határozottságra vonatkozó kitételrel értettek egyet jelentős mértékben, ami azért mindenképpen pozitívumnak tekinthető. A táblázatban vonal (vagyis 50 pont) alá került állítások kivétel nélkül negatív irányultságúak, azaz itt az alacsony vonatkoztatási index kifejezetten pozitív eredménynek tekinthető. A negatív itemek közül egyedül az idegeskedésre vonatkozó került ötven pont fölé, ez a bizonytalansági tartomány felső határán található.

Az egyes állítások természetesen nem egyforma mértékben érintették a diákok különböző társadalmi-demográfiai csoportjait. A lányokra az átlagosnál jobban jellemző az

idegeskedés, a gátlásosság, a félelem- és feleslegességérzet. A fiúk ezzel szemben a sikerességet és a határozottságot jelölték meg magasabb arányban, mely újabb visszacsatolása a társadalmi elvárásoknak, kiosztott nemi szerepeknek.

A gátlásosság érzete jobban jellemző az idősebb és gyengébb eredményű tanulókra. A társaság kerülése és a magányosságérzet csökken a tanulmányi eredmény növekedésével, míg a határozottság növekszik az apa iskolai végzettségével. Sikeresnek pedig elsősorban a gimnazisták tartják magukat.

Ún. korrelációs elemzéssel megnéztük azt is, hogy ezek az állítások milyen kapcsolatban vannak egymással. Ha a sikerességet, boldogságot és a határozottságot nem számítjuk (amely alakzat középpontjában a sikeresség áll, ez mindkét másikkal szoros összefüggésben van, amelyek azonban egymással nem), akkor a maradék hét, egyértelműen negatív irányultságú állítás érdekes alakzatot vesz fel. Az alábbi ábra az állítások korrelációs mátrixa, ahol az egymással szorosan együttjáró, vagyis nagyon hasonlóan megítélt állításokat vonalak kötik össze. A vastagabb vonalak az erősebb korrelációs kapcsolatot jelzik.

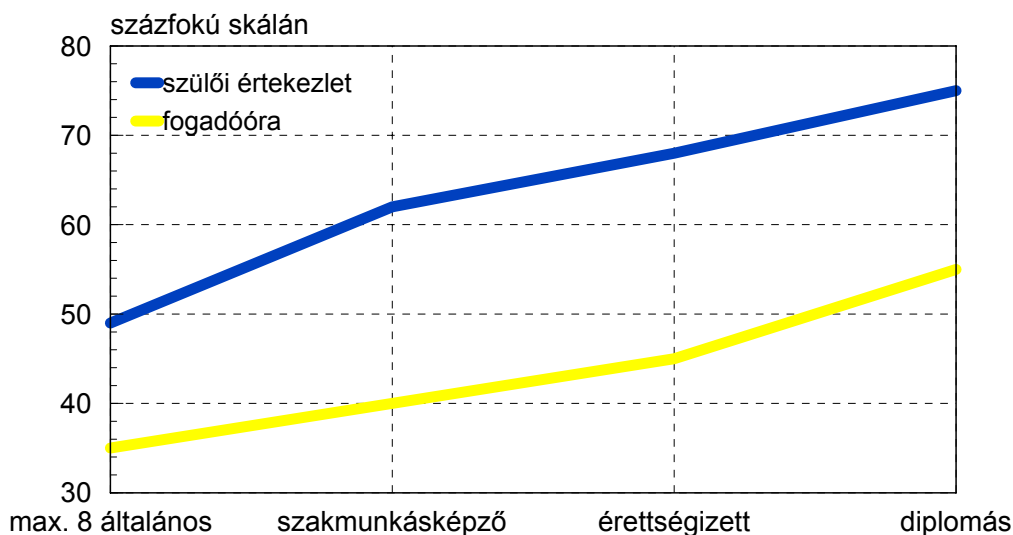
A hét állítás két (egymással is kapcsolatban lévő) szoros alakzatba (állításhalmazba) és

két viszonylag különálló, a többihez csak egy szállal kötődő állításba rendeződik. A legnagyobb halmaznak négy eleme van, a gátlásosság, a magány, a félelem- és feleslegességérzet. Ezek bármelyikét választotta valaki, nagy valószínűséggel a többi hármát is választotta. A másik halmaz is négy elemből áll (rossz alvás, idegeskedés, félelem- és feleslegességérzet), de ebből a rossz alvás és az idegeskedés nem jár feltétlenül együtt. A két nagy halmaz közül azért is az előbbi a stabilabb, mert ott három igen erős korrelációs kapcsolat is mérhető. A feleslegességérzethez kötődik a társaság kerülése, így ez előbbi válik a hét jellemző közül a leginkább központivá (gyakorlatilag mindegyik másik negatív érzethez kötődik).

4. ISKOLA

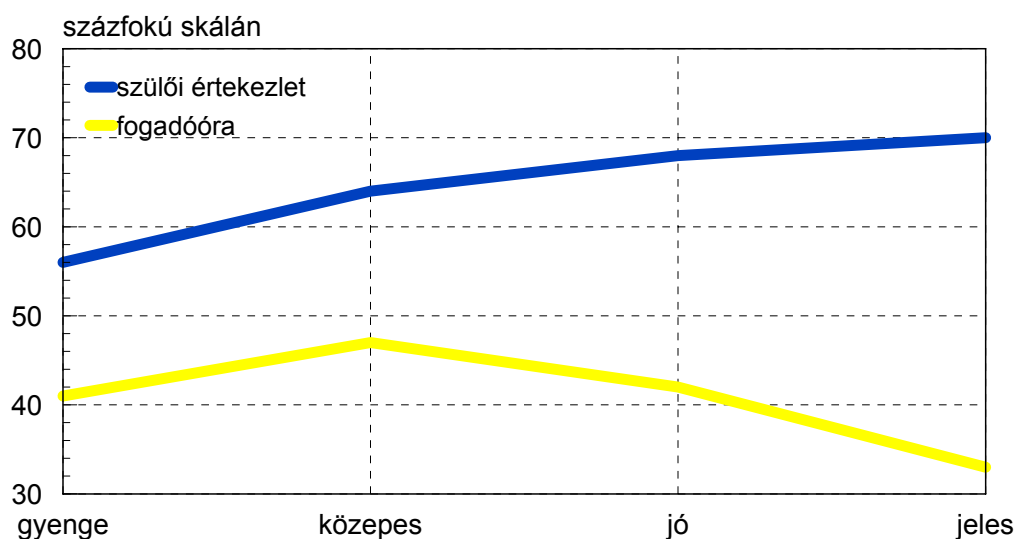
Az iskolára vonatkozó kérdésblokkot azzal kezdtük, hogy rákérdeztünk: milyen gyakran vesznek részt a szülők az iskolai fogadóórákon és szülői értekezleten. A kettő közül az utóbbinál mértünk nagyobb részvételi hajlandóságot, a szülői értekezlet részvételi indexe 64, a fogadóóraké 43 pont a százfokú skálán. Ez azt jelenti, hogy azon tanulók aránya, ahol a szülők minden esetben részt vesznek a szülőin, 31, míg a fogadóórán csak 13 százalék, illetve azok aránya, akik szülei egyszer sem vesznek részt ezeken az eseményeken, a szülői tekintetében 6, a fogadóórán 24 százalék.

Részvétel a szülői értekezleten és a fogadóórán az apa végzettségének dimenziójában

Az iskola típusa csak a szülői értekezlet esetén okoz különbségeket, a gimnáziumokban 70, a szakközépiskolákban 67, míg a szakmunkásképzőkben 57 pont a részvételi index. Az viszont mindkét eseményre kihat, ha a gyerek kollégista, ebben az esetben jóval alacsonyabb a részvételi index, a szülőinél 53, a fogadóóránál már csak 36 pont. A legérdekesebb különbség azonban a tanulmányi átlag és az apa iskolai végzettsége mentén található, és ez egyben rávilágít a két szülői kommunikációs forma közti különbségre is. Mindkét típusra igaz, hogy az iskolázottabb apák ezt komolyabban veszik, de míg a fogadóórákon inkább a közepes átlagú gyerekek, addig a szülőiken a jobb tanulmányi eredményekkel rendelkező fiatalok szülei jelennek meg.

Részvétel a szülői értekezleten és a fogadóórán a tanulmányi átlag dimenziójában

A diákoknak egy hosszú, 25 elemből álló itemsorról is véleményt kellett alkotni, amely három csoportba tartozott: iskolai elégedettség, fegyelmi problémák, és az iskola „hangulata”. Az itemek közt voltak pozitív és negatív irányultságúak egyaránt.

Mennyire vagy elégedett az alábbi területekkel az iskolában?

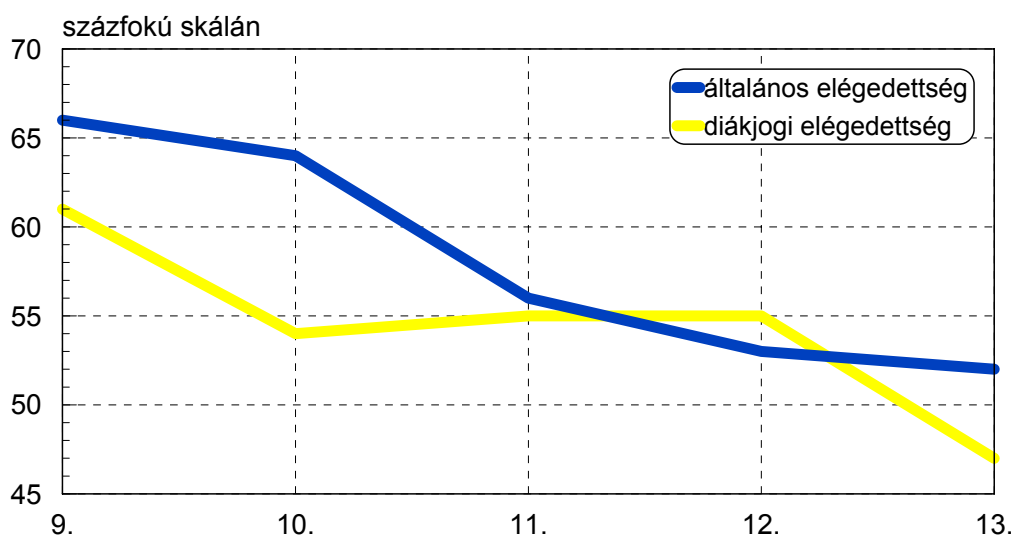
	Százfokú skálán
Általános elégedettség	
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó oktatás színvonalával?	66
Mennyire vagy elégedett az iskolád technikai felszereltségével?	59
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nevelés színvonalával?	57
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nyelvoktatás színvonalával?	53
Diákjogokkal kapcsolatos elégedettség	
Mennyire vagy elégedett a Városi Diákönkormányzat működésével?	59
Mennyire vagy elégedett az iskolai diákönkormányzat működésével?	55
Mennyire vagy elégedett az iskolában a diákjogok érvényesülésével?	48

Az elégedettségi itemsorban elkülönítettünk általános elégedettséget és a diákjogokkal kapcsolatos elégedettséget. Az általános elégedettségi itemek mindegyike az ötven pontos határ fölé került a százfokú skálán, de markáns elégedettség csak az oktatás színvonalával kapcsolatosan figyelhető meg, a többi inkább a bizonytalansági zónába esett – igaz annak

pozitív felére. A diákjogokkal kapcsolatosan szintén inkább a bizonytalanság volt jellemző, bár az érvényesülésük (annak ellenére, hogy a DÖK munkája pozitívan lett értékelve) már az ötven pontos határ alatt van.

A kétféle elégedettségi itemeket összevontuk és kialakítottunk egy általános elégedettségi és egy diákjogi elégedettségi indexet. Érdekes módon ezekben meglehetősen kevés eltérés tapasztalható az egyes társadalmi/demográfiai csoportokban, nincs például különbség az egyes iskolatípusok közt. Mindössze két eltérés található, az egyik, hogy a diákjogi elégedettségi index magasabb a lányok körében, míg a másik az évfolyam befolyásoló szerepe, amit a következő ábra is mutat. Jól látszik, hogy az életkor előrehaladtával egyre kritikusabbak lesznek a diákok, bár egyik indexnél sem jelenik meg markáns elégedetlenség.

Elégedettségi indexek az évfolyam dimenziójában

A következő itemsor az iskola fegyelmi életére vonatkozott, kiemelve a házirend ismeretét és betartását. Ebből az derült ki, hogy a diákok ismerik ugyan a házirendet, de annak betartása inkább csak a tanárok részéről evidens (persze a tanulmányi átlag emelkedésével nő a házirendet betartó diákok száma is). A komolyabb fegyelmi problémák nemigen jellemzőek az iskolákban, egyedül a tanóra menetének zavarása beszélgetéssel, levelezéssel történik meg gyakrabban. Az is öröndetes, hogy a diákok számára komoly problémákat okozó helyzetek

(megalázás, levél elolvasása) nem jellemzőek, egyedül az órák túltartásában voltak bizonytalanok a fiatalok.

Az iskolai fegyellemmel kapcsolatos kérdések

	Százfokú skálán
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	69
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét?	64
Mennyire tartják be a házirend rájuk vonatkozó részét a tanárok?	58
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak az órákról?	46
Mennyire tartják be a házirendet a diákok az iskolában?	44
Mennyire jellemző, hogy túltartják az órákat?	44
Jellemző, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák?	41
Jellemző, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	26

Az iskolai fegyelem kérdése mellett az iskola hangulata is fontos szerepet játszik abban, hogy a diákok miként élik meg iskolás éveiket. Ebben is alapvetően pozitív véleményekkel találkoztunk.

Mennyire jellemző az iskolátokra, hogy...

	Százfokú skálán
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	69
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal	67
Általában jó hangulatúak a tanórák	62
A diákok szeretnek a ebbe az iskolába járni.	61
A tanárok szavára lehet adni.	60
Az iskola felkészít az életre	56
<i>Az iskolában túlterhelik a diákokat</i>	56
<i>Az iskolában skatulyáznak.</i>	51
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el.	48
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival	47

Az itemsorban szereplő két negatív állítás (túlterhelés és skatulyázás) ugyan az ötven pontos határ fölé került, de nem sokkal. Ugyanakkor az viszont a diákok szerint kevésbé jellemző, hogy a tanárok beismerik, ha hibáznak, illetve foglalkoznak a diákok egyéni problémáival, de az ötven ponttól való eltérés itt sem szignifikáns. Fontosabb az, hogy az első négy helyen szereplő, pozitív kicsengésű itemek 60 pont fölé kerültek, vagyis itt nagyobb volt az egyetértés a diákok közt abban, hogy ezek jellemzőek az iskolákra.

A 25 itemet egybevontuk és egy klaszteranalízis segítségével feltérképeztük a diákok

iskolához való általános viszonyulását. Az alábbi táblázat a meghatározott négy klaszter értékelését mutatja a 25 itemre, az itemek főátlagával, százfokú skálán.

Állítás	1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter	4. klaszter	Fő- átlag
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó oktatás színvonalával?	61	73	80	44	66
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nevelés színvonalával?	53	64	75	29	57
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nyelvoktatás színvonalával?	49	53	75	35	53
Mennyire vagy elégedett az iskolád technikai felszereltségével?	63	65	71	28	59
Mennyire vagy elégedett az iskolában a diákjogok érvényesülésével?	44	53	73	14	48
Mennyire vagy elégedett az iskolai diákönkormányzat működésével?	52	43	81	42	55
Mennyire vagy elégedett a Városi Diákönkormányzat működésével?	59	51	79	37	59
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	71	67	76	58	69
Mennyire tartják be a házirendet a diákok az iskolában?	42	52	49	28	44
Mennyire tartják be a házirend rájuk vonatkozó részét a tanárok?	50	66	77	34	58
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak az órákról?	52	25	54	53	46
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét?	72	44	70	69	64
Jellemző, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	31	8	25	46	26
Jellemző, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák?	49	18	36	67	41
Mennyire jellemző, hogy túltartják az órákat?	55	34	30	59	44
Az iskola felkészít az életre	54	57	74	34	56
Az iskolában túlterhelik a diákokat	64	48	43	69	56
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal	63	75	80	43	67
Általában jó hangulatúak a tanórák	55	70	72	49	62
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival	44	46	71	24	47
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	65	74	83	52	69
A tanárok szavára lehet adni	55	70	74	31	60
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el	40	58	65	25	48
Az iskolában skatulyáznak	55	43	43	66	51

Az első klaszter tanulói az elégedettségi itemeket nézve egy kicsivel elégedetlenebbek, mint az átlag (leszámítva a VDÖK működését). Ugyanakkor az iskolai fegyelemre vonatkozó

itemsorban kevésbé hiszik úgy, hogy a tanárok betartják a házirendet és jellemzőbbnek tartják a órák túltartását, a diákok megalázó helyzetbe hozását. Ugyanúgy jellemzőbbnek tartják a túlterheltséget, a skatulyázást, míg alacsonyabb értékeket jelöltek meg az iskolai hangulat itemsorában a pozitív állításokra. Ezek adják a klaszter legjellemzőbb eltérését az átlagtól, ezért a klasztert elnevezhetjük „antitanár” klaszternek. Figyelemreméltó, hogy ez a legnépesebb klaszter, a diákok pontosan egyharmada tartozik ide. Ami a klaszter összetételét illeti, itt nagyobb arányban vannak a lányok, a közepes tanulmányi átlaggal rendelkezők, a diplomás apák gyermekei (!), és 11. évfolyam tanulói. A klaszter tanulmányi átlaga 3.23.

A második klaszter tanulói a minta egynegyedét alkotják. Ők valamivel elégedettebbek az oktatás színvonalával, de elégedetlenebbek a diákönkormányzat munkájával, a diákjogok érvényesülésével. Szerintük a házirendet alapvetően betartják mind a diákok, mind a tanárok, és a balhék, iskolai fegyelemsértések sem jellemzőek az iskola életére. Az iskolai hangulatot ennek megfelelően az átlagosnál jobbnak ítélik meg, és nem tartják jellemzőnek sem a skatulyázást sem a túlterhelést. A klaszter tanulmányi átlaga a legmagasabb a négy közül, 3.64, így ők lehetnek a „jó tanulók”. A klaszterben az átlagosnál nagyobb arányban találhatunk gimnazistákat és szakközépiskolásokat, jó vagy jeles tanulókat, érettségizett és diplomás apák gyermekeit, kollégistákat, valamint a 10. és 13. évfolyam tanulóit.

A harmadik klaszter szintén a minta egynegyedét teszi ki. Ők a teljesen elégedettek mind az oktatással, mind a diákjogokkal kapcsolatos kérdésekben (12-26 pontos pozitív különbségek). Szerintük a házirendet mindenki betartja, főként persze a tanárok (+19 pont az átlaghoz képest) és nem jellemző sem a megalázás, sem az óra túltartása. Az iskolai hangulatot nagyszerűnek tartják, maximálisan hiszik, hogy az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival is (+24 pont). Ők a „konform” csoport, tanulmányi átlaguk viszont nem olyan jó, csak 3.16 (ezért is nem hívhatjuk őket eminenseknek). Köztük nagyobb arányban találunk alacsony iskolázottságú apák gyermekeit, fiúkat, szakmunkástanulókat és 9. évfolyamosokat (érdekes, hogy a 13. évfolyam aránya ebben a klaszterben csak kilencedrésze az átlagnak).

A negyedik klaszter a legkisebb, ide a tanulók 17 százaléka tartozik. Ők az alapvetően elégedetlenek, mind a diákjogokkal (-34 pont), mind pedig az oktatással. A házirendet saját bevallásuk szerint sem ismerik, de szerintük azt amúgy sem tartja be senki. Az átlagosnál jellemzőbbnek tartják az iskolai fegyelemsértéseket, különösen azokat, amelyek a tanárookra jellemzőek. Az iskolát rossz hangulatúnak tartják, ahol mindennapos a skatulyázás és a túlterhelés, ahol nem foglalkoznak a diákokkal, akik nem is szeretnek bejárni. A klaszter tehát

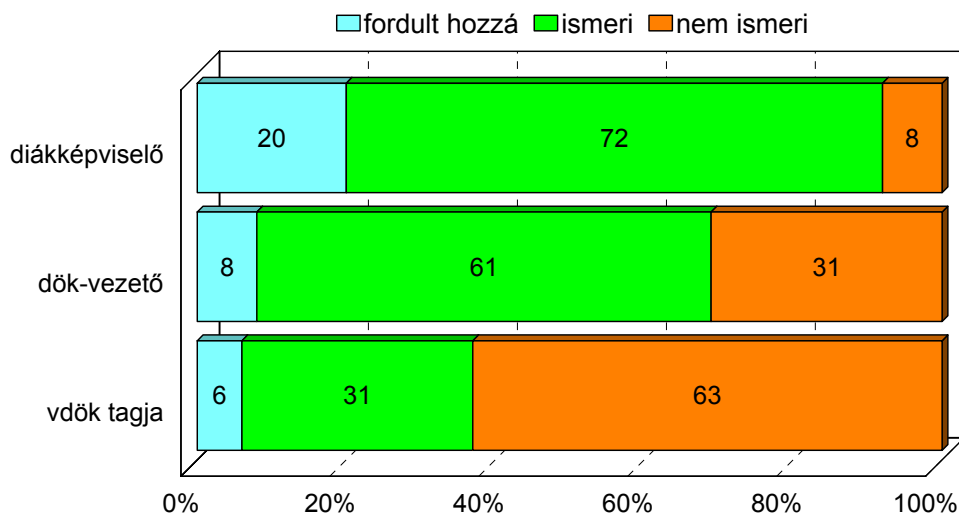
az „elégedetlenek” csoportja, gyenge tanulmányi átlaggal (3.06). Itt nagyobb arányban találunk 12. évfolyamosokat, szakmunkástanulókat és a környékről bejáró fiatalokat.

A blokk végén néhány külön kérdés is foglalkozott a diákönkormányzat intézményével. A diákönkormányzat elnökét a fiatalok több mint kétharmada, 69 százaléka ismeri (7 százalékos növekedés 1998-hoz képest), de többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiataalt, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve találni, mindössze a tanulók 8 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Köztük nagyobb arányban vannak a 11-12. évfolyam tanulói (érthető, mivel legtöbbször közülük kerül ki a DÖK elnök) és a diplomás apák gyermekei. Akik nem is ismerik a DÖK elnökét, azok közt nagyobb számban találjuk a gyenge tanulmányi átlaggal rendelkezőket, és a 9. évfolyamosokat (akik még épp csak bekerültek a középiskolába).

A diákképviselők ismertsége ennél jóval magasabb, de ez nem is meglepő, mivel ők a diákok közvetlen közelében tevékenykednek. Mindössze 8 százalék azok aránya, akik nem ismerik a diákképviselőjüket (többségükben fiúk, a környékről bejáró iskolások, 9. évfolyamosok), míg a fiatalok egyötöde már felkereste őket valamilyen problémával. Utóbbiak között nagyobb arányban vannak ismét a 11-12. évfolyamosok, és a megkeresés valószínűsége együtt nő az apa iskolai végzettségével, valamint a fiatal tanulmányi átlagával.

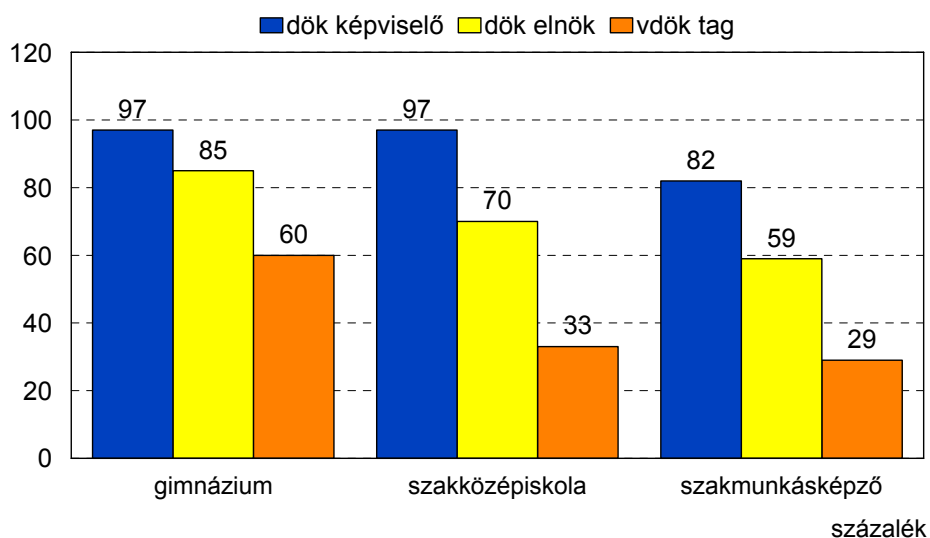
A városi diákönkormányzat (mint a tanulóktól „legtávolabbi” intézmény) ismertsége a fentieknél jóval alacsonyabb. A diákok közel kétharmada senkit nem ismer közülük (elsősorban a fiúk, a 9. és 13. évfolyamosok, a kollégisták és a gyengébb tanulók), és csak 6 százalékuk fordult hozzájuk valamilyen problémával, többségükben a jeles tanulók és 11. évfolyamosok. Érdekes módon itt kettévál a 11-12. évfolyam eddig aktív csoportja, a 12. évfolyamosok abban a kategóriában felülreprezentáltak, akik ismerik ugyan a VDÖK valamely képviselőjét, de nem fordultak hozzájuk.

A diákönkormányzati szereplők ismertsége

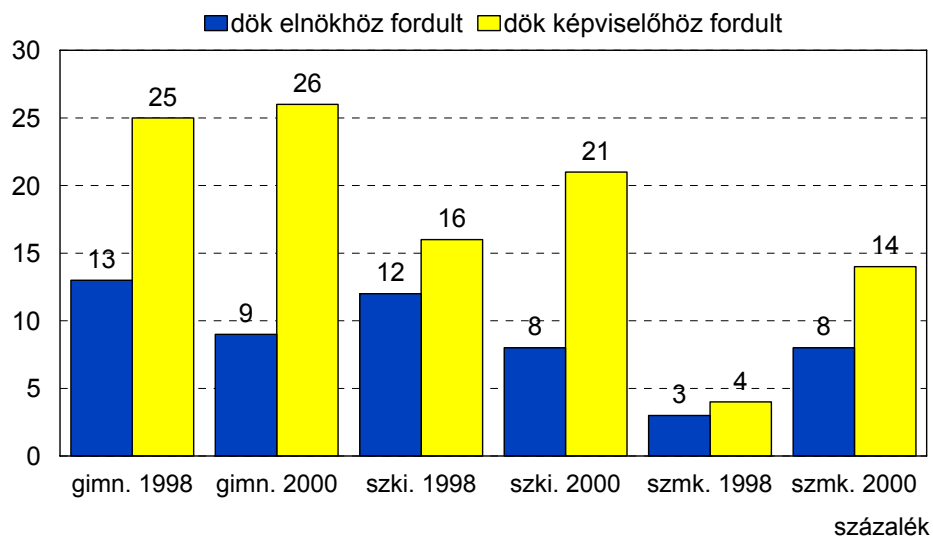

Az iskola típusa jelentősen befolyásolja a diákönkormányzat intézményének ismertségét és igénybevételét egyaránt. A gimnazisták (akik közt jóval nagyobb arányban vannak jelen az iskolázottabb, a közéleti szereplés iránt érdeklődőbb, nagyobb kulturális tőkével rendelkező szülők gyermekei) jóval nagyobb arányban ismerik ezeket az intézményeket és többször is fordulnak hozzájuk.

A diákönkormányzati csatorna ismerete az iskolatípusok dimenziójában

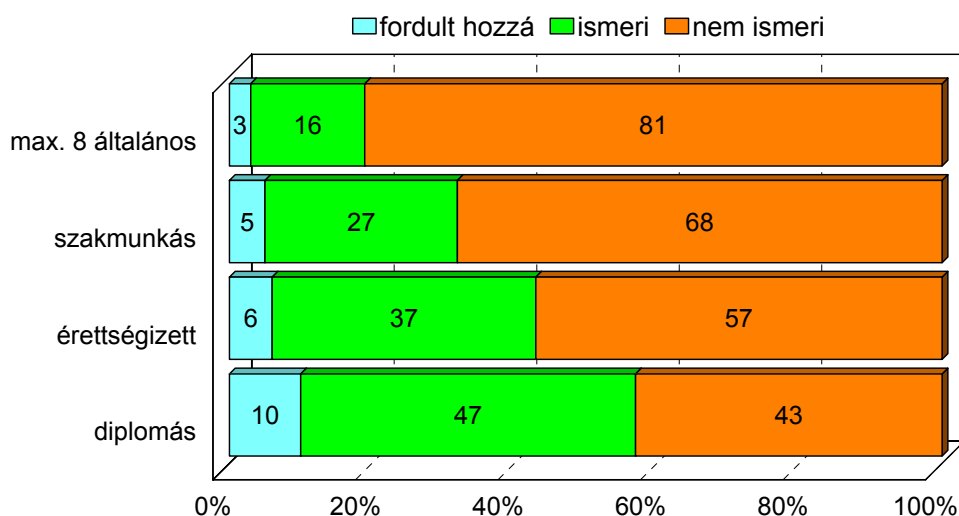
A diákönkormányzati csatorna használata az iskolatípusok dimenziójában

Az egyes csatornák használata 1998 óta kiegyenlítődni látszik. Ez azt jelenti, hogy a gimnáziumokban a helyzet nem változott jelentősen, ellenben a szakközépiskolák, (és a DÖK elnök tekintetében a szakmunkásképzők) tanulóinak aktivitása nőtt 1998 óta.

Az ismereti szint viszont jól modellezi a diákönkormányzatok egyes szintjeinek, képviselőinek távolságát a diákoktól. A legjellemzőbb lineáris különbség az iskolatípusok alapján a DÖK elnök ismertségében van, a szakközépiskolások a DÖK-képviselő ismertségét tekintve a gimnazistákkal, a VDÖK képviselőjét tekintve pedig a szakmunkásképzősökkel állnak egy szinten – ebből is jól látszik, hogy a városi diákönkormányzat inkább a gimnazisták „intézménye”. ezt az is alátámasztja, hogy a VDÖK esetén található a legnagyobb különbség az apa iskolai végzettsége szerint a diákok közt, mind az ismereti szint, mind pedig az igénybevétel tekintetében. A VDÖK képviselőt nem ismerők aránya közel kétszer akkora a legfeljebb 8 általánost végzett apák gyermekei körében, mint a diplomás apák gyermekeinél.

A VDÖK képviselő ismertsége és a hozzá fordulás az apa iskolai végzettsége mentén

A diákönkormányzat elnökéhez fordulás és az osztályképviselőhöz felkeresése nem független egymástól, de a korrelációs együttható mértéke alacsonyabb, mint 1998-ban. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a tanulók 4 százaléka fordult már mindkét helyre, s teljesen passzívnak 77 százalékuk tekinthető. Az alábbi táblázat a két „intézmény” megkeresésének százalékos arányait mutatja (zárójelben az 1998-as értékek). Ebből az látszik, hogy két év alatt szignifikánsan csökkent a passzív tanulók aránya, de ez a változás elsősorban az osztályképviselők felkeresése felé csapódott le.

		<i>Diákönkormányzat elnökét</i>	
		<i>felkereste</i>	<i>nem kereste fel</i>
<i>osztály- képviselőt</i>	<i>felkereste</i>	4 (6)	15 (6)
	<i>nem kereste fel</i>	4 (2)	77 (86)

Érdekes eredményeket kapunk, ha az egyes csatornák igénybevételét a korábban megállapított négyféle iskolai klaszter alapján vizsgáljuk. Ebből az derül ki, hogy az „konformok” mindhárom csatornatípus tekintetében nagyobb arányban ismerők (de nem használók), míg az „elégedetlenek” folyamatosan a csatornákat nem ismerők körében vannak felülreprezentálva. Az „antitanár” klaszter tanulói viszont nagyobb arányban megtalálhatók az osztálybeli diákképviselőhöz és a VDÖK képviselőjéhez forduló tanulók közt.

A diákönkormányzati blokkban egy kérdés vonatkozott a VDÖK munkájának megítélésére is. A diákok 48 pontra értékelték a százfokú skálán azt, hogy a VDÖK

képviselők mennyire ismerik a városban tanuló diákok elképzeléseit. Ez – bár kicsivel az ötven pontos határ alatt van – inkább a bizonytalanságot jelzi a kérdés megítélésében. Ez az is mutatja, hogy a diákok egyötöde nem tudta megítélni a kérdést. Ez az index valamivel magasabb a gimnazisták körében (52 pont) és alacsonyabb a kollégiumban lakó tanulóknál (42 pont). Két tényező lineárisan hat ennek megítélésére, az index értéke a tanulmányi átlag emelkedésével egyre nő (47-57 pont), míg az apa iskolai végzettségével egyre csökken (53-46 pont). Ha a fenti klasztereket vesszük, akkor leginkább elégedettek a „konform” klaszter tanulói (57 pont), míg ezzel ellenkező póluson az „elégedetlenek” találhatók (33 pont). Emlékeztetőül: az iskolai diákönkormányzat működésével való elégedettség 55, a városi diákönkormányzat esetén ez az érték 59 pont volt a százfokú skálán, míg a diákjogokkal való elégedettségénél 48 pontot mértünk.

5. CSALÁD, EGZISZTENCIA

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan ifjúsági probléma van, melynek a gyökere a családban, a családi mintában van. Több kérdésben magyarázó változóként szerepelnek a családi háttérhez tartozó tényezők, pl. a szülő iskolai végzettsége vagy a család anyagi helyzete.

A vizsgált tanulók nagyobb része (81 százalék) a hagyományos értelemben vett nukleáris családban él, olyan családban, ahol mindkét szülő együtt lakik a gyermekével. 19 százalék a csonka családban élők aránya, közülük legtöbben egyedül édesanyjukkal vagy hármásban az anya új partnerével élnek.

A csonka családban való nevelkedésnek számos negatív következménye lehet (például a néhány tizeddel alacsonyabb tanulmányi átlag), de nem szabad azt gondolni, hogy a látszólag rendezett családok mindegyike hibátlanul funkcionál. A rossz családi háttér nem egyenlő a szociálisan és egzisztenciálisan rossz helyzetben lévő családokkal. Általános tapasztalat, hogy számos esetben az átlagos vagy átlagon felüli jómódú családok - talán éppen a hajtás miatt - nem működnek megtartó és visszatartó erőként. Gyakran halljuk, sőt tapasztaljuk, hogy a családi figyelem középpontjából kikerül a gyermek, nem jut rá mennyiségileg és minőségileg kielégítő figyelem, mert a szülők az egzisztenciális biztonságuk megteremtésével vagy szinten tartásával vannak elfoglalva.

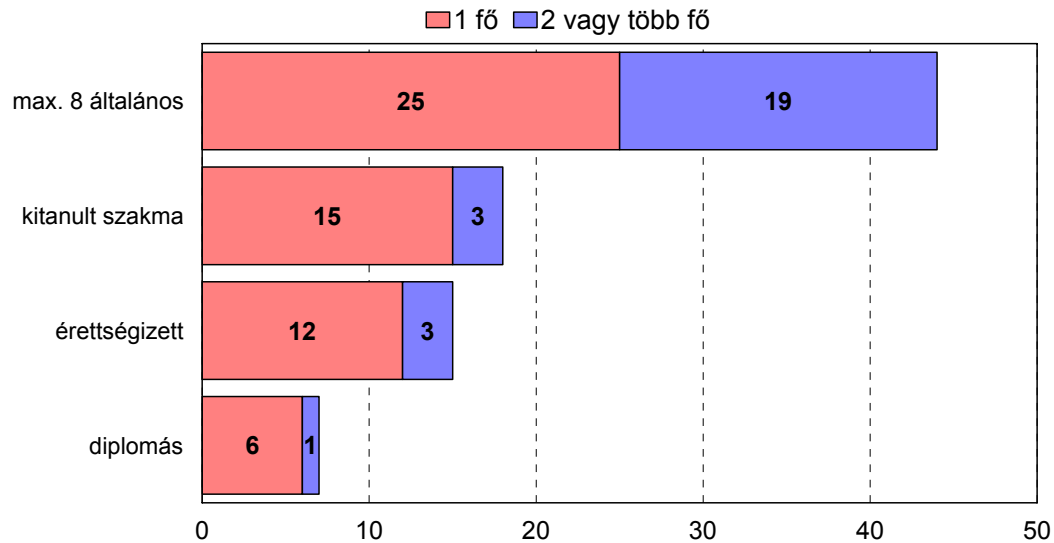
A háztartás nagysága is fontos jellemzője a családi státusznak. A fiatalok hat százaléka él egyedül valamelyik szülőjével, 23 százalékuk két szülővel, míg a leggyakoribb (43 %) a négy fős háztartási létszám. Ötnél többen a diákok 9 százalékának családjában élnek. A háztartás nagysága függ az apa iskolai végzettségétől, mely utóbbi minél magasabb, annál kevesebben élnek egy fedél alatt. A diplomás apák családjában az átlagos háztartás létszám 3.8, az ellenkező póluson 4.7 fő.

A család összetétele mellett a másik fontos tényező, amely járulékos hátrányokat okozhat, a munkanélküliség. A diákok számára a munkanélküliség - igaz egyelőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók 13 százalékának családjában egy, míg 4 százalék családjában egynél több munkanélküli van. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés problémák veszélye sem elhanyagolható.

A családon belüli munkanélküliség jellemzőit és predesztinálhatóságát jól mutatja a

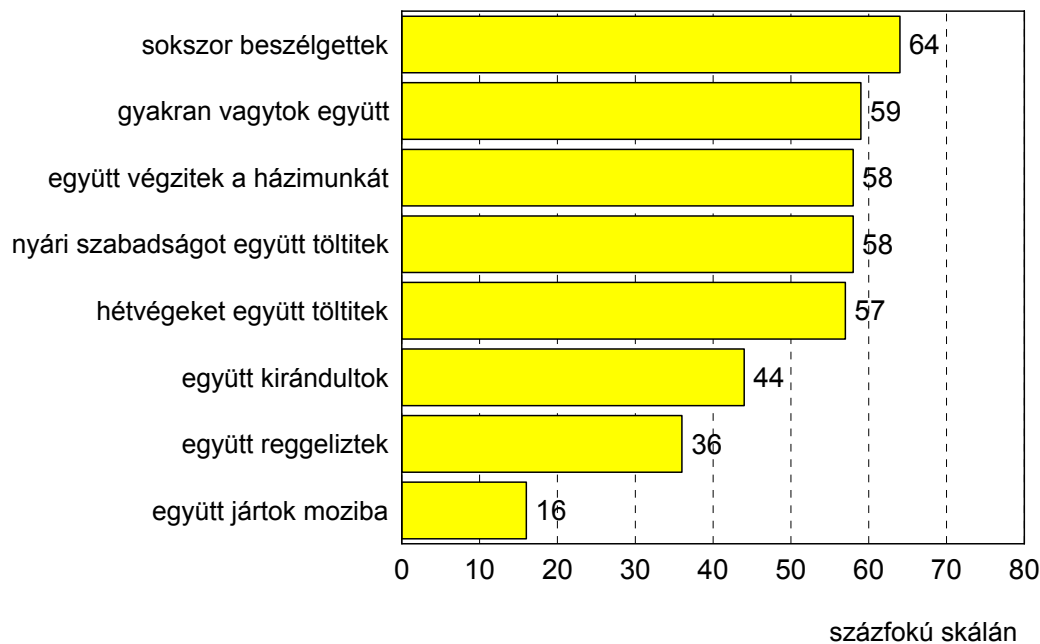
következő ábra, ahol a munkanélküliséget az apa iskolai végzettségével vetettük össze. Ezen látszik, hogy ennek elsősorban az alacsonyabb végzettségű családfővel rendelkező családok vannak kitéve, a szakképesítéssel nem rendelkező apák családjában 44 százalékos valószínűséggel találunk munkanélkültit.

Családon belüli állástalanok száma az apa iskolai végzettségének dimenziójában

Annak érdekében, hogy némiképp feltérképezzük a családi háttérrel, a közös élményeket, nyolc együttes tevékenységre kérdeztük rá, hogy mennyire jellemző a diákok családjára. Ebből kiderült, hogy leginkább a beszélgetések jellemzőek, míg a közös kirándulások, reggelik és főként a moziba járás már nem annyira jellemző.

Mennyire jellemző a családotra?

A problémák megbeszélésével kapcsolatos hajlandóság mellett további nyolc szülői magatartásforma szerepelt a kérdőívben. A leggyakoribb közülük – érthetően – az aggodás, míg a legritkébb a fizikai bántalmazás, bár elgondolkodtató, hogy a diákok 9 százaléka néha azért szembe kell nézzen ezzel is.

Mennyire jellemző a szüleidre, hogy...

	<i>Gyakran</i>	<i>Alkalmanként</i>	<i>Soha</i>
<i>aggódnak, ha nem vagy otthon időben</i>	64	27	9
<i>ha rossz jegyet viszel haza, megszidnak</i>	20	49	31
<i>beleszólnak a dolgaiba</i>	22	61	17
<i>kikérdezik a leckét</i>	5	32	63
<i>engedik, hogy éjszakára kimaradj otthonról</i>	34	50	16
<i>veszekednek egymással</i>	10	47	43
<i>megkínálnak alkohollal</i>	4	52	44
<i>fizikailag bántalmaznak</i>	2	7	91

százalékos megoszlások

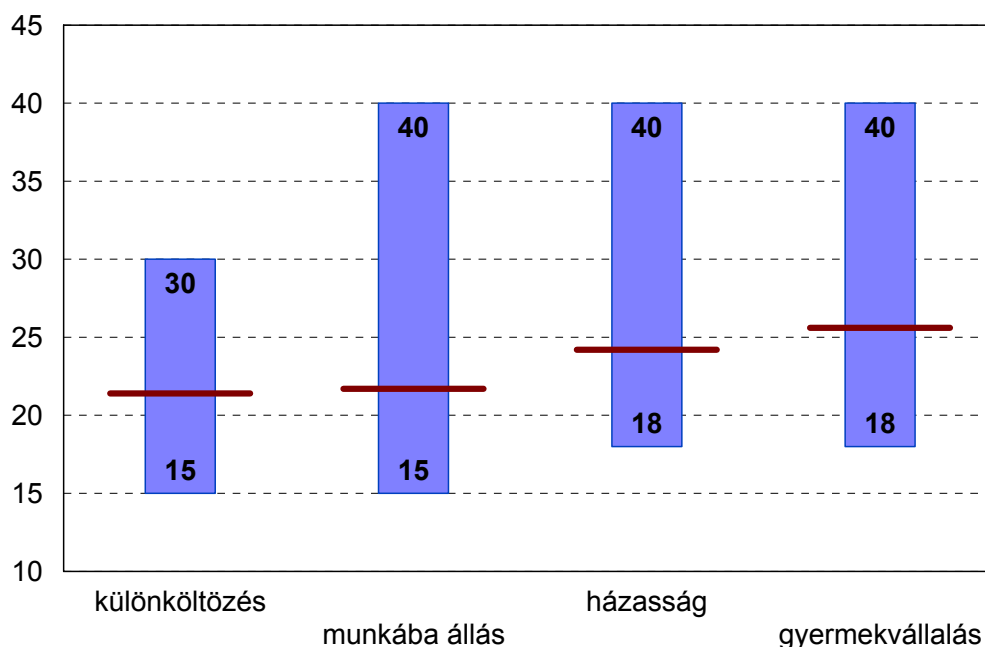
Az egyes szülői magatartásformák nem egyformán jellemzőek a különböző diákok szüleire. A fiúknak jobban engedik, hogy kimaradjanak éjszakára, viszont jobban is kérdezik ki a leckét tőlük (ismét a tradicionális társadalmi elvárások). A lányok szüleire ezzel szemben jobban jellemző a beleszólás (vagy legalábbis a lányok ezt jobban érzékelik, mint azt, hogy

veszekednek a szülők egymással) és az aggodás. A fentiek mellett a lecke kikérdezése jobban jellemző az alacsonyabb végzettségű szülőkre, és érdekes módon a gyengébb tanulókra. Mindegyik dimenzió ugyanazt a csoportot írja le, az alacsonyabb társadalmi státuszú családokban vélik úgy, hogy ez olyan formális, viszonylag könnyen teljesíthető számonkérés, amely a szülőnek sem okoz nehézséget. Emellett ugyanerre a csoportra jellemző nagyobb arányban a szidás és a fizikai bántalmazás is.

Az egzisztenciával, a családdal kapcsolatos elképzelések fontos mércéje az, hogy a fiatalok mikor akarnak különköltözni a szüleiktől, elkezdeni dolgozni, megházasodni és gyermeket vállalni. Arra kértük őket, hogy mondják meg azokat az életkorokat, amikor ezeket a saját szemszögükből a legjobbnak tartanák.

A kérdezettek között négy százalék volt, aki azt mondta, hogy nem akar gyermeket és hat százalék, aki nem szándékozik megházasodni, bár a fiatalok egyharmada egyikre sem tudott időpontot mondani. A bizonytalanság hasonlóan magas volt a munkakezdés és a különköltözés esetén is (utóbbinál 38 százalék).

A családdal és egzisztenciával kapcsolatos időintervallumok

A négy esemény közül a legelső a különköltözés. Ennek átlagéletkora 21,4 év, a legtöbb fiatal (14 százalék) a húsz évet mondta. Nem sokkal később követi ezt (21,7 évnél) a munkába állás, ahol szintén a legtöbben húsz évet említettek, de volt egy lokális csúcs 25 évnél is. Itt megfigyelhető, hogy a magasabb végzettségű apák gyermekei és a lányok

későbbre tervezik ezt, előbbiekénél már itt elkezdődik a felsőoktatásban való részvétel miatti életpálya-tolódás a többiekhez képest. A házasság vélelmezett időpontja 24,2 évnél volt, itt a legtöbben a 25 éves korra gondoltak, a fiúk valamivel későbbre, mint a lányok. Végül a gyermekvállalás került a legtávolabbar (25,6 év), ismét későbbre az iskolázottabb apák gyermekeinél és a fiúknál.

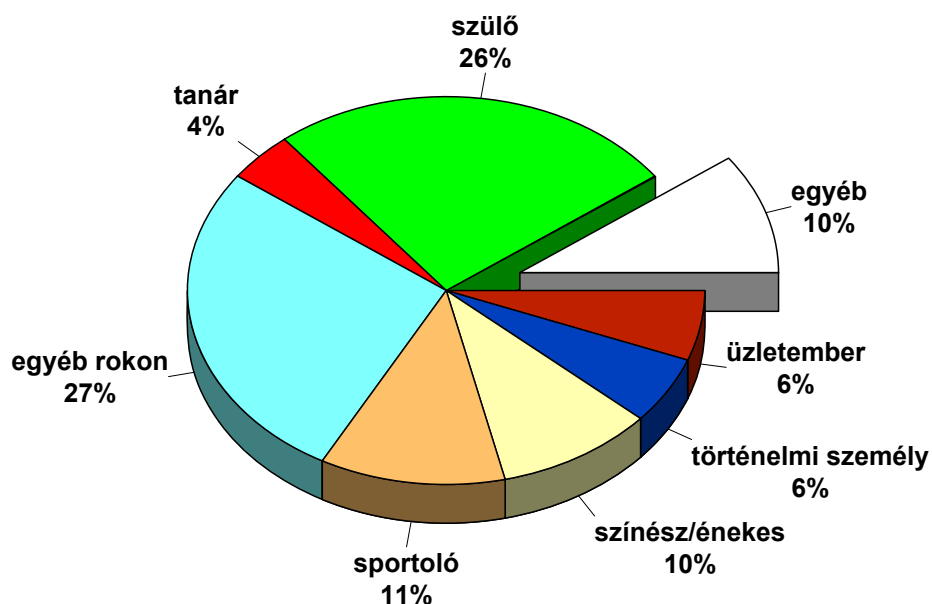
Fontos, hogy ezekben az időpontokban, eseményekben a fiatalok többsége ezt a sorrendet követi, vagyis egzisztenciális háttér nélkül nem akarnak sem a házasságba sem a gyermekvállalásba belevágni. Az egyes időintervallumokat és az átlagokat az alábbi ábra mutatja.

6. IDENTITÁS, ÉRTÉKREND

Az identitás és értékrend témaköre alapján meghatározza a diákok egyes kérdésekre adott válaszait, segít, hogy világgépük egységes egészzé rendeződjön. Ugyanakkor ezek a kérdések önmagukban is számos fontos információt hordoznak. A kérdőív vonatkozó blokkja kitért a példaképekre, egyes cselekedetek megítélésére. Az első kérdés arra vonatkozott, hogy meg tudnak-e nevezni a diákok olyan személyeket, akikre felnőtként hasonlítani szeretnének. Erre a tanulók mindössze 33 százaléka vállalkozott.

A választott példaképek legnagyobb része a közvetlen családból (szülők, egyéb rokonok), illetve ismerősi körből kerültek ki. Ezek az említések adták az összes említés közel kétharmadát, vagyis a fiatalok példaképei a közhiedelemmel ellentétben nem feltétlenül a külföldi sztárok, hanem a körülöttük élő hús-vér emberek. Ez persze a környezettől függően lehet pozitív és negatív egyaránt, de úgy gondoljuk, hogy ennek elsősorban pozitív hatása van. Az ismerősök mellett közel egytizednyi sportoló és színész/énekes lett felsorolva példaképként.

A választott példaképek

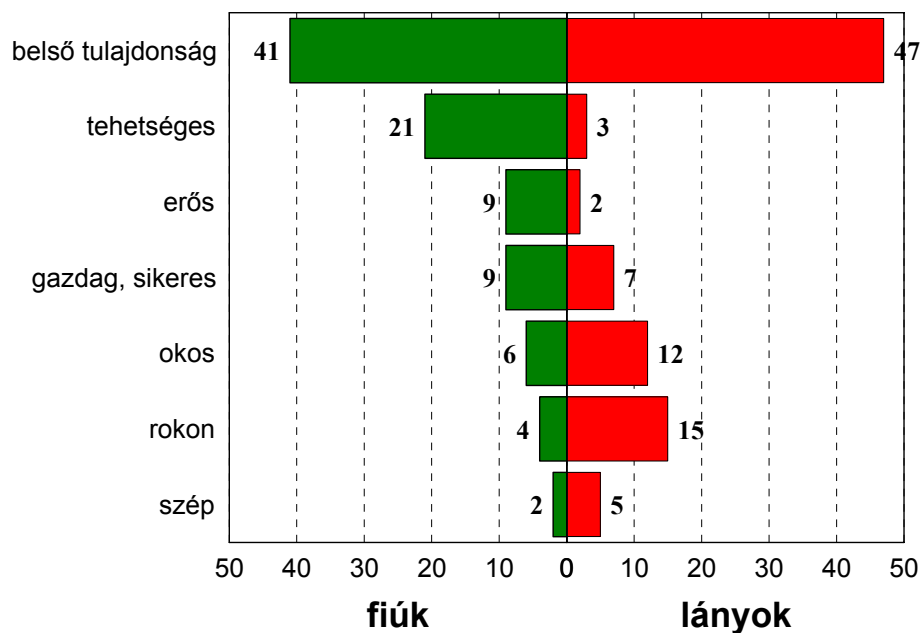

A személyek megnevezése után arra kértük a diákokat, árulják el, hogy melyik tulajdonsága miatt választották példaképüket. A legtöbb említés a belső tulajdonságokra, a jószívűsége, jólelkűsége vonatkozott (az összes említés 44 százaléka), a diákok 12

százalékának a tehetség, 9 százalékának pedig az észbeli képességek, a tudás, illetve a rokonsági tényező volt fontos a példakép választásakor. 8 százalék választott a gazdagság és 5 a fizikum alapján példaképet magának.

Az alábbi ábra a példaképek meghatározó tulajdonságait mutatja a nemek szerint, vagyis azt árulja el, hogy a fiúk és a lányok milyen tulajdonságok alapján választottak maguknak példaképet.

A példakép tulajdonságai (százalékos említések)

Ha nem számítjuk a belső tulajdonságokat, amelyek általában a szülői példaképek választásakor kerültek elő, és mindkét nemnél nagy arányban szerepeltek, akkor jól látható, hogy a lányokra inkább hatottak a rokonság, míg a fiúk elsősorban a tehetséget, a sikerességet és a fizikumot választották először – ezek a választások pedig elárulják, hogy a diákok fejében milyen kép él a nemek szerinti elvárásokról. A rokon viszonylag alacsony említése látszólag ellentétben áll a korábbi adattal, mely szerint a példaképek kétharmada valamilyen rokon, de valójában csak azt jelenti, hogy a választás indokaként merült fel elenyésző számban a rokonság ténye, és a választott rokonok inkább valamely más tulajdonságuk miatt váltak példaképpé.

A tulajdonságok választását a nemén kívül jelentősen még az apa iskolai végzettsége befolyásolja, a mindössze nyolc általánost végzett szülők gyermekeinél nem került elő a külső megjelenés, illetve a híresség, ellentétben a fizikummal és a tudással. A diplomás apák gyermekei kevéssé választottak példaképet a tehetség és a gazdagság, sikeresség alapján,

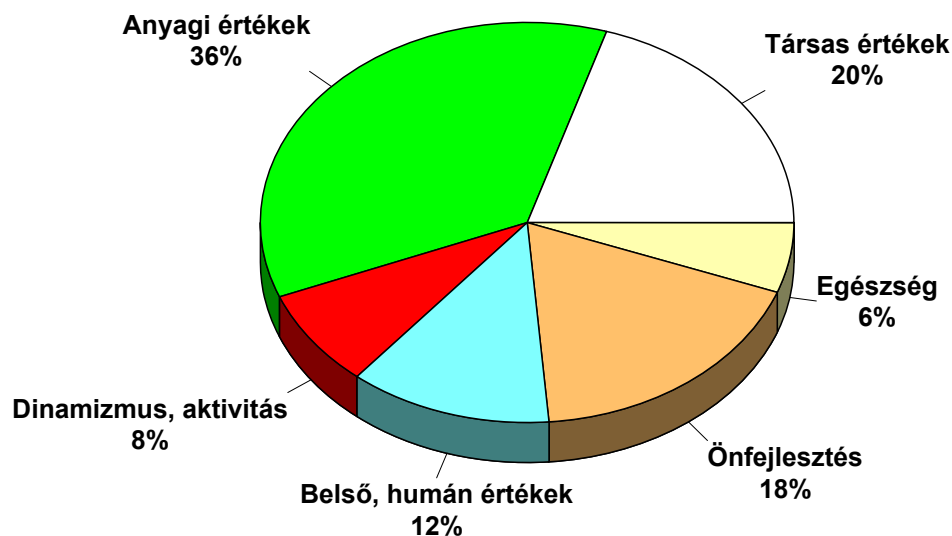
viszont fontosabb volt a híresség és a rokonság.

Bár a sikeresség a tanulók alig egytizedénél volt a példakép választásának oka, nem szabad lebecsülni fontosságát az egyén értékrendjének kialakításában. Napjaink világa igen erősen sikerorientált, vagyis az az egyik legfőbb mérce a diákok előtt, hogy sikeresek legyenek. A kérdés csak az, hogy ki miként értelmezi a sikeresség fogalmát. Egy nyitott kérdésben kértük meg a diákokat, mondják el, mi a sikeres élet legfontosabb jellemzője. Erre mindössze 2 százalékuk nem vállalkozott, a többiek válaszait pedig az alábbi kategóriákba kódoltuk össze.

Társas értékek (barátok, partner, család jó viszony az emberekkel)
Anyagi, egzisztenciális értékek (munka, lakás, tárgyak birtoklása, pénz, anyagi háttér)
Dinamizmus, aktivitás értékei (karrier, szakmai megbecsülés, célok, kreativitás, jövő, vállalkozás, szerencse)
Belső, humán értékek (lelki kiegyensúlyozottság, hit, megbízhatóság, becsület, szociális érzékenység)
Önfejlesztés értékei (önbizalom, művelődés, tudás, képzettség, tanulás)
Kikapcsolódás értékei (örömök, szórakozás, buli)
Egészség (egészséges életmód, egészségmegőrzés, stb)

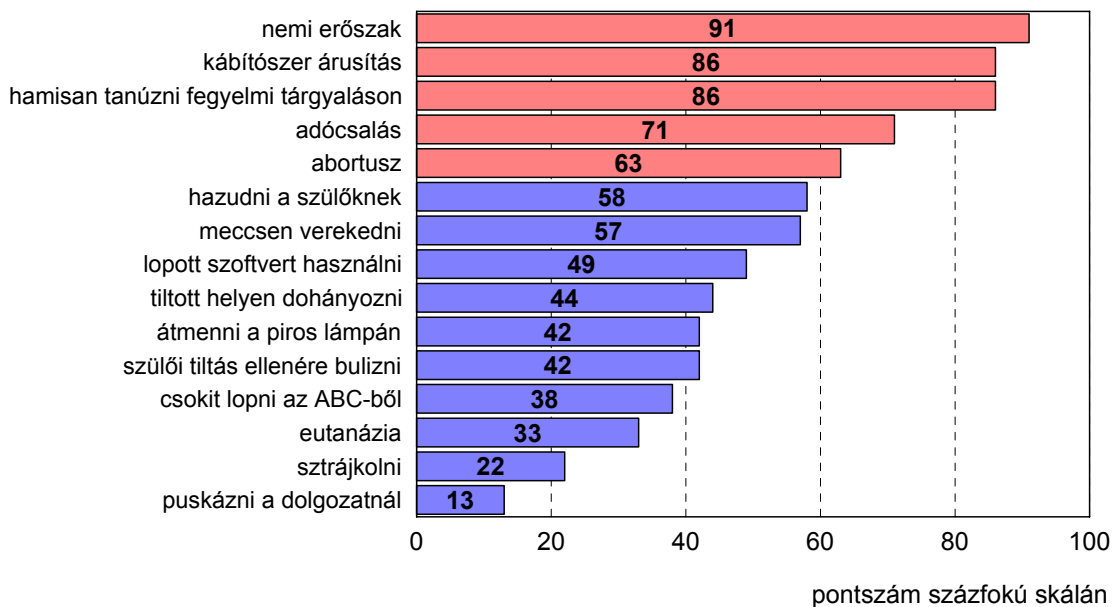
Ezek alapján a következő választások születtek a sikeres élet jellemzőiről (a kikapcsolódás értékei nem szerepelnek az ábrán, mivel egy százaléknál kevesebb említést kaptak). Látható, hogy sikert elsősorban az anyagiakon és csak másodsorban a társas értékeken mérik a fiatalok, ami pontosan tükrözi a magyar valóságot.

A sikeres élet jellemzői

Az empirikus adatfelvétel során olyan adatokat is gyűjtöttünk, amely alapján képet kaptunk a különböző destruktív cselekedetek megítéléséről. Arra kértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt cselekményeket értékeljék aszerint, hogy mennyire érzik súlyosnak.

Mennyire súlyosak az alábbi cselekedetek?

Mint az ábrán látható, a diákok legsúlyosabbnak a kábítószer árusítását, a hamis tanúaszt és legfőképpen a nemi erőszakot tartják. Ezeken kívül súlyos cselekedetnek mondható szerintük az adócsalás, az abortusz. A szülőknek való hazugságnál érdekes megfigyelni, hogy mennyire eltér egymástól ez és a szülői tiltás ellenére való bulizás esete. Súlytalannak minősült, alighanem a gyakorisága miatt a puskázás, illetve a sztrájk és az eutanázia, míg a többi cselekedet megítélése bizonytalan (40 és 60 pont közötti itemek).

Ha a felsorolt 13 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a cselekedetek három halmazba (faktorba) rendeződnek a diákok gondolkodásában. Minél nagyobb az adott cselekedethez rendelt faktorsúly, annál jelentősebb a cselekedet hatása a faktorban.

1. faktor: „csekély társadalmi veszélyű”	faktorsúly
szülői tiltás ellenére bulizni	0.69
tiltott helyen rágyújtani	0.65
hazudni a szülőnek	0.65
puskázni a dolgozat írásánál	0.65
csokit lopni az ABC-ből	0.53
átmenni a piros lámpán	0.38
2. faktor: „társadalmilag súlyos”	faktorsúly
nemi erőszakot elkövetni	0.77
hamisan tanúzni fegyelmi tárgyaláson	0.76
adócsalást elkövetni	0.55
kábítószerrel árusítani	0.49
meccsen verekedni a másik csapat szurkolóival	0.46
3. faktor: „vitatott cselekedetek”	faktorsúly
menthetetlen beteget halálhoz segíteni	0.73
magzatot elvetetni	0.56
sztrájkolni	0.52
lopott szoftvert használni	0.48

Az első két faktorhoz nincs mit hozzátenni, ezek jól visszaadják a diákok értékelési sorrendjét. A harmadik faktor azonban azokat a cselekedeteket mutatja, amelyek megosztják a diákokat éppen úgy, mint a társadalmat is. Mind az eutanázia, mind pedig az abortusz tekintetében régóta folyik a vita ezek súlyosságáról, engedélyezéséről. Vitatott a lopott szoftver használata (itt a „lopott” szó is befolyásolhatta a diákokat), ahol egyrészt a mindennapi használat és a legális szoftverek átlagkeresethez mért magas ára ütközhetett. A sztrájk megítélését befolyásolhatta a vasutas sztrájk is, mivel ez ugyan törvényben szabályozott forma, de a médiabeli megjelenése már nem egyértelmű.

A vitatott cselekedetek után vitatott intézmények voltak felsorolva a kérdőívben. Itt arra kérdeztünk rá, hogy ha egy ilyen intézmény létesülne a környéken, a diákok mennyire

fogadnák el azt, inkább támogatnák vagy inkább tiltakoznának vele kapcsolatban. Az egyes intézményeket három csoportra osztottuk, a következők szerint.

Hagyományos szolgáltatások	Mentálhigiénés hálózat	A társadalom által elutasított rétegek intézményei
Bevásárlóközpont	AIDS-szűrő állomás	Elmeógyógyintézet
Benzinkút	Hajléktalan szálló	Menekülttábor
Diszkó	Idősek otthona	Börtön
Fitness terem	Alkohol- és drogambulancia	Vallási szekta imaháza
Étterem	Családsegítő központ	Romaklub
Mozi	Ifjúsági Tanácsadó Iroda	Szellemi fogyatékosok iskolája
	Városi Ifjúsági Ház	

A csoportok elnevezése természetesen szubjektív. A deviancia szó itt nem volt alkalmazható, mivel az olyan klasszikus devianciák, mint az alkohol és drog a második csoportba kerültek, míg harmadik csoportból legfeljebb az elmeógyógyintézet és a börtön tekinthető deviáns magatartásokat kezelő intézményként. Az egyes intézmények elfogadottsági indexét a következő táblázat mutatja.

Mennyire tudnád elfogadni az alábbi intézményeket?

<i>Elfogadottság (százfokú skálán)</i>		
<i>Mozi</i>	77	TÁMOGATÓ
<i>AIDS szűrő állomás</i>	75	
<i>Fitness terem</i>	74	
<i>Családsegítő Központ</i>	71	
<i>Bevásárlóközpont</i>	70	
<i>Étterem</i>	69	
<i>Diszkó</i>	67	
<i>Ifjúsági tanácsadó Iroda</i>	65	
<i>Idősek otthona</i>	64	
<i>Városi Ifjúsági Ház</i>	61	
<i>Alkohol- és drogambulancia</i>	61	
<i>Hajléktalan szálló</i>	57	KÖZÖMBÖS
<i>Szellemi fogyatékosok iskolája</i>	54	
<i>Benzinkút</i>	46	
<i>Elmeógyógyintézet</i>	44	
<i>Menekülttábor</i>	35	TILTAKOZÓ
<i>Börtön</i>	29	
<i>Romaklub</i>	26	
<i>Vallási szekta imaháza</i>	24	

Látható, hogy a fiatalok az intézmények többségét elfogadták (a 19-ből csak négygel szemben mutatkozott jelentős ellenállás), de a kép egy kicsivel árnyaltabb, ha az egyes intézményi típusok mentén nézzük. A legtisztább a hagyományos szolgáltatások csoportja, ennek csak egy elemét övezte bizonytalanság, a benzinkutat, a várható forgalomnövekedés és

levegőszennyezettség miatt. A mentálhigiénés hálózat elemei közül egyedül a hajléktalanszálló váltott ki bizonytalanságot, de itt már az ötven pontos határ felett volt az index. A többi elemet elfogadták a diákok. A társadalom által elutasított rétegek intézményeiből kerültek ki maguk az elutasított intézmények is, közülük csak a szellemi fogyatékosok iskolája és az elmegyógyintézet került 40 és 60 pont közé, vélhetően amiatt, hogy az ide tartozó emberek a diákok szerint nem feltétlenül saját hibájukból kerültek ebbe a helyzetbe.

Az értékrendet vizsgáló blokkban felsoroltunk tíz különböző mozgalmat és megkértük a diákokat, mondják meg, részt vennének-e valamelyikben. Mint az alábbi táblázatban látható, a legtöbb jelentkezőre tatabányáról az AIDS elleni küzdelem és a világbéke iránti mozgalom számíthat, míg a melegek jogaiért való küzdelem egyáltalán nem népszerű errefelé. A legtöbb bizonytalan a diákjogi és a sorkatonaság elleni mozgalomhoz való csatlakozásban volt.

Az alábbiak közül melyik mozgalom munkájában vennél részt?

	igen	nem	nem tudom
AIDS elleni küzdelem	66	24	10
mozgalom a világbékéért	66	20	14
szegénység elleni mozgalom	63	23	14
környezetvédelmi mozgalom	63	22	15
mozgalom az állatkísérletek betiltására	59	25	16
férfi és női egyenjogúság mozgalma	41	43	16
idegengyűlölet elleni mozgalom	39	44	17
diákjogi mozgalom	37	45	18
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	36	46	18
mozgalom a homoszexuálisok jogaiért	10	73	17

százalékos megoszlások

A tíz különböző mozgalom egymáshoz való viszonyát korrelációs elemzéssel tártuk fel. Ez azt mutatta meg, hogy három „pária” mozgalom van, a melegek jogaiért való kiállás, ami leginkább az idegengyűlölet elleni aktivitáshoz kötődik, a diákjogi mozgalom, ami az egyenjogúsági mozgalomhoz és a sorkatonai szolgálat eltörléséért való „harc”, ami a világbéke mozgalommal szerepelt gyakran együtt. Három központi téma van, amely számos másikkal is együtt fordult elő, az állatkísérletek, az AIDS és a szegénység ügye, mindhárom globális mozgalom, és könnyen vállalható célokat fogalmaz meg (ellentétben például a melegek mozgalmával).

Az identitás fontos mércéje a vallásosság is. A megkérdezett diákok 36 százaléka nem tartotta magát vallásosnak, 47 százalékuk mondta, hogy római katolikus, 11 százalékuk református, 3 százalék pedig evangélikus. Ami a templomba járási gyakoriságot illeti, 52

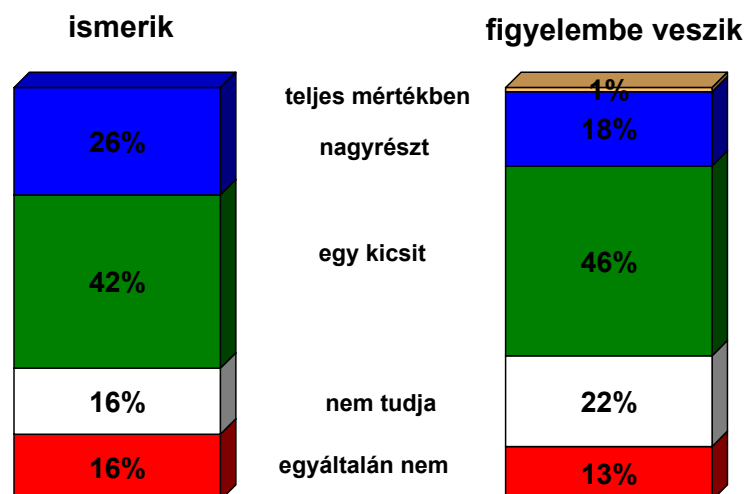
százalék soha nem szokott templomba járni, egynegyedük csak ünnepek vagy családi események alkalmából és csak 5 százalék a rendszeres templomlátogatók aránya (ők leginkább katolikusok).

7. KÖZÉLET ÉS A VÁROS

7.1 Elképzelések a közletről

A közéleti blokk elején arra kerestük a választ, hogy a diákok mennyire bíznak abban, hogy a város vezetői jó munkát végeznek. Itt 42 százalék volt a bizakodók, 33 pedig a kétkedők aránya (azok, akik egyáltalán nem bíznak ebben kétszer annyian voltak, mint akik teljes mértékben bíznak ebben). A tanulók kerek egynegyede nem tudott a kérdésre válaszolni. A válaszokat átszámoltuk százfokú skálára és ez 50 pontot ért, vagyis a diákok nem tudtak dönteni a kérdésben. Az index értéke valamivel magasabb a gimnáziumokban (53) és alacsonyabb a szakmunkásképzőkben (45), illetve a bizakodás egyre nő a tanulmányi átlag emelkedésével is.

Az igények ismerete és azok figyelembe vétele

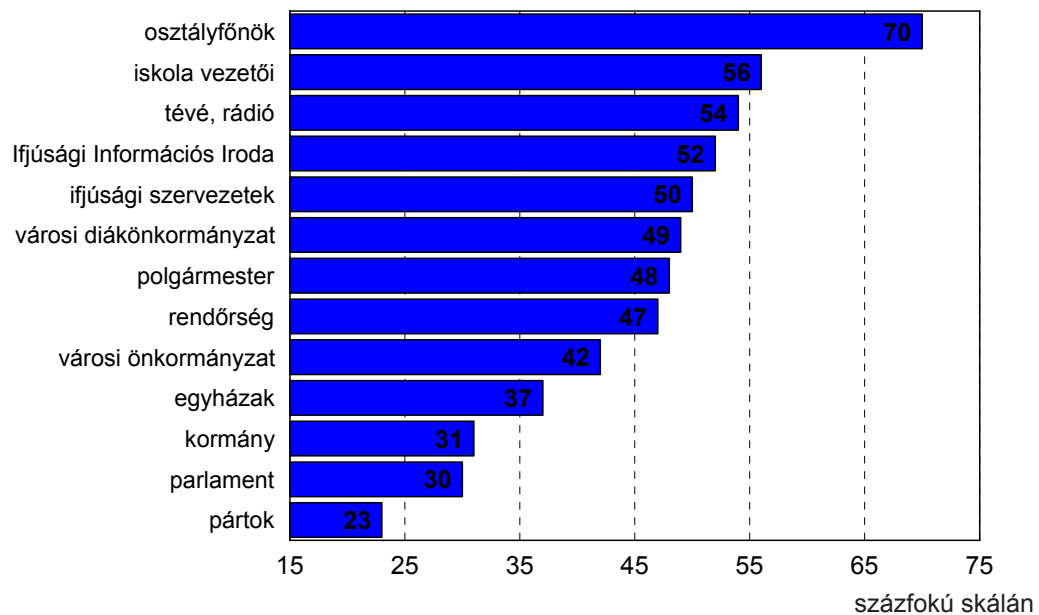

1998-hoz hasonlóan idén is kíváncsiak voltunk arra, hogy a megkérdezett fiataloknak mi a véleménye, az önkormányzatnál mennyire ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok, és mennyire veszik figyelembe a döntéseknél a fiatalok igényeit. Itt már inkább kritikus vélemények kerültek elő, bár ezt a kérdést mindig inkább negatívabban ítélik meg a válaszadók. Az ismeretekre vonatkozó érték a százfokú skálán 37, az igények figyelembevételére vonatkozó pedig 36 pont volt. Ezek az értékek nem különböznek szignifikánsan a két évvel ezelőtti eredményektől. A jobb tanulmányi eredményűek és a gimnazisták jobb véleménnyel voltak arról, hogy mennyire ismerik az önkormányzatnál a

fiatalok igényeit, utóbbiak az igények figyelembevételénél is pozitívabb véleményeket fogalmaztak meg.

A fiataloknak felsoroltunk 13 intézményt is, és megkérdeztük mennyire bíznak meg bennük. A legnagyobb bizalmat az osztályfőnök bírja, míg markáns ellenérzések a kormányt, a parlamentet és a politikai pártokat övezték.

Az egyes intézmények bizalmi indexe

A fenti 13 intézményt faktoranalízis segítségével három nagy csoportba soroltuk a diákok válaszainak hasonlósága alapján. Az első faktorba az osztályfőnök, az iskola vezetői és a tévé/rádió kerültek. Ez a csoport a „tájékoztatói” faktor, ahonnan a diákok a híreket kaphatják a közéleti eseményekről, az aktuális irányvonalakról. A faktor átlagos bizalmi indexe 60 pont, ami még magasabb a lányok és a jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők körében.

A második faktor a „politikai intézmények” csoportja. Ide került a polgármester, a kormány, a parlament és a pártok (érdekes, hogy nem ide sorolandó a városi önkormányzat). A faktor átlagindexe 33 pont, ami nem meglepő, hiszen innen egyedül a polgármester felé van valamekkora bizalmuk a fiataloknak. Ezt a faktort a fiatalok bármely csoportja a teljes minta átlagához hasonlóan ítélte meg.

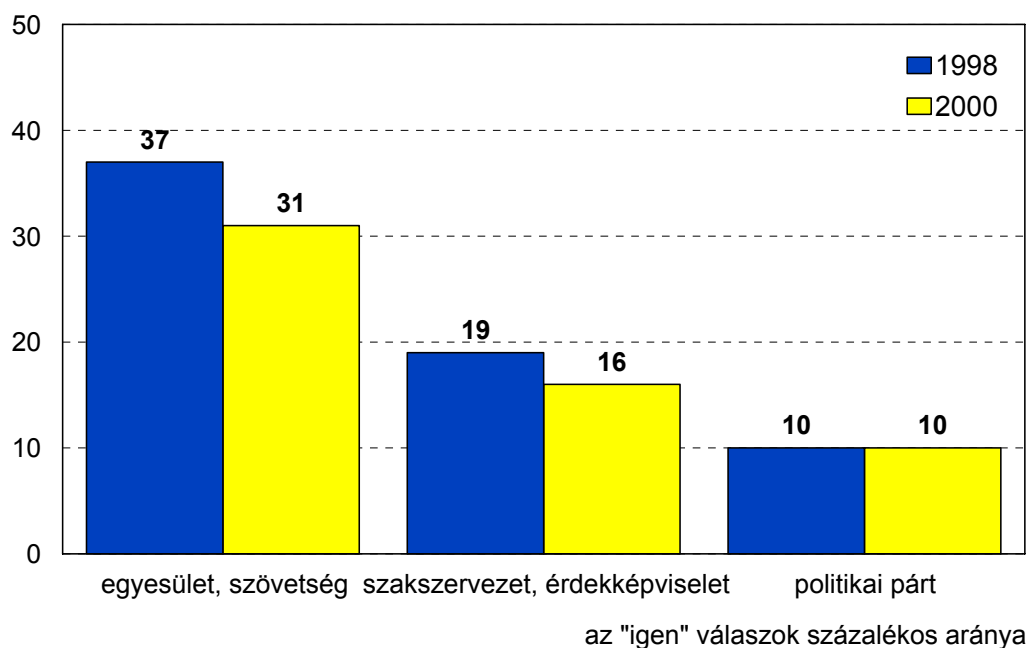
A harmadik faktorba került a többi hat intézmény (információs iroda, városi önkormányzat, VDÖK, egyházak, ifjúsági szervezetek, rendőrség). Ez a faktor a „helyi

intézmények” csoportja (a polgármester valószínűleg jobban kötődött a politikai elemhez a fiatalok fejében, mint a városi önkormányzat). A faktor átlagindexe 47 pont, ami magasabb a szakmunkástanulók és az alacsonyabb végzettségű apák gyermekei körében.

A tágan értelmezett közéleti aktivitás fontos fokmérője, hogy valaki tagja-e valamilyen szervezetnek, egyesületnek. Erre a fiatalok 21 százaléka válaszolt igennel (2 százalékkal több, mint két éve). Az aktivitás jelentősen magasabb a fiúk körében, náluk 31, míg a lányoknál csak 12 százalék tagja valamilyen szervezetnek. Rákérdeztünk arra is, hogy konkrétan melyik ez a szervezet, majd csoportokba soroltuk őket.

Legtöbben valamilyen sportegyesületnek a tagjai (90 említés, ebből 14 a Lombard). Őket a hobbiszervezetek (22), a művészeti (tánc és zene) csoportok (13), illetve a karitatív szervezetek követik (11). Politikai jellegű szervezetnek mindössze 8 tagja került a mintába, többségük valamilyen DÖK tag vagy vezető.

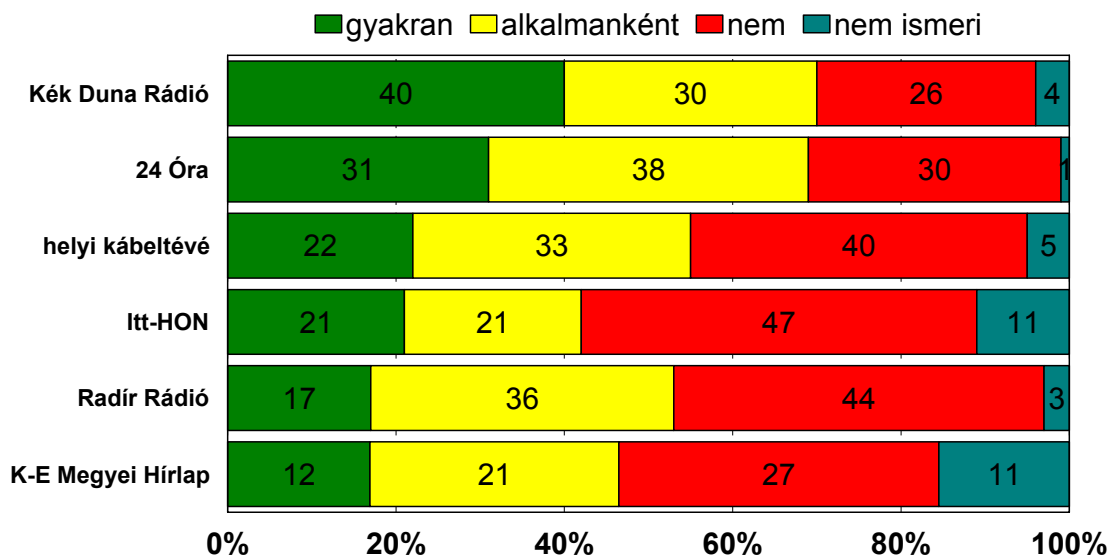
Lennél tagja az alábbi szervezeteknek?

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a fiatalok vajon lennének-e tagjai bizonyos szervezeteknek. Legkevesebben valamely egyházhoz tartoznának (feltehetően itt az aktív szerepvállalásról van szó és nem a vallási meggyőződésről), mindössze a fiatalok 9 százaléka (további 14 százalék bizonytalan volt). Más kutatásokhoz hasonlóan legtöbben a leglazább szerveződést, a civileket választották, bár valamivel alacsonyabb arányban, mint két évvel ezelőtt.

Végezetül a tájékozódási szokásokról szerepelt egy kérdéssor, megemlítve hat helyi médiumot. A fogyasztási gyakoriság, melyet az alábbi ábra mutat, nem változott lényegesen 1998 óta. Idén az akkor még nem szereplő Kék Duna Rádió vezeti a mezőnyt, amelyet a fiatalok 70 százaléka hallgat több-kevesebb rendszerességgel.

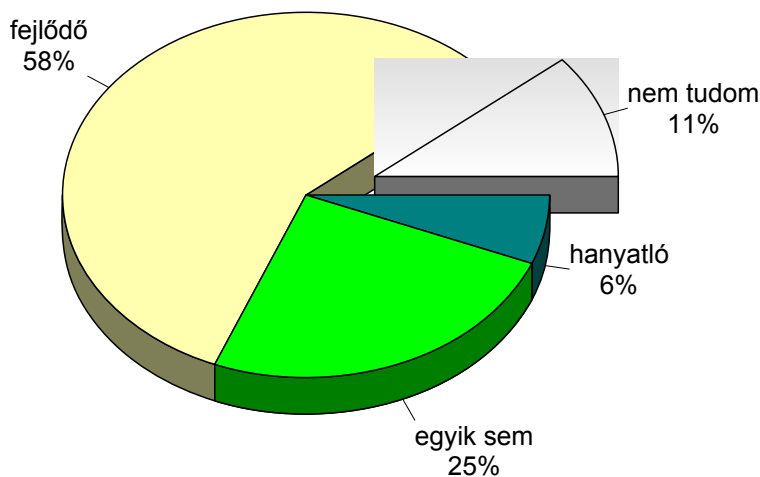
A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai

7.2 Lokálpatriotizmus

A városhoz való kötődést nagymértékben befolyásolja, hogy milyenek látjuk a helyet, ahol élünk. A diákok arra a kérdésre, hogy Tatabánya inkább fejlődő vagy hanyatló, az utóbbi évek fejlesztéseit visszatükrözően jelentős arányban a „fejlődő” kategória mellett tették le voksukat, mindössze 6 százalékuk gondolta a várost hanyatlónak. Az előbbieket között nagyobb arányban vannak a fiúk, a jobb tanulók, a gimnazisták, a helyiek és a magasabb végzettségű apák gyermekei, vagyis éppen azok a rétegek, akiknek a város később munkát is tud ajánlani, ittmaradásra csábítva őket.

Tatabánya inkább fejlődő vagy hanyatló?

Feltettünk néhány kérdést az itt lakással kapcsolatosan is. A fiatalok többsége szeret az országnak ezen a táján lakni (az index értéke a százfokú skálán 73 pont), különösen a jobb tanulók. A várossal magával már nem volt ekkora elégedettség (az index értéke 68 pont), de még ez is jelentősen pozitív vélemény (itt természetesen csak azok véleményét vettük figyelembe, akik valóban itt is laknak). Még abban is nagy volt az egyetértés, hogy a tatabányaiak általában szeretnek itt élni (61 pont), ebben nagyobb arányban voltak biztosan a fiúk, a szakmunkástanulók és a gyengébb átlaggal rendelkezők. Abban azonban már megoszlottak a vélemények, hogy a jövőben ki szeretne itt lakni, az összesített index értéke 43 pont volt, ami azt mutatja, hogy ha kevésbé is, de inkább nem szeretnék itt lakni a fiatalok, különösen a lányok. Ez utóbbi kérdés jelentősen eltért természetesen a helyiek és a környékiek közt, a helyieknél az érték 60, a kollégistáknál 24, míg a bejárósoknál 20 pont. Ez azt mutatja, hogy a helyiek nagyobb arányban maradnának, míg a környékiek nem igazán szeretnék tartósan betelepülni a városba.

Konkréten is rákérdeztünk, hogy melyik településen élnének a fiatalok felnőtt korukban szívesen. Erre a fiatalok kilenctizede mondott egy települést, és többségében voltak a környéki említések (melyek jelentős része azokat a környékbeli fiatalokat takarja, akik nem akarnak településükről elköltözni), de viszonylag sokan költöznének a fővárosba is. A tíz legnépszerűbb települést a következő táblázat mutatja (a Balaton esetén az ezt említőknél mindegy volt melyik balatoni településről van szó).

Település	Említések száma
Tatabánya	202
Budapest	121
Győr	55
Tata	68
Sopron	38
Balaton	22
Szeged	20
Pécs	19
Székesfehérvár	17
Eger	17

A következő kérdéspár arra vonatkozott, hogy mire büszkék a fiatalok, és mit szégyellnek Tatabányán. Büszkeségre okot adó választ 70, míg szégyellnivalót 79 százalékuk tudott mondani, 19 százalékuk semmire sem büszke, viszont 13 százalékuk semmit sem szégyell.

Büszkeségek

Kategória és az említések száma	Konkrét említések
városkép (274 említés)	turul, parkok, környezet, városközpont, egyes városrészek, emlékművek, kilátó, erdő
fejlettség (147 említés)	fejlődés, intézmények, szolgáltatások
élet (82 említés)	focicsapat, sport, hagyományok

Szégyellnivalók

Kategória és az említések száma	Konkrét említések
külsín (249 említés)	kosz, városkép, gyárak, kevés park, tömbházak, játszóterek
egyres városrészek (212 említés)	Mésztelep, Hatos Telep, Felsőgalla, Gál ltp., Sárberk, kertváros
emberek (108 említés)	cigányok, hajléktalanok, emberek, munkanélküliek, fajgyűlölet, focicsapat vezetői, koldusok, utcalányok, vandálok, csövesek
élet (44 említés)	közbiztonság, szórakozás, szegénység
környezet (37 említés)	levegő, környezetszennyezés, zaj, por

Az egyedi említésekben a büszkeség első számú tárgya a turul volt (191 említés), majd a saját iskola következett (48). Harmadik helyen a Lombard csapatát nevezték meg a diákok (összesen 47 említés). A szégyellnivalók között bármely más városhoz hasonlóan magasan vezet a szemét (193) majd a Mésztelep említése (173). Előbbivel némi összefüggésben a harmadik helyen a cigányok említése áll (41).

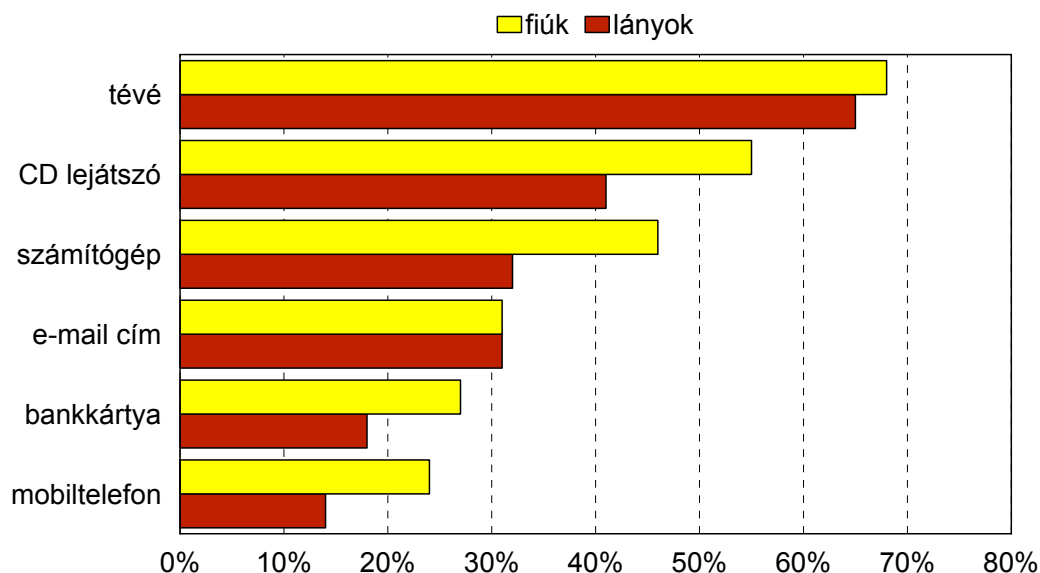
Ha az említéseket kategorizáljuk, akkor jól lehet látni a város problémás pontjait és dicső eredményeit egyaránt (az említések száma abszolút értékben magasabb a szégyellnivalóknál, mint a büszkeségeknél, ennek az az oka, hogy a fiatalok többsége egy-egy büszkeséget, de 3-4 szégyellnivalót is említett).

8. FOGYASZTÁSI SZOKÁSOK

Az utóbbi évtizedben zajló folyamat a felnőtt lakosság és a tanulók értékrendjének átalakulása. Emögött, illetve ezzel párhuzamosan a kilencvenes évek végére megindult a generációs korszakváltás folyamata is, azok a tanulók akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak. A piackutató szakemberek szóhasználatával Y-generációnak jelölt korosztály nemcsak fogyasztói szokásaiban más, hanem az új technikai eszközökhöz való viszonyulásaiban és életmódjában is eltér szüleitől. Ez a megváltozott szemlélet szükséges előfeltétele az információs társadalom kiépülésének.

A megkérdezett diákok 68 százaléka külön, saját szobában lakik otthon (további 20 százaléka a testvérével lakik közös szobában), amelyben sokaknál saját hifi, TV is található. A megkérdezett diákok 52 százalékanak van saját tévéje, további 15 százaléknak csak a testvérével kell osztozkodnia rajta.

A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége

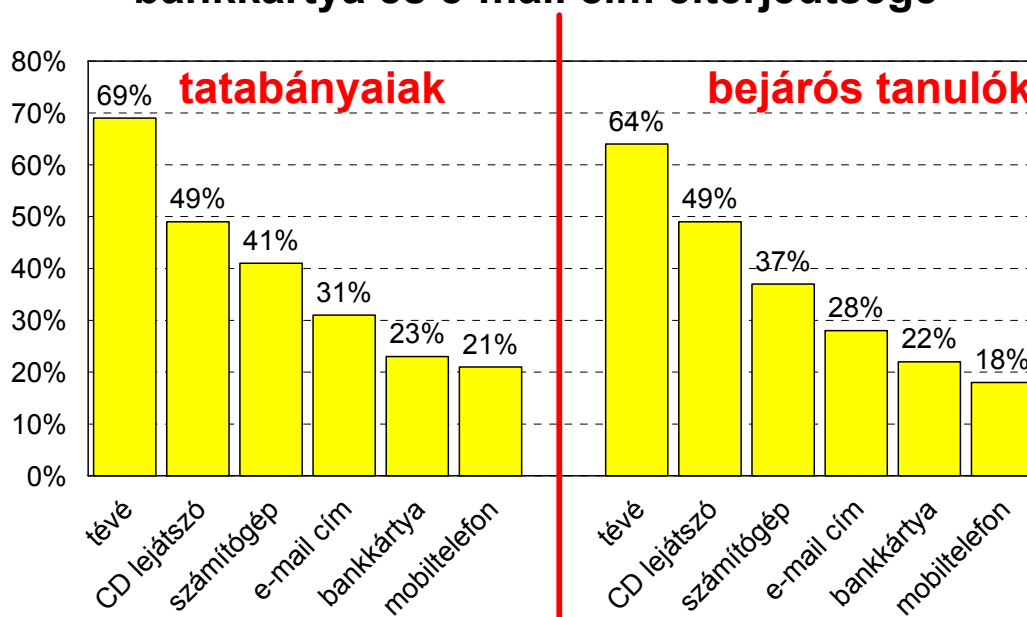
Saját vagy testvérével közösen használt számítógéppel a megkérdezett diákok 39 százaléka rendelkezik tatabányán, míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont a fiúk 24, a lányoknak pedig 14 százaléka birtokolja. A leggyorsabb és egyik legmodernebb kommunikációs csatorna az internet, illetve az elektronikus levelezés. A megkérdezett

középiskolások 31 százalékának van saját e-mail címe, s az összes tanuló 21 százaléka legalább heti rendszerességgel használja is (a saját e-mail címmel rendelkezők 11 százaléka minden nap, további 40 százalékuk minden héten küld vagy fogad e-mailt). A fogyasztói szokásokhoz, pénzforgalomhoz kapcsolódó jellemző, hogy átlagosan a tanulók negyedének önálló bankkártyája is van.

Összegezve a modern technikai eszközöket, elmondható, hogy azok a tanulók, aki a fent felsoroltak közül otthon egyikhez sem tudnak hozzájutni a minta 12 százalékát alkotják, míg teljesen modern fiatalnak (a hat eszközből legalább négy rendelkezésükre áll) 19 százalékuk minősíthető (a fiúknál 25, a lányoknál 14 százalék ez az arány). A többiek azok, akik többé-kevésbé rendelkeznek már saját TV-vel, sokak számítógéppel is, de mobiltelefonjuk, e-mail címük illetve bankkártyájuk még nincs.

A kérdés pontosabb demográfia elemzése megmutatta, hogy a fiúk, a gimnazisták, jobb tanulmányi eredményt elért tanulók, a tatabányán lakó diákok és a magasabb kulturális tőkével rendelkező, képzetesebb családok gyermekei körében elterjedtebbek ezek a modern eszközök. Mivel ezek a technikai eszközök jelentősebb anyagi áldozatvállalást is jelentenek, érthető, hogy azoknál, ahol családjukban gyakran vagy alkalmanként anyagi problémákkal küszködnek kevésbé elterjedtek.

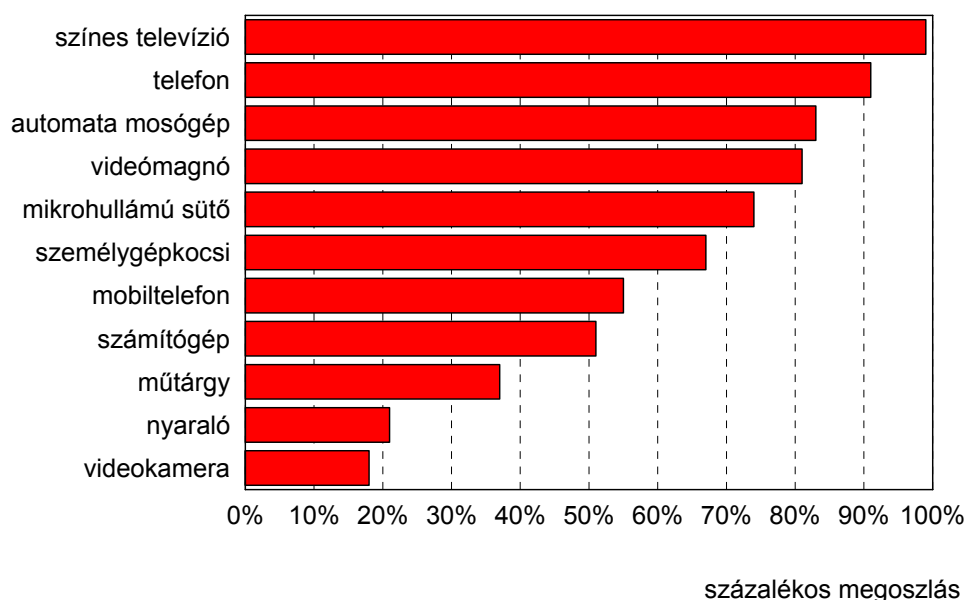
A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége

A tanulók jövőre vonatkozó tervei és a már most rendelkezésükre álló modern

eszközök relációját vizsgálva kiderült, hogy a karrier orientált és a családközpontú fiatalok között e tekintetben nincs túl sok különbség, csupán annyi, hogy a karrier orientáltak körében magasabb a mobiltelefon előfordulási aránya.

A családban meglévő technikai eszközök

A fiatalok magántulajdonú technikai eszközein kívül az elsődleges szocializációs közeg, a család vagyoni helyzetét is célszerű áttekinteni. Ezt a kérdést a családban fellelhető tartós fogyasztási cikkek alapján derítettük fel.

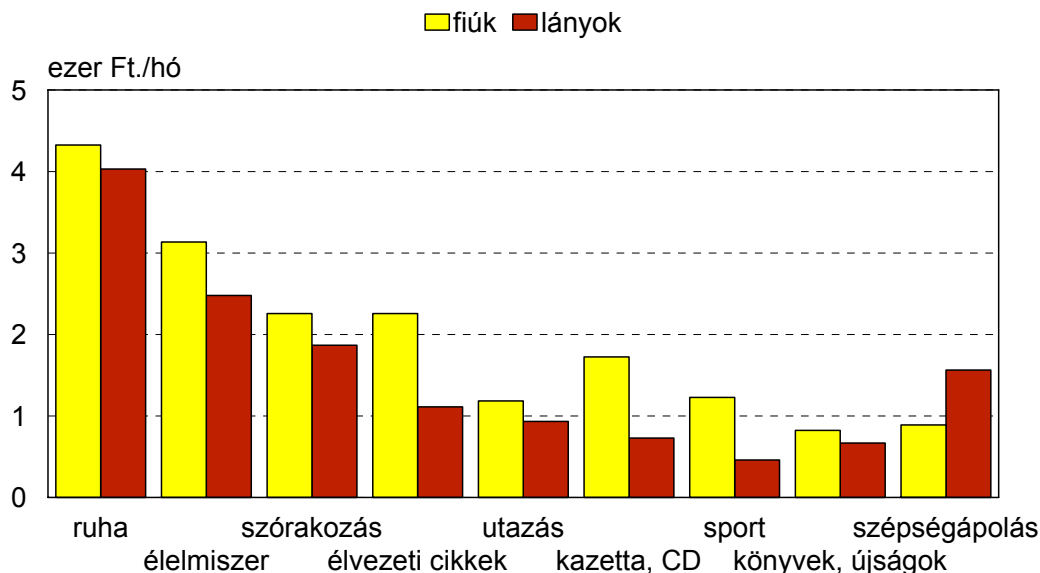
Gyakorlatilag minden tanuló otthonában van színes televízió és telefon. Régóta megszűnt luxuscikknek lenni a mikrosütő, a videomagnó és az automata mosógép. A családok közel 70 százalékában van személygépkocsi. Az általunk felsorolt műszaki, technikai cikkek közül figyelmet érdemel a számítógép és a mobiltelefon magas aránya, mely a tatabányán tanuló fiatalok családját tekintve meghaladja az 50 százalékot. Ha összesítjük a 11 vagyontárgy elterjedtségét, a legszegényebb családoknál is átlagosan 4 megtalálható (a tanulók 30 százaléka ide tartozik), közepesen vagyonosnak 48 százalék minősíthető, s inkább tehetős családból 22 százalékuk származik (átlagosan kilencnél több vagyontárgy található).

A család vagyoni helyzete nem független az iskolai végzettségtől és a gazdasági aktivitástól. Nem meglepő módon a képzetesebb, magasabb iskolázottságú családok körében magasabb a vagyonosak aránya.

A megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok között a tanulók a piaci termékek aktív fogyasztójává váltak. Sokan közülük teljesen önállóan gazdálkodnak, magántulajdonnal,

javakkal rendelkeznek s közvetve vagy közvetlenül igen jelentős összegek elosztása fölött rendelkeznek.

A középiskolás diákok átlagos havi kiadásai nemenként

Tatabányán az adatfelvétel idején 1013 gimnazista tanult, akik közvetlenül 11,7 millió forint fölött rendelkeznek havonta, 2353 fő szakközépiskolás, akik 34,7 milliót költhetnek havonta, s 1680 fő szakiskolás, szakmunkástanuló, akik 25,9 millió forintból gazdálkodnak. Ez azt jelenti hogy a Tatabányán tanuló középiskolás tanulók havonta több mint 70 millióból gazdálkodnak, ami igen komoly fogyasztói szerepet jelent.

Ebben természetesen számos olyan költség is benne van (pl. utazás-bérlet, étkezés, sport), ami közvetlenül a családi költségvetést terhelheti, hiszen a tanulók nemcsak a saját zsebpénzüket költik, hanem a szüleik pénzét is. Ennek megfelelően a reklámok egyre aktívabban célozzák e korosztályt.

A tatabányai tanulók - saját becslésük alapján - havonta kb. 14200 forintot költenek, s ennek 29 százalékát ruházati cikkek vásárlására fordítják (átlag 4174 forint/hó), 20 százaléka megy el étel-miszerre, s további 14 százalék jut a szórakozásra (kb. 2062 forint). Ugyanakkor nem költ mindenki mindenre. Szórakozásra (mozi, diszkó, koncert, színház) a tanulók 75 százaléka költ, étel-miszerre, ruhára, könyvekre, újságokra, szépségápolásra a kérdezettek 59-63 százaléka. A tanulók közel fele áldoz rendszeresen kazettára, CD-re, költ élvezeti cikkekre, s kevesebb mint 35 százalék azok aránya akik sportra költenek.

Ha összesítjük a tanulók kiadásait, megbecsülhetővé válik a korosztály egy éves

összköltése. A tatabányán tanuló középiskolás diákok - durva becsléssel - éves szinten több mint 850 millió forintot költenek el egy évben. A legtöbb pénz (kb. 252 millió Ft.) ruhákra megy el, s ez az adat érezteti a divat diktáló hatását. 100 millió forintnál többet költenek a tanulók egy évben szórakozásra, élelmiszeripari termékek és élvezeti cikkek vásárlására is.

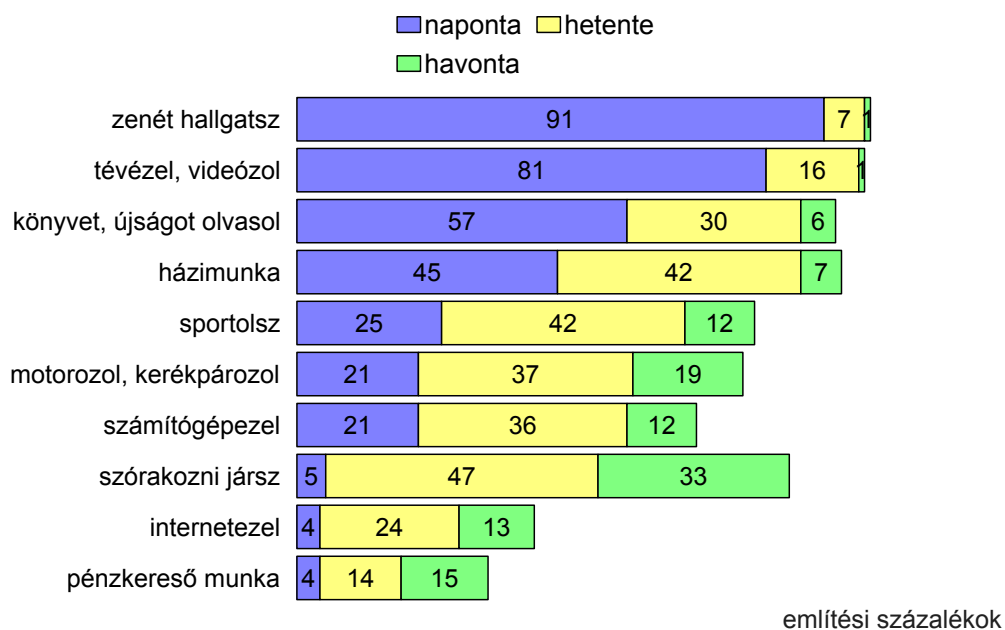
**A középiskolás diákok havi átlagkiadásai
és az ez alapján becsült éves szintű korosztályi kiadás**

	költ rá %	átlag forint/hó/fő	korosztályi összkiadás millió forint/év
szórakozás	75	2062	125 millió Ft.
ruha	63	4174	253 millió Ft.
élelmiszer	62	2795	169 millió Ft.
szépségápolás	61	1243	75 millió Ft.
könyvek, újságok	59	745	45 millió Ft.
élvezeti cikkek	44	1677	102 millió Ft.
utazás	43	1068	65 millió Ft.
kazetta, CD	41	1224	74 millió Ft.
sport	31	864	52 millió Ft.

9. SZABADIDŐ

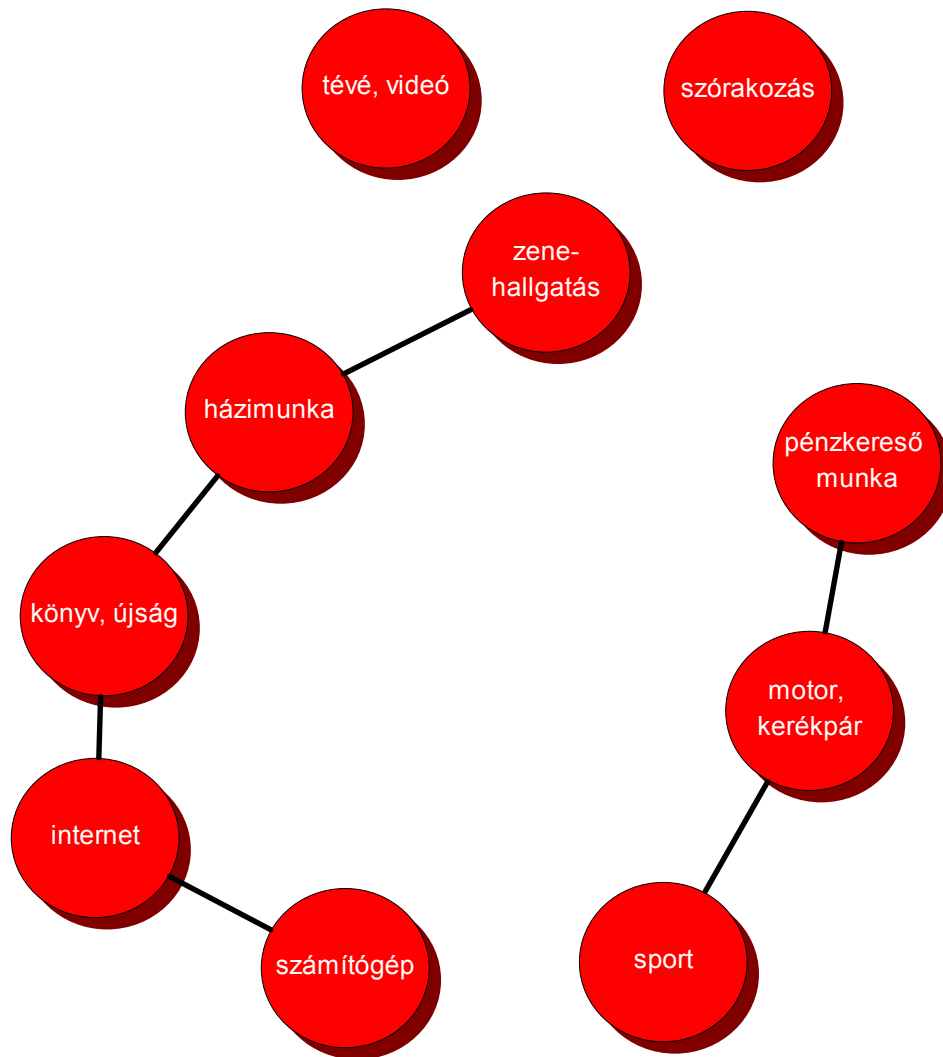
A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőíves felmérésben a fiataloknak 10 szabadidős tevékenységről kellett megmondaniuk, hogy milyen gyakran végzik.

Szabadidős tevékenységek gyakorisága

1998-hoz képest nem sokat változott a szabadidős tevékenységek belső összetétele, továbbra is a passzív tevékenységekre jut több idő (vagy energia). Bár a két kérdezési forma nem volt ugyanaz két évvel ezelőtt és most, annyi azonban megállapítható, hogy nőtt a számítógép előtt töltött idő. A fenti táblázatból ezen kívül figyelemreméltó a pénzkeresés, mint szabadidős tevékenység alacsony említési aránya, ami visszaesett 1998-hoz képest.

Az egyes szabadidős tevékenységek korrelációs mátrixát a következő ábra mutatja. Ezen a pozitív korrelációkat tüntettük fel, vagyis amelyik tevékenységeket vonal köti össze, azokat nagy valószínűséggel együtt választották. Ez a korrelációs ábra kevesebb kapcsolatot mutat, és két különálló tevékenység is van, amely önálló szabadidős formának is betudható. A két korrelációs lánc közül a hosszabb a passzív, a rövidebb az aktív szabadidős formákat, tevékenységeket fűzi össze.

A szabadidő eltöltésének különböző formái mellett rákérdeztünk arra is, hogy milyen intézményeket érintenek ezek. Azok közül a helyek közül, amelyek két évvel ezelőtt is szerepeltek a kérdőíven, továbbra is legnépszerűbbek a diszkók és a mozik, és a sor végén a színház található. A két új intézménytípus a kedveltebbek közé tartozik. 1998-hoz képest itt is csak kevés elmozdulás van, és az is az alkalmankénti dimenzióban, csökkent a meccsek látogatottsága és nőtt a művelődési központba, valamint a színházba alkalmanként járó fiatalok aránya.

Az egyes intézménytípusok látogatottsága

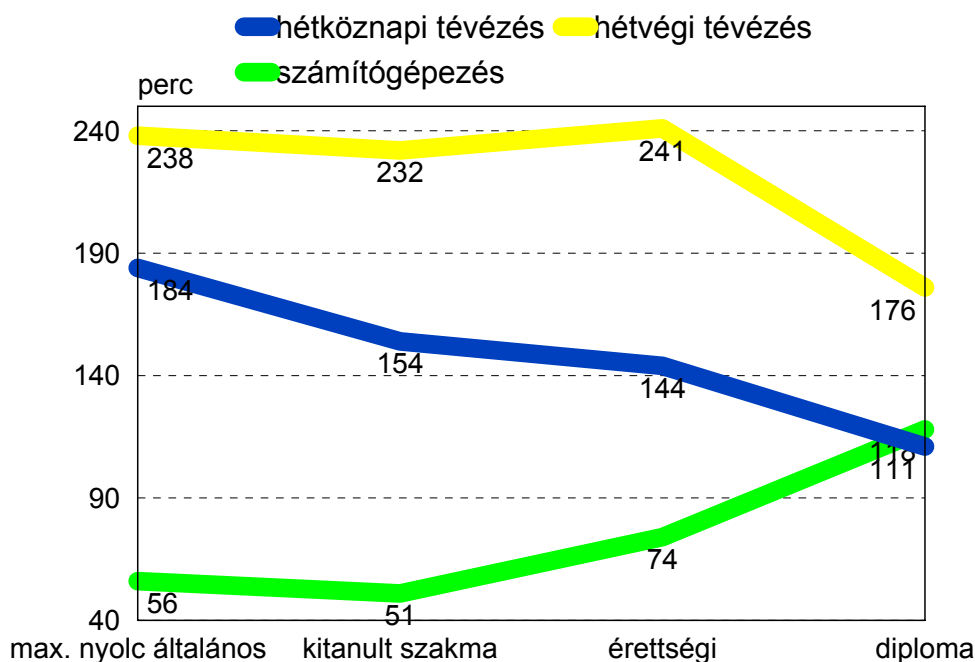
	gyakran, 1998	gyakran, 2000	alkalmanként, 1998	alkalmanként, 2000
éttermek, sörözők, pizzériák	-	33	-	53
diszkó	29	26	38	41
mozi	27	22	63	64
gyorséttermek	-	20	-	56
meccsek	22	20	37	29
könyvtár	20	15	54	53
kávézók	10	14	39	38
játéktermek	12	8	26	24
művelődési központ	9	7	25	45
színház	7	5	25	45

A passzív szabadidő-eltöltési módok közül a tévzés az egyik legjellemzőbb, és a diákok az egyik legnagyobb médiafogyasztók. A tatabányai tanulók egy átlagos hétköznap 2,47 órát töltenek a tévé előtt, ez hétfőtől péntekig 12,3 órát jelent. Egy átlagos hétvégi napon viszont már 3,8 órát töltenek a képernyő előtt. Ha mindent összeadunk egy átlagos tanuló egy héten 19,9 órát, azaz a hét 168 órájának közel 12 százalékát tölti tévénézéssel. Mindössze a diákok 3-3 százaléka nyilatkozta, hogy sem hétköznap, sem hétvégén nem néz tévét. A tévé előtt eltöltött időt elsősorban az apa iskolai végzettsége befolyásolja, mint ezt majd később látni is fogjuk.

A tévéképernyők mellett a számítógép is egyre inkább meghatározó elemmé válik a fiatalok szabadidő-eltöltési szokásaiban. A kérdőívben megkérdeztük, hogy az iskolán kívüli szabadidejükben a diákok naponta hány órát ülnek a számítógép előtt (nem számítva tehát az iskolai kötelező használatot). Itt már 51 százalék volt azok aránya, akik semennyi időt nem töltenek a számítógép képernyője előtt, a többiek viszont napi 66 percet ülnek a gép előtt.

Az apa iskolai végzettsége meglehetősen nagy eltéréseket okoz a képernyő bármelyik típusának „fogyasztásában”, így ezt egy külön ábrán is bemutatjuk. Jól látható, hogy míg a tévénézés az apa iskolai végzettségének növekedésével csökken, addig a számítógép-használat, ahol az elsődleges különbségek a hozzáférési (anyagi) lehetőségekben rejlenek folyamatosan nő, és a diplomás apák gyermekeinél már meg is haladja a tévénézésre fordított időt, legalábbis hétköznapokon.

A képernyők előtt töltött idő az apa végzettsége mentén

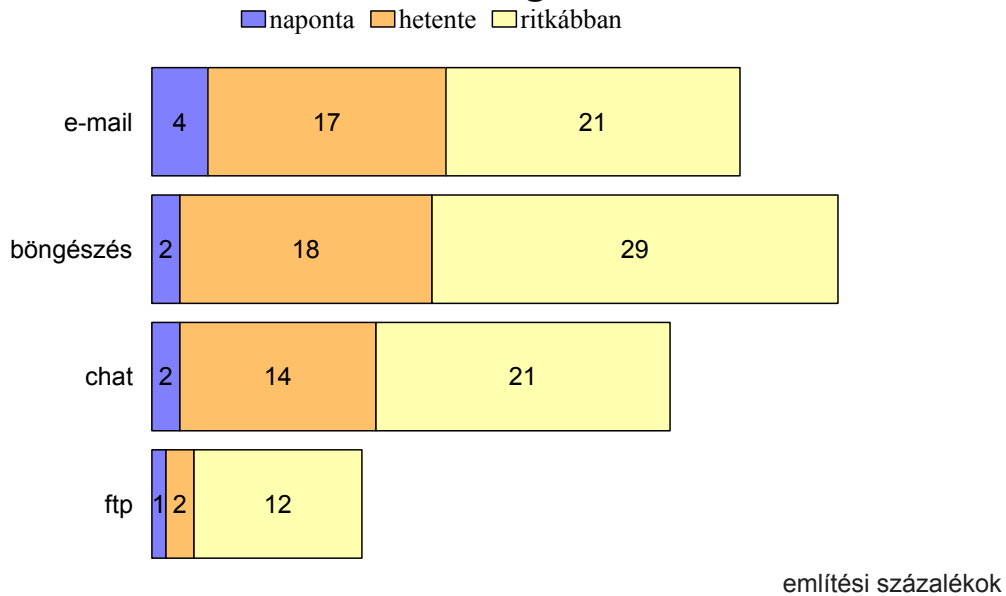

A legújabb szabadidő-eltöltési forma az internet. A fiatalok 4 százaléka naponta, 24 százalékuk hetente legalább egyszer kapcsolódik a világhálóra, és ez az arány rohamosan növekszik. Összességében a tatabányai diákok 62 százaléka tud több-kevesebb rendszerességgel az internetre csatlakozni.

A csatlakozás helyszíne legtöbb esetben az iskola, ezt a diákok 45 százaléka választotta. Otthonról csak 6 százalék jut fel a világhálóra, míg 13 százalék választotta az „egyéb hely” kategóriát, ami jelenthet nyilvános intézményeket vagy valamelyik barát, ismerős, rokon számítógépét.

Négy tevékenységet soroltunk fel a diákoknak ezzel kapcsolatban és megkértük őket, mondják el, milyen gyakran használják az internetet ezekre. Leggyakrabban az internetes levelezés lehetőségeit használják ki a fiatalok, míg a legtöbben a böngészést próbálták ki. A két tevékenység kismértékben eltérő hozzáállást mutat, a levelezés gyakori, sokszor napi használatot feltételez, míg a böngészők egy része csak alkalmanként ül (jut) a monitor elé. Mint várható volt, az ftp, a file-ok fel- és letöltése a legritkábban használt lehetőség, ezzel a fiatalok 15 százaléka élt már.

Milyen gyakran használod az alábbi internetes lehetőségeket?

A böngészés közben a diákok viszonylag ritkán tévednek Tatabánya honlapjára. Bár 39 százalékuk hallott arról, hogy a városnak saját honlapja van, ezt azonban csak 13 százalékuk látta már (a böngészők aránya 49 százalék, mint láttuk).

10. AZ Y-GENERÁCIÓ JÖVŐKÉPE

A tanulók iskolai tanulmányaik alatt folyamatosan tervezgetik jövőjüket, karrierjüket, konkrét és kevésbé konkrét lépéseket tesznek céljaik elérése érdekében. Természetesen a jövőjükre kihatással van jelenlegi stratégiájuk, élethelyzetük, mentális, egészségi és pszichés állapotuk, ugyanakkor igaz az is, hogy karrier terveik, jövőjükéről szóló elképzeléseik visszahatnak értékrendjük alakulására is.

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregáltak az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat "provokált".

Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkájukat gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak, s gyermekeiknek sem okoz jelentősebb problémát az új világrend szocializációja. A pedagógusok és a fiatalokkal foglalkozó más humánszolgáltató szakemberek körében sokan vannak, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, melyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. Gyakran panaszkodnak a fiatalok, diákok "eltorzult" értékrendjére, s igyekeznek a szerintük elvárható klasszikus értékek szerint nevelni a rájuk bízott tanulókat. Ugyanakkor a tanulók látják a sikertelen és boldogtalan szülői és tanári mintát, s az értékkonfliktusban egyre határozottabban utasítják el azt. Megpróbálnak alkalmazkodni az új világ új rendjéhez, hiszen a legfontosabb számukra, hogy az átalakult társadalmi és gazdasági berendezkedés játékszabályai szerint sikeresen próbáljanak helytállni az életben.

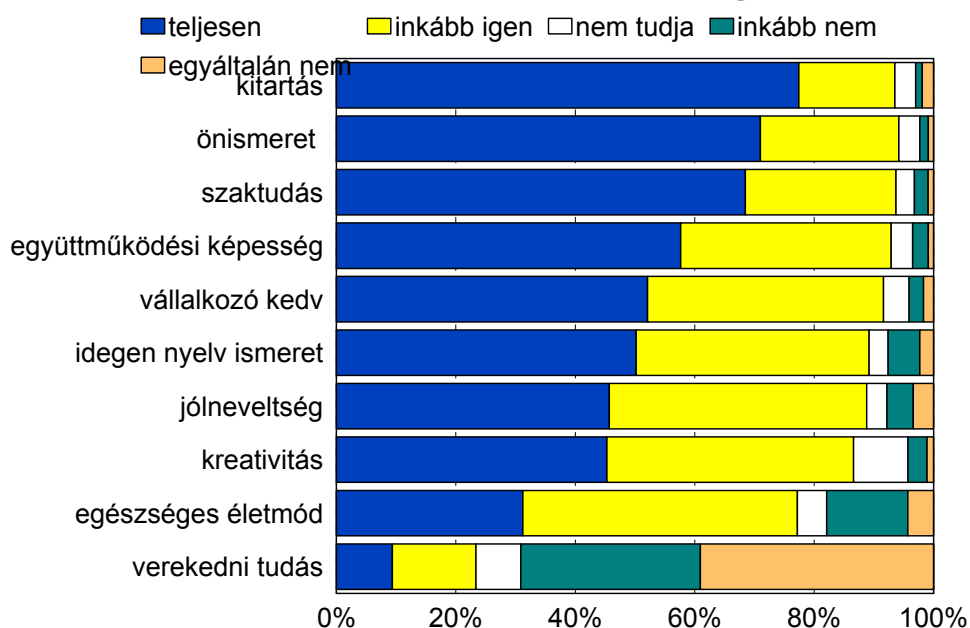
Tény, hogy a teljesítményelvű értékeket egyelőre csak viszonylag kevés fiatal tudja sikeresen követni, s a többiek közül sokan - kivonulva kudarcaik színhelyéről, - vagy könnyebben élhető értékrendeket követnek, vagy pedig szembesülve saját maguk és mikroközösségük kudarcaival anómiás tüneteket produkálnak. Az anómiás tünetek deviáns viselkedésbe csapnak át, mely legtöbb esetben alkoholizmust, kábítószer-fogyasztást, extrém helyzetekben öngyilkosságot eredményeznek. (Ezek mindig fokozottan jelentkeznek az értékrendi átalakulással küzdő társadalmakban.)

De mi is kell az életben való sikeres érvényesüléshez? A kérdőívben megkértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt tíz jellemzőről mondják meg, melyek azok a képességek,

amelyek szerintük a sikeres érvényesüléshez fontosak. Az életben való sikeres érvényesüléshez többféle képesség megléte szükséges. A vizsgálat során kiderült, hogy az általunk felsorolt képességek a válaszoló diákok szerint - a verekedni tudás kivételével - mind fontosak. A legfontosabb képesség a kitartás és a megfelelő önismeret, a tanulók több mint 70 százaléka nagyon fontosnak tartja meglétüket.

A szaktudás a rangsorban a harmadik helyre került, kétharmaduk nagyon, további egynegyedük inkább fontosnak tartja. Százfokú skálára átszámolva a százalékos értékeket, a tíz képességből, készségből 7 kapott 80 pont feletti pontszámot (önismeret, szaktudás, együttműködési képesség, idegen nyelv ismeret, kreativitás, vállalkozó kedv, kitartás). A jólneveltség és az egészséges életmód csak közepesen fontosak, míg a verekedni tudás 31 pontos fontossági indexe elutasítást jelent.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak az alábbi képességek?

Nemek tekintetében csak árnyalatnyi különbségek mérhetők, a lányok szerint egy kicsit fontosabb az önismeret, az együttműködési képesség, a nyelvismeret és kitartás, míg a fiúk a verekedni tudásra adtak átlag feletti pontszámot. Az is megfigyelhető, hogy a szülő képzettségi szintjének növekedésével nő az idegen nyelvi ismeret és a kreativitás fontossága, ugyanakkor csökken a verekedni tudás, a jólneveltség és - ami meglepő - az egészséges életmód jelentősége. Mindez azt mutatja, hogy a sikeres érvényesüléshez szükséges képességekről való gondolkodás átöröklődik, újratermelődik a szocializáció során a

különböző társadalmi rétegekben, s leképeződik az iskolatípusok mentén is.

A mobilitási irányok tekintetében érezhető tendencia, hogy a felfelé mobil tanulók - a verekedni tudás és szaktudás kivételével - valamennyi képesség fontosságára magasabb pontszámot adtak, míg a lefelé mobil tanulók a szaktudást, a kreativitást és a verekedni tudás képességét minősítették átlag felett fontosnak. A felfelé mobil tanulók szerint a sikeres érvényesülés legfontosabb kulcsa a kitartás, az immobil tanulók szerint az önismeret, a lefelé mobil tanulók szerint pedig a szaktudás.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak a következő képességek?

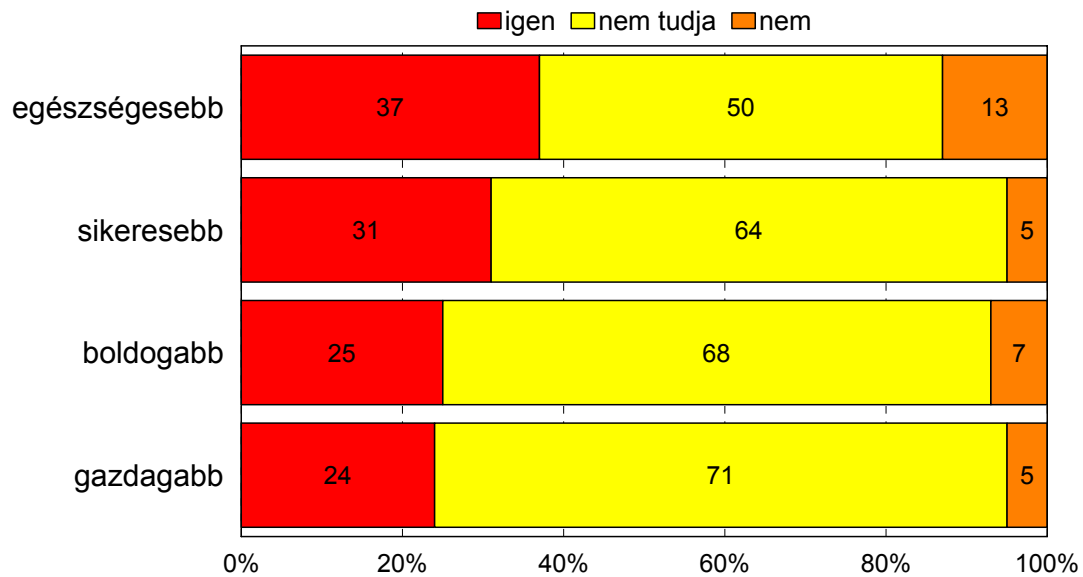
	lefelé mobil	immobil	felfelé mobil
önismeret	88	91	91
szaktudás	92	88	89
együttműködési képesség	86	84	86
idegen nyelv ismeret	81	78	84
verekezeni tudás	37	33	27
jólneveltség	78	78	80
kreativitás	84	80	82
egészséges életmód	67	69	71
vállalkozó kedv	82	82	84
kitartás	89	89	94

pontszám százfokú skálán

A jövőre vonatkozó terveik alapján kiderült, a tatabányai tanulók nem akarnak több gyereket vállalni, mint amennyi a szüleiknek van, sőt 25 százalékuk egyenesen úgy nyilatkozott, hogy szerinte kevesebb gyermeke lesz, mint a szüleinek. E kérdésben bár meglehetősen egységesek a válaszok, az kimutatható, hogy a lányok, a képzetlenebb szülők gyermeki és a lefelé mobilizálódó tanulók - vélhetően eltérő okok miatt - magasabb arányban nyilatkoztak úgy, hogy kevesebb gyermeket vállalnak majd, mint a szüleik.

Arról is megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük hogyan alakul az életük a szüleikéhez képest. E tekintetben nagy volt a bizonytalanság a tanulók többsége egyelőre nem látja még, hogy milyen pályát futhat be. Ha a bizonytalan válaszoktól eltekintünk az látszik, többen gondolják, hogy egészségesebb, sikerebb és boldogabb életük lesz, mint amit szüleik élnek, az ellenkező oldalon számottevő ellenvélemény nincs. Azok aránya akik már most biztosra veszik azt is, hogy gazdagabbak lesznek mint a szüleik, 24 százalék.

Szerinted leszel mint a szüleid?

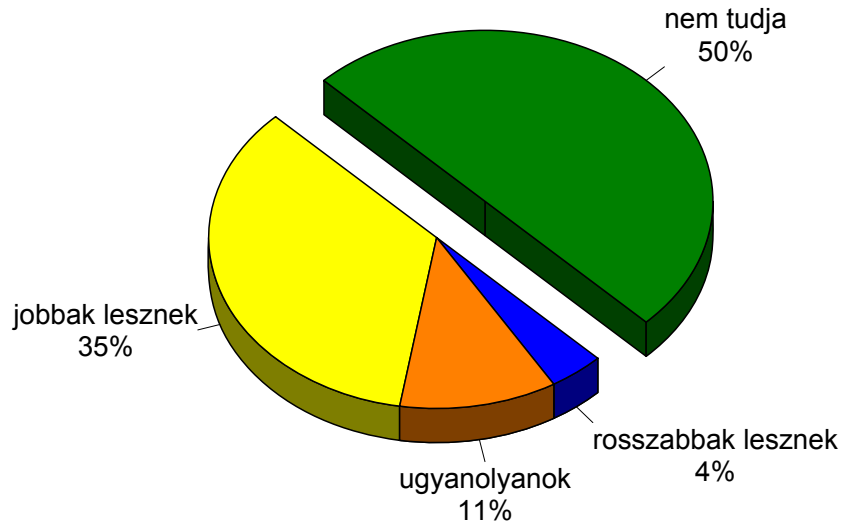

Olyan tanuló, aki jelenleg egyik dimenzióban sem látja biztosítottnak, hogy magasabb szintet ér el mint a szülei 44 százalék volt a mintában, s aki mind a négy itemnél magasabb szintet lát elérhetőnek mindössze 9 százalék. A jövőre vonatkozó optimizmus a négy dimenzióban nem független egymástól, megítélésük szorosan korrelál.

Az iskolatípus mentén szignifikáns eltérés mérhető, a gimnazisták egy kicsit pontosabban látják jövőjüket, bátrabban és optimistábban nyilatkoznak, mint a szakmai képzést adó középiskolák tanulói. A tanuló tanulmányi eredménye szerint jellemző, hogy a jobb tanulók között átlagon felül vannak, akik úgy vélik sikeresebbek, gazdagabbak és egészségesebbek lesznek szüleiknél, míg a gyengébb tanulók között azok vannak magasabb arányban, akik úgy vélik boldogabb életet élnek majd, mint szüleik.

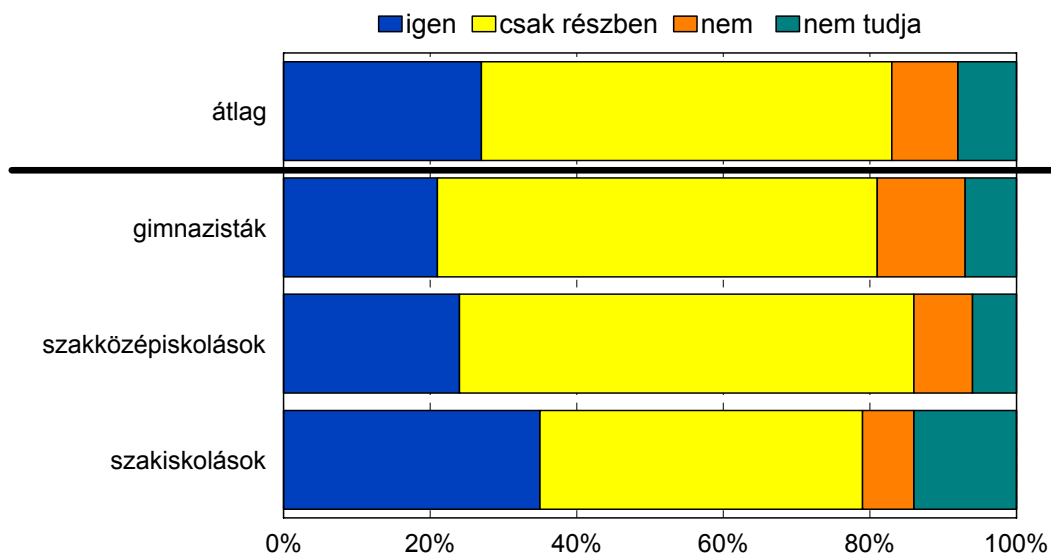
A diákok egyharmada abban is biztos, hogy munkakörülményeik a szülőkéhez képest jobbak lesznek, 50 százalékuk bizonytalan a kérdés megítélésében, s csupán 4 százalékuk gondolja úgy, hogy e téren negatív változás következhet be. Jellemző, hogy a tatabányán lakók, a jobb tanulmányi eredményt produkáló gimnazisták és a felfelé mobil tanulók optimistábbak, a jeles tanulók 45 százaléka pozitív változást vár, ellenben a szülő iskola végzettségétől és a nemtől független a kérdés megítélése.

Szerinted a munkakörülményeid a szüleidéhez képest milyenek lesznek?

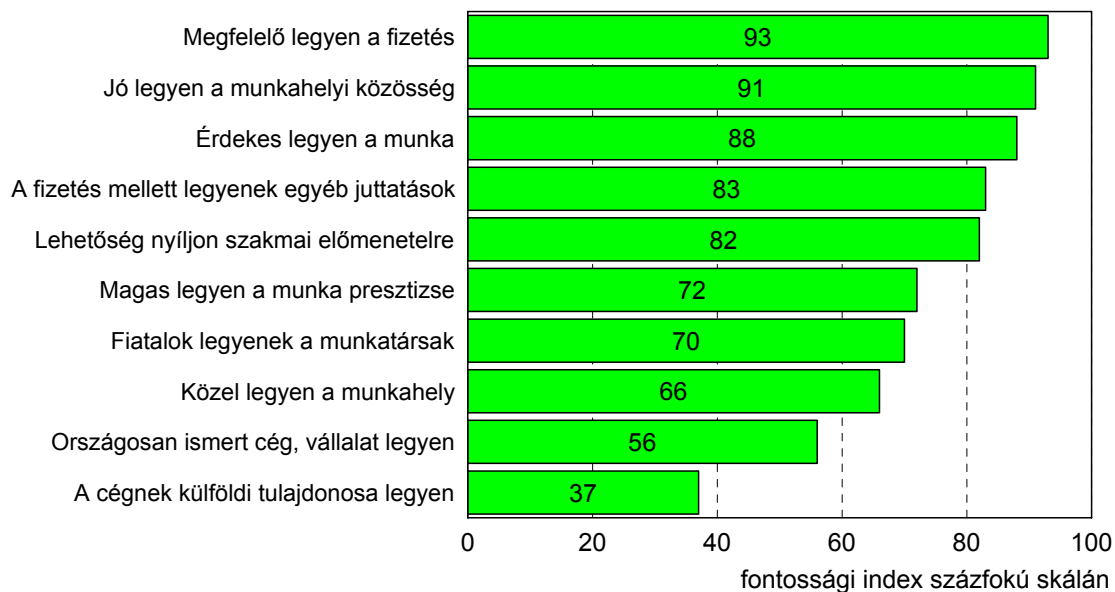
A munkába állásnál döntő fontosságú, hogy az iskola át tudja-e adni azokat a készségeket, amelyek a munkaerőpiacon elengedhetetlenek. Megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük a munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerezhetőek-e az iskolában. A diákok 27 százaléka szerint egyértelmű pozitív, 9 százalékuk határozott negatív választ fogalmazott meg. A válaszok iskolatípusonkénti megoszlását a következő ábra mutatja.

A munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerezhetők az iskolában?

A tervezett munkába álláskor a munkahely kiválasztásánál a különböző szempontok eltérő szerepet játszhatnak. Tíz szempontot soroltunk fel a diákoknak, arra kérve őket nyilatkozzanak hogy az egyes szempontok mennyire számítanak fontosnak. A válaszok százfokú skálán történő értékelését az alábbi diagram mutatja. (A kérdés feltételezte azt a hipotetikus esetet, hogy a fiatalok szabadon válogathatnak a munkahelyek közt. Ez nyilvánvalóan nem lesz igaz, de így képet kaphatunk a mögöttes motivációkról.)

A munkahely kiválasztásában mennyire fontosak az alábbiak?

A sorrend élére a megfelelő fizetés került, ami egyáltalán nem meglepő, ez valószínűleg bárhol így lenne. A jó közösség felértékelése már inkább életkori specialitás. Nagyon magas pontszámot kapott még a munka érdekessége és a szakmai előmenetel lehetősége, ez szintén jellemző igénye a karrier elején állóknak. A teljesülése persze bizonytalan, és sokan valószínűleg erről mondanak le a leggyorsabban. Csak az utolsó item került az 50 pontos határ alá, vagyis ezt egyáltalán nem tartják fontosnak a fiatalok.

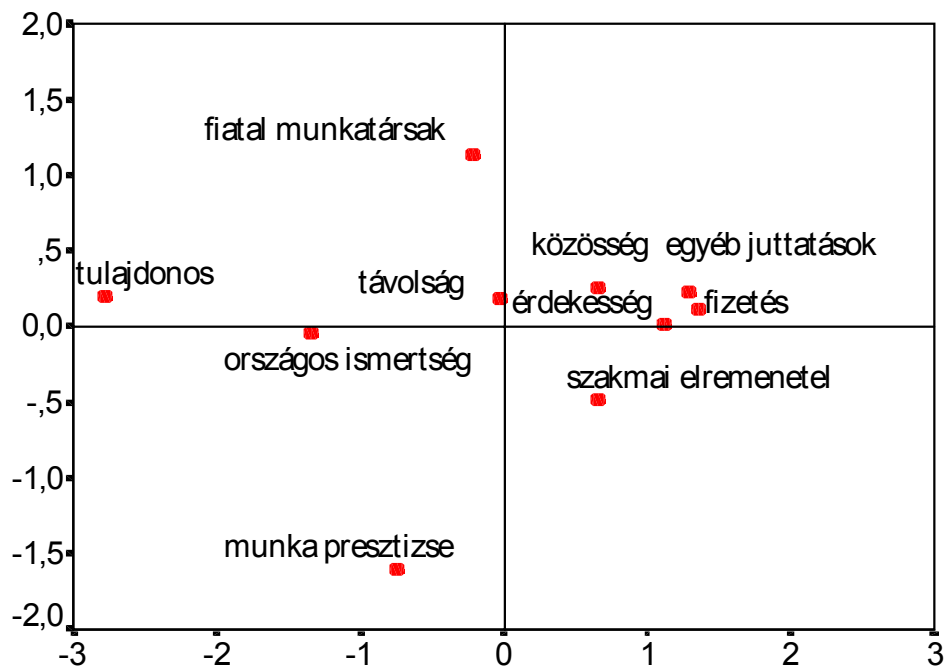
Ha ezt a kérdést megvizsgáljuk az egyes társadalmi/demográfiai szegmensek alapján, akkor az derül ki, hogy a munkahely közelsége, az országos ismertség és a külföldi tulajdonos fontosabbak a fiúknak, mint a lányoknak, míg a szociálisan érzékenyebb lányoknak a munkahelyi közösség fontosabb az átlagnál. A jobb tanulmányi eredményűeknél lényegesebb szempont a munka érdekessége – ők valószínűleg nagyobb választékból is választhatnak majd -, a gyengébb tanulóknak a munkatársak életkora és a cég tulajdonosa, ismertsége fontosabb egy kicsit. Ami pedig az iskola típusát illeti, a gimnazistáknak lényegesebb a munka érdekessége, a szakközépiskolásoknak a szakmai előmenetel lehetősége és a közösség, míg a szakmunkásoknak elsősorban a munkahely közelsége és a cég tulajdonosa, ismertsége fontosabb.

Ha a felsorolt 10 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a munkahely kiválasztását meghatározó szempontok három halmazba rendeződnek a diákok gondolkodásában.

1. faktor: „közösség”	faktor súly
Fiatalok legyenek a munkatársak	0.77
Közel legyen a munkahely	0.67
Jó legyen a munkahelyi közösség	0.53
2. faktor: „külső identitás”	faktor súly
Országosan ismert cég, vállalat legyen	0.80
A cégnek külföldi tulajdonosa legyen	0.78
Magas legyen a munka presztízse	0.40
Jó legyen a munkahelyi közösség	-0.20
3. faktor: „önmegvalósítás”	faktor súly
Érdekes legyen a munka	0.65
Megfelelő legyen a fizetés	0.65
Lehetőség nyíljon szakmai előmenetelre	0.62
Magas legyen a munka presztízse	0.57
Jó legyen a munkahelyi közösség	0.55
A fizetés mellett legyenek egyéb juttatások (üdülés, telefon, benzinpénz stb.)	0.52

Az első csoport a közösséggel kapcsolatos jellemzőket tartalmazza, így ide tartozik a megfelelő munkahelyi közösség és a fiatal munkatársak. Az egyén identitásának és munkahelyhez való viszonyának meghatározásában szerepet játszanak olyan tényezők, mint a cég tulajdonosa, a vállalat ismertsége, a munkakör társadalmi presztizse. Ezek alkotják a "külső identitás" faktort, melyben a közösség és a munka konkrét tartalmi része alárendelt szerepben van. Jól elkülönült halmazba rendeződnek az egyéni önmegvalósítás, kiteljesedés jellemzői, a szakmai előmenetel, a munka presztizse, érdekessége, a megfelelő fizetés és az egyéb juttatások.

A munkahely kiválasztásában szerepet játszó tényezők fontosságáról alkotott vélemények alapján - többdimenziós skálázással - meghatároztuk az egyes jellemzők egymáshoz viszonyított helyzetét. A diagramon az itemek egymástól való távolsága azt jelzi, hogy megítélésük mennyire hasonló. Akkor kerül két változó egymáshoz közel, ha a válaszolók ugyanúgy ítélik meg őket.

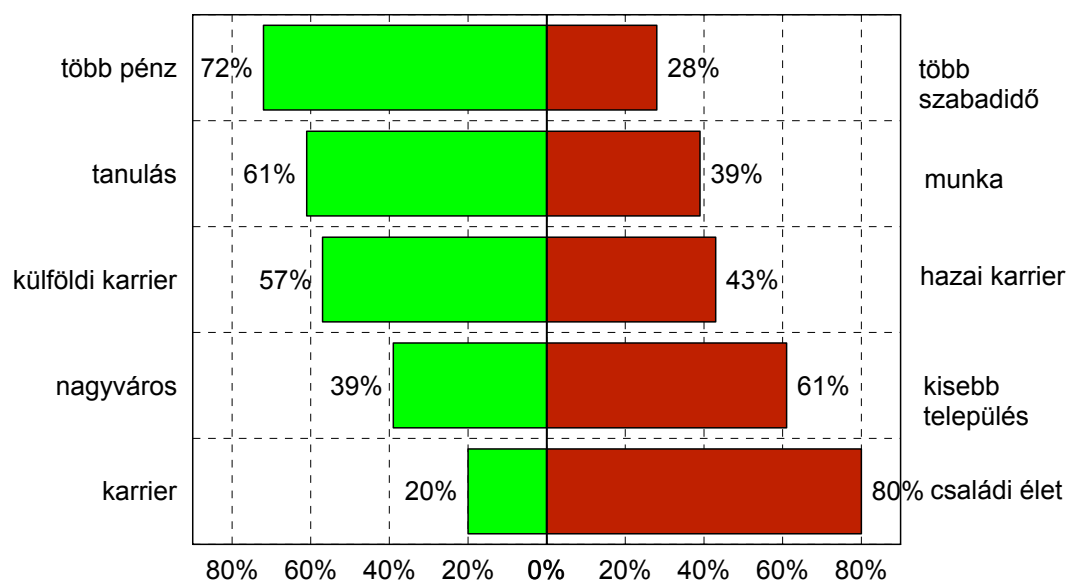
Részben a jövőképről, részben a tanulók értékrendjéről informál az a kérdéssor, melyben öt - az életben felmerülő - dichotóm kérdés közül kellett választaniuk. A kérdések a sok pénz vagy sok szabadidő, a karrier vagy család, a hazai vagy külföldi karrier, a tanulás vagy munka és a nagyváros lét vagy kis település relációkat jelentették.

A tanulók többsége - ahogy az a sikeres élet jellemző értékeinél is látható volt - fontosabbnak tartja a megfelelő anyagi háttérrel és az gazdagságot mint a szabadidőt. Most az is kiderült, hogy a diákok több mint kétharmada ha választhatna, inkább a több pénzt és nem a

több szabadidőt választaná. Ebben meglehetősen nagy az egyetértés, csupán a tanulmányi átlag és az iskolatípus tekintetében mérhető némi eltérés, a jobb tanulók körében egy kicsit magasabb (43 százalék) a szabadidőt választók aránya.

A karrier vagy család közötti választás szintén sok embernek - különösen nőnek - okoz problémát. A megkérdezett tatabányai diákok 80 százaléka ebben a relációban inkább a boldog családi életet választaná. A lányok között egy kicsit magasabb azok aránya akik, nem áldoznák fel a családi életet a karrierért (86 százalék), míg a fiúk több mint egynegyede egyértelműen a karrier mellett voksol. Ugyanakkor az is jellemző tendencia, hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével nő a karriert választók aránya, míg a maximum 8 osztályt végzett szülők gyermekeinek 16 százaléka, a szakmát tanult szülők gyermekeinek pedig 19 százaléka választotta a karriert a családdal szemben, addig a diplomás családban élő diákok pontosan egynegyede.

Dichotóm választások

Bár sok fiatal vállal alkalmankénti vagy rendszeres munkát az iskola mellett, alapvetően életük a tanulás köré szerveződik. Ha a jövőben választhatnának, 61 százalékuk akkor is inkább tanulna, s nem dolgozna. A munkát választók aránya átlag feletti a fiúk, a képzetlenebb családokban nevelkedő, a 18. életévüket betöltötték és a lefelé mobil tanulók között, de mindezzel együtt a munkát választók aránya csak egyetlen szubpopulációban haladja meg az ötven százalékot, s ez a szakmunkás tanulók csoportja.

A jól képzett fiatal szakembereknek ma már reális életcél lehet a sikeres külföldi karrier építése. A mai magyar jövedelmi viszonyok ismeretében nem véletlen, hogy a diákok 57 százaléka előnyben részesíti a külföldi karriert a hazaiával szemben, s ebben teljesen egységesek a tanulók. Sokan (60 százaléknál többen) vannak a 18 éven aluliak és a diplomás szülők gyermekei között azok, akik azt mondták, hogy inkább külföldi karriert építenének.

Végezetül egy ötödik elképzelt választási helyzet elé is állítottuk a válaszolókat, arra kértük őket nyilatkozzanak, ha választaniuk kellene hogy egy modern nagyvárosban vagy a természetes környezetben lévő kis településen éljenek, hogyan döntenének. A diagramból kiolvasható, hogy a többség (61 százalék) inkább a nyugodtabb, tisztább kisebb települést választaná, míg a tanulók 39 százaléka a modern nagyváros mellett döntene annak minden előnyével és hátrányával együtt.

Bár a nagyváros pártiak egyik alcsoportban sem érik el az 50 százalékot, árnyalatnyi eltérések kirajzolódnak. A tatabányán helyben lakó tanulók körében 49 százalék a nagyvárost preferálók aránya, míg a környező községekről bejáró tanulóknak csak 29 százalékát vonzza a nagyvárosi lét, s az is igaz, hogy a gimnazisták között magasabb arányban vannak mint a szakközépiskolások, szakiskolások között.

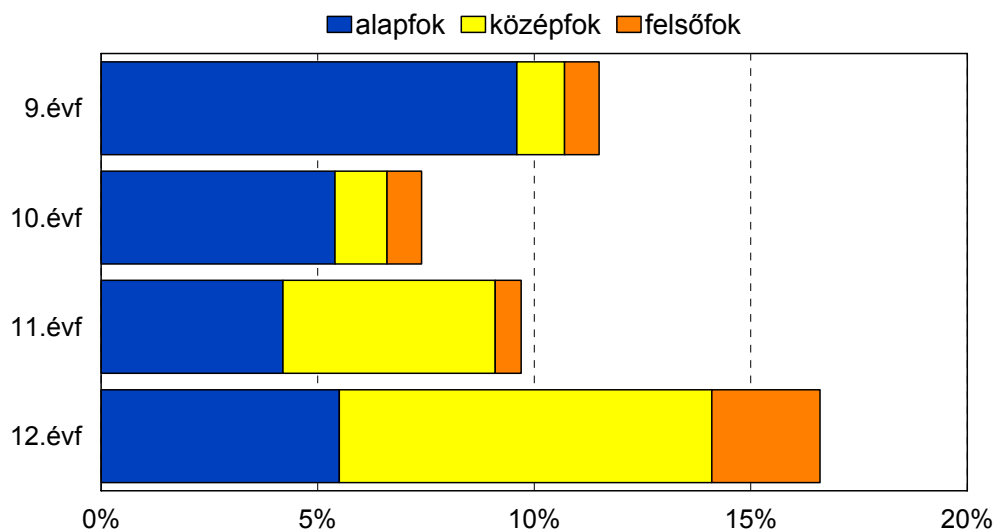
A korrelációs elemzés kimutatta, hogy az öt dichotóm választás nem független egymástól, aki a pénzt választja az nagyobb valószínűséggel választja a külföldi karriert a családdal szemben, s életét inkább egy modern nagyvárosban képzei el. A klaszteranalízis során pontosítani lehetett azon tanulók körét, akik a jövőre vonatkozó tervüket tekintve inkább karrier orientáltak (43 százalék), illetve azokat, akik inkább családközpontúnak minősíthetők (57 százalék).

Családközpontú	Karrier orientált
inkább több szabadidő	inkább több pénz
inkább család	inkább karrier
inkább külföld	inkább Magyarország
inkább tanulás	inkább munka
inkább nagyváros	inkább kis település
57 százalék	43 százalék

Sem a hazai karrier, sem pedig a külföldi munkavállalás szempontjából nem mindegy, hogy a diákok ismernek-e idegen nyelveket. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy, de többségük két élő nyelvet tanul nagyon alacsony a nyelvvizsgálóval rendelkező fiatalok aránya. A megkérdezettek közül mindössze 12 százalék rendelkezik valamilyen nyelvvizsgálóval (kétharmaduk német nyelvből, egyharmaduk angolból tett sikeres vizsgát). A

legelterjedtebb az alapfokú nyelvvizsga, a tanulók 8 százaléka birtokolja, 3 százalékuk középfokú, s 1 százalékuk felsőfokú nyelvvizsgát is tett.

Nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya

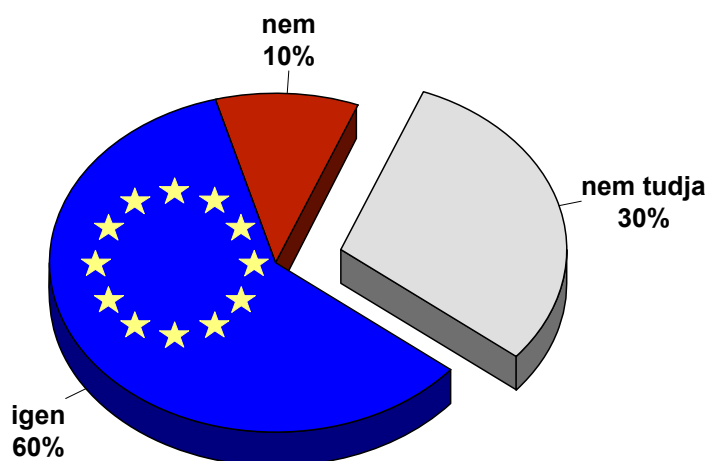
A családi háttér képzettségi szintjének emelkedése jótékony hatással van az idegen nyelvi kompetenciára is, a szakmunkás szülők gyermekeinek 8, az érettségizett szülők gyermekeinek 14, a diplomásokénak pedig 21 százaléka tett már valamilyen sikeres nyelvvizsgát.

11. EU CSATLAKOZÁS

A megkérdezett diákok többsége egyetért azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz, bár nem szabad elfelejteni a 10 százaléki ellenzót, és a válaszadók további egyharmadát, akik nem tudtak véleményt nyilvánítani.

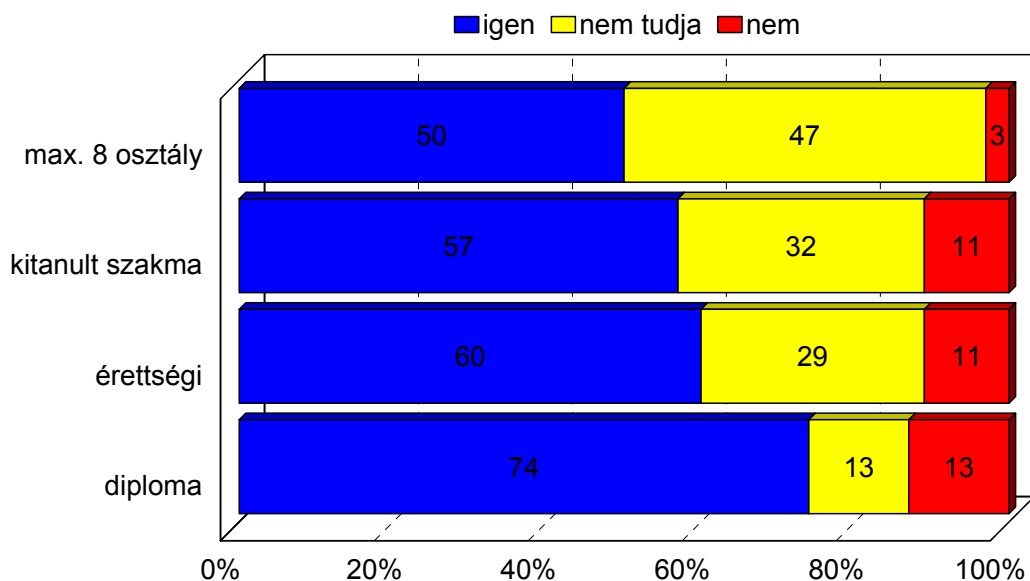
A jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők magasabb arányban támogatják a csatlakozást, a közepes vagy jó rendűek 62, míg a gyengébb tanulóknak 49 százaléka vélekedett erről pozitívan. Jól kirajzolódó tendencia az is, hogy a fiúk között magasabb a csatlakozást támogatók aránya (+12 százalék), míg a lányok körében a bizonytalanok aránya átlag feletti (+15 százalék).

Egyetértesz azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz?

Az apa iskolai végzettsége is hatással van a válaszok alakulására. Míg a maximum nyolc általánost végzett szülők gyermekeinek 50 százaléka támogatja egyértelműen a csatlakozást, addig a szakmunkások gyermekeinél 57, az érettségivel rendelkezők gyermekeinél ez az arány 60 százalék. A leghatározottabb támogató réteg a diplomás szülők gyerekei, háromnegyedük nyilatkozott pozitívan.

Egyetértés az azzal, hogy az országnak amint lehet, csatlakoznia kell az Európai Unióhoz ?

Jellemző, hogy az ellenzők aránya mindegyik szubpopulációban 10 százalék körüli, s ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a tanulók eltérő támogatási aránya nem az ellenzés vagy támogatás, hanem a tanácstalanság vagy támogatás közötti választás különbözőségéből fakad, s minél képzetesebb, magasabb státuszú családról van szó, minél nagyobb karrier lehetőség van a tanuló előtt, annál biztosabban támogatja a csatlakozást (véltetően a saját életre való - feltételezett - pozitív hatása miatt).

Az Európai Unióhoz való csatlakozás majdani mérlegét természetesen nem lehet előre megvonni, de a csatlakozástól a politikusok és a közvélemény is általában javulást vár, még akkor is, ha plusz kiadások terhelik az országot vagy rövid távon akár hátrányos helyzetbe is kerülhetünk.

Amikor azt kérdeztük, hogy a válaszadó saját életére az EU csatlakozás inkább pozitív vagy negatív hatással lesz, akkor a többség (65 százalék) pozitív hatásról számolt be, 9 százalék negatívról, míg minden negyedik diák szerint a csatlakozás nem lesz hatással az ő életére. Ez mérleg-indexen kifejezve +57 pont. A gimnazista tanulók ennél is bizakodóbbak, +62 pont a mérleg-index értéke, míg a szakmunkás és szakiskolás tanulóknál csak +49 pont. A nemek tekintetében elmondható, hogy a fiúk az átlagnál pozitívabb, a lányok véleménye egy kicsit negatívabb.

Kimutatható, hogy a család vagyoni helyzetének emelkedésével egyre nő a

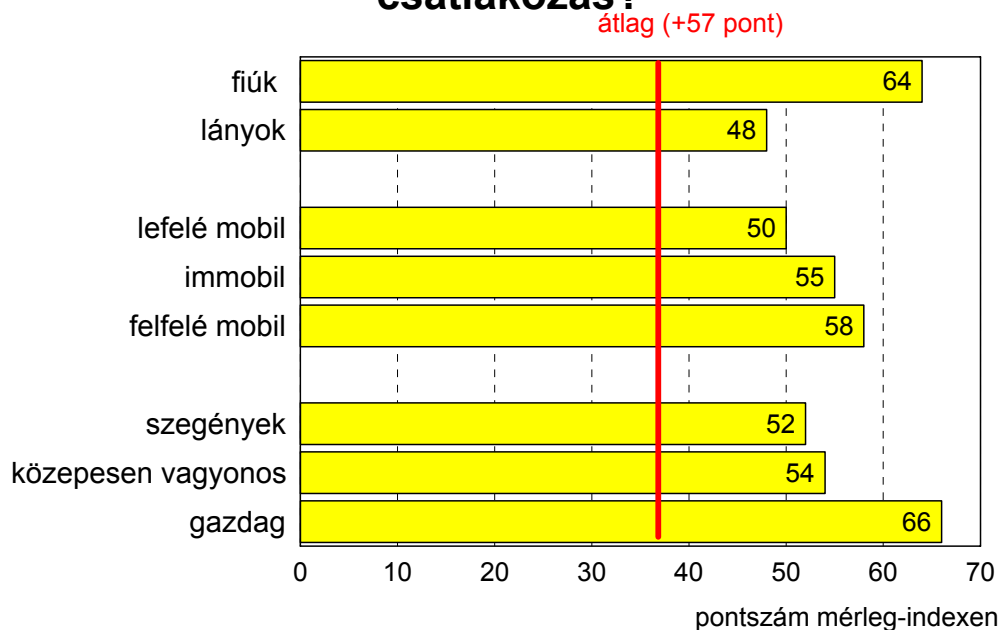
csatlakozástól pozitív hatást várók aránya, s az is jellemző, hogy azok a tanulók, akik az intergenerációs mobilitás tekintetében felfelé mozdultak el szüleikhez képest, az átlagnál bizakodóbbak.

A Te életedre az Európai Unióhoz való csatlakozás milyen hatással lesz?

	pozitív %	nem lesz hatással %	negatív %	pontszám mérleg-indexen
fiúk	73	19	8	+64
lányok	57	33	10	+48
gimnazisták	70	22	8	+62
szakközépiskolások	66	27	7	+58
szakiskolások	61	27	12	+49
Összesen	65	26	9	+57

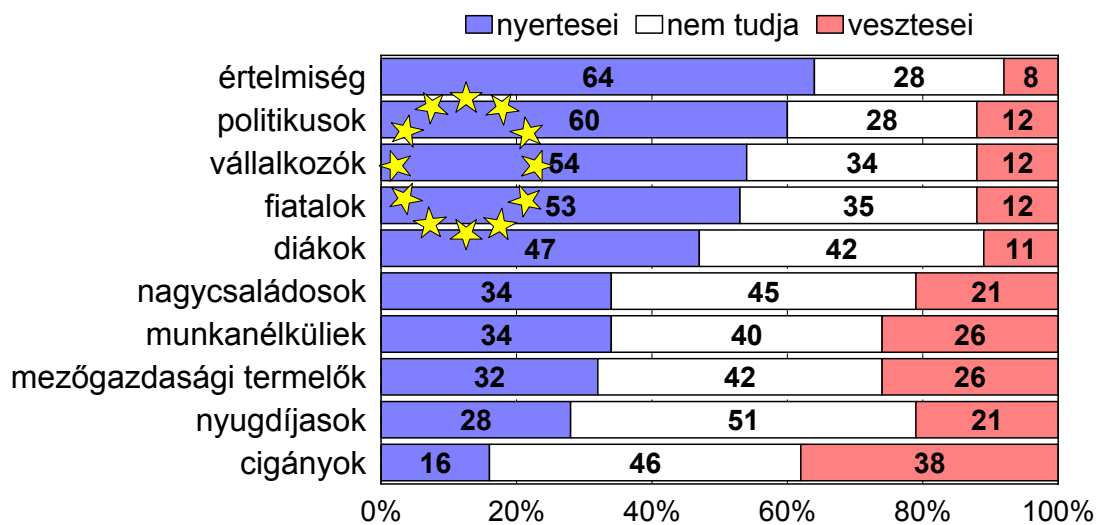
százalékos megoszlás és mérleg-index

A válszó saját életére milyen hatással lesz a csatlakozás?

Azzal kapcsolatban, hogy melyek lesznek a csatlakozás nyertes és vesztes rétegei, a vélemények jól tükrözik a magyar társadalom viszonyait. A nyertesek elsősorban azok, akik tudásukat, kapcsolataikat jól tudják konvertálni az új európai közegben, a vesztesek pedig azok, akik a magyar viszonyrendszerben is vesztesek, nekik az EU csatlakozás sem mutat kiutat.

A következő csoportok a csatlakozásnak inkább nyertesei vagy vesztesei lesznek?

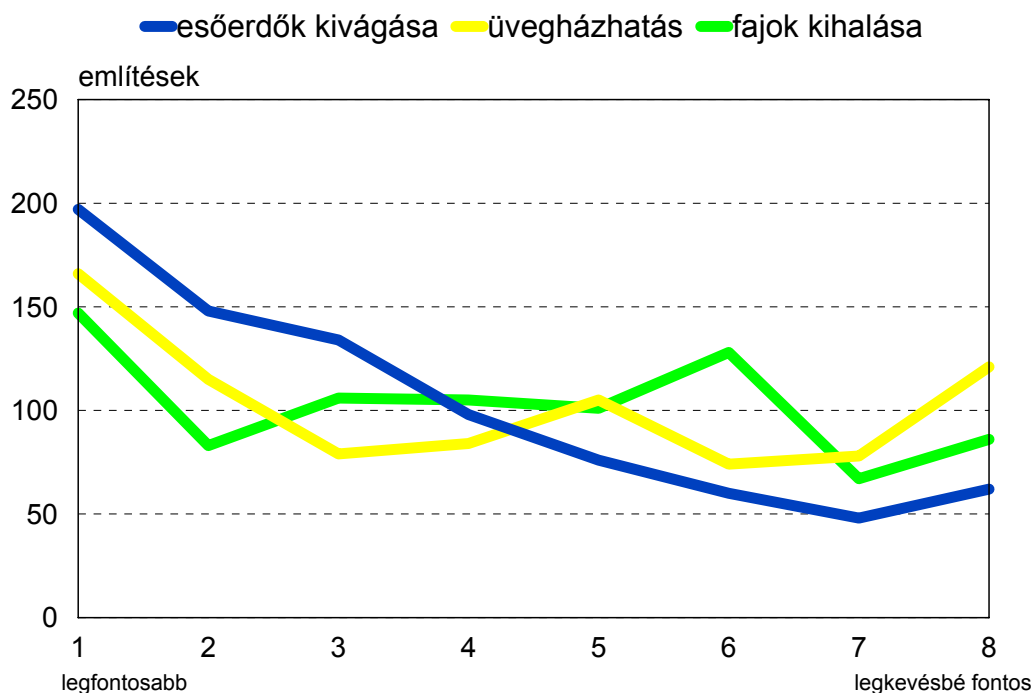

A tatabányai középiskolások szerint a csatlakozás egyértelmű nyertesei lesznek az értelmiség, a politikusok, a fiatalok és a vállalkozók. Pozitív, hogy magukat, generációjukat a diákok inkább a nyertesek közé sorolják. A válaszolók közel harmada - feltételezve a munkalehetőségek bővülését - a munkanélkülieket is a csatlakozás nyertesei között tartja számon. Egyértelműen vesztesek a cigányok. Ambivalens a megítélése a mezőgazdasági termelőknek (a sajtóban sokat emlegetett agrárverseny miatt ez logikus is), és a nyugdíjasoknak.

12. KÖRNYEZETTUDAT

Az utóbbi években Magyarországon és szerte a világon egyre nagyobb gondot okoznak a környezetvédelmi problémák, a bekövetkezett lokális ökológiai katasztrófák. A kérdőívben foglalkoztunk a tatabányai diákok környezeti kérdésekhez való viszonyával, a diákok környezettudatával is. Először arra kértük őket, hogy rangsoroljanak nyolc környezeti problémát egymáshoz képest, fontosság szerint. A problémák között három globális volt (esőerdők kivágása, üvegházhatás erősödése, bizonyos állat és növényfajok kihalása) és öt helyinek tekinthető (levegő, vizek szennyezettsége, szemetelés, vegyszerhasználat, műanyag hulladékok). Az alábbi két ábra azt mutatja, hogy a globális és helyi problémák milyen helyezéseket kaptak. Itt az egyes jelentette a legfontosabb és a nyolcas a legkevésbé fontos problémát.

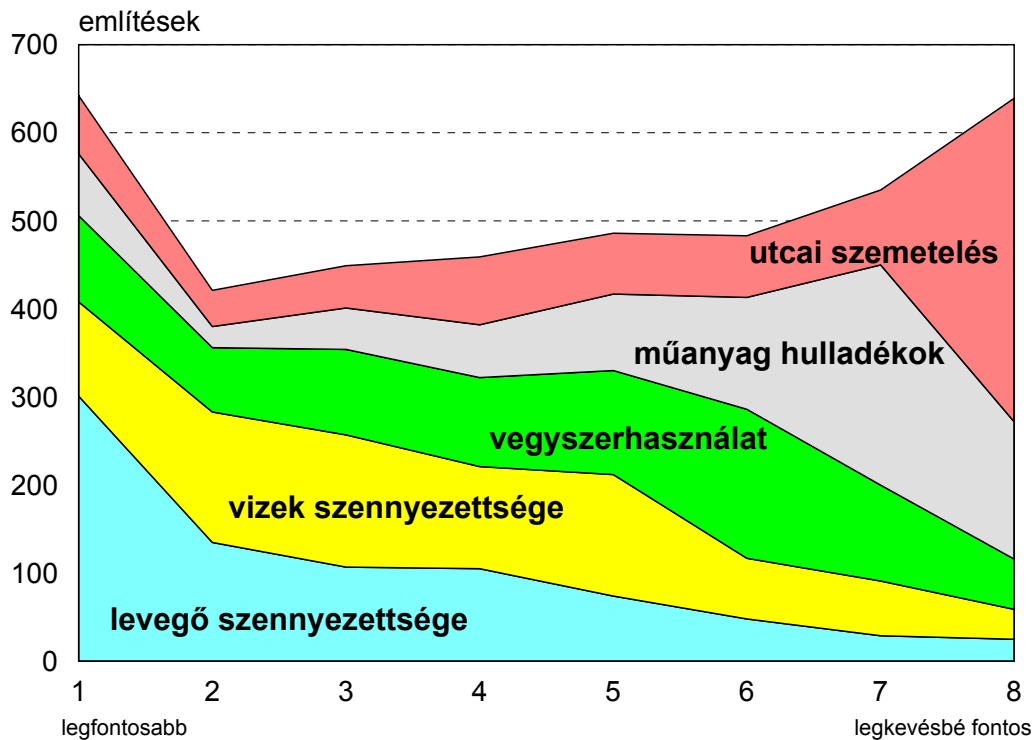
A globális környezeti problémák megítélése

A globális problémák közül legfontosabbnak az esőerdők kivágását tekintették a fiatalok, közel kétszázán helyezték az első helyre. A fajok kihalása és az üvegházhatás erősödése általában a sorrend közepén helyezkedett el, legtöbbször a negyedik helyre sorolták ezeket. Mellesleg az üvegházhatás megítélésében volt a legnagyobb a válaszok szóródása is,

ami jelzi a bizonytalanságot (közel annyian rakták az első két helyre, mint az utolsó két helyre).

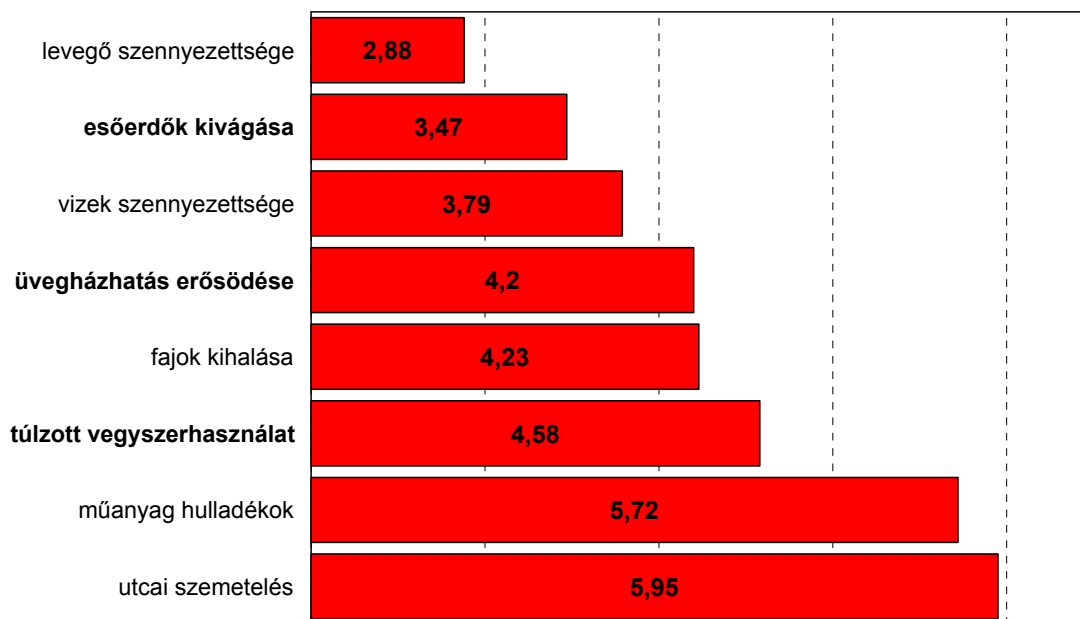
A helyi környezeti problémák megítélése

A helyi környezeti problémák közül legtöbben a levegő szennyezettségét tették az első helyre, ez a hőerőmű közelségét ismerve egyáltalán nem meglepő. Emellett szintén igen fontosnak ítélték a vizek szennyezettségét, s a tiszai ciánszennyezés után az sem véletlen, hogy ebben a kérdésben volt a legeggyöntetűbb a fiatalok véleménye. A vegyszerhasználat a lista közepén volt, míg a műanyag hulladékok és az utcai személtelés csak kisebb probléma diákok szerint.

Ha összességében nézzük a helyezések átlagait, akkor a következő ábrán bemutatott sorrendet kapjuk (itt értelemszerűen az alacsonyabb átlagpontoszámok jelzik a nagyobb fontosságot).

A környezeti problémák fontossági sorrendje

Összesítve jól látszik, hogy a levegő szennyezettségének problémája vezet a fiatalok környezeti problématudatában, hiszen a második helyen álló esőerdők kivágásával kapcsolatos problémák közvetetten szintén a levegőre utalnak vissza. Ebben a környezetben a két utolsó, vagyis legkevésbé fontos elem, a műanyag hulladékok és az utcai személtelés helyezése nem meglepő, hiszen valóban jelentéktelennek tűnhetnek például a fajok kihalása mellett, de a probléma jelen van a fiatalok tudatában, hiszen arra a korábbi kérésre, hogy mit szégyell a városban, igen sokan éppen a szemetet említették.

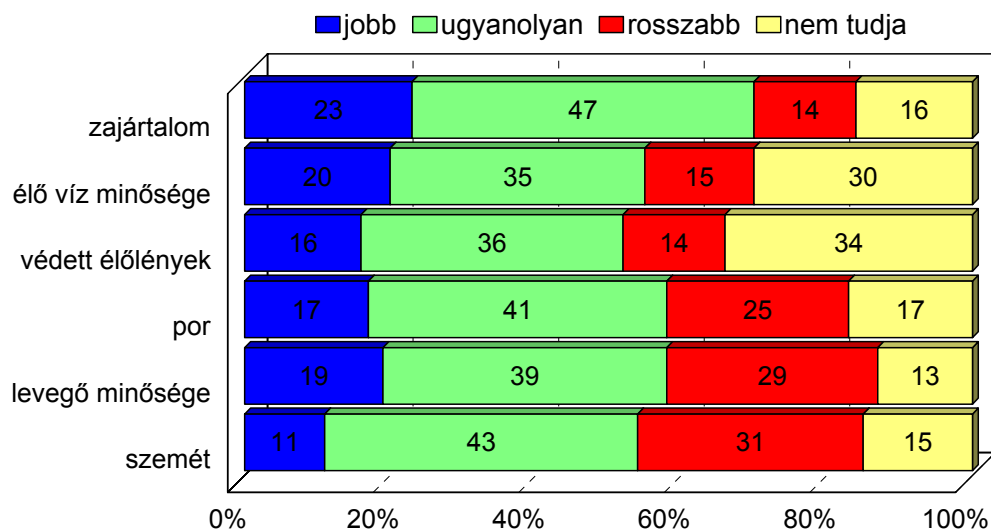
rangsor hely	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola
1.	esőerdők kivágása	levegő szennyezettsége	levegő szennyezettsége
2.	levegő szennyezettsége	esőerdők kivágása	vizek szennyezettsége
3.	üvegházhatás erősödése	vizek szennyezettsége	esőerdők kivágása
4.	fajok kihalása	üvegházhatás erősödése	vegyszerhasználat
5.	vizek szennyezettsége	fajok kihalása	fajok kihalása
6.	vegyszerhasználat	vegyszerhasználat	üvegházhatás erősödése
7.	műanyag hulladékok	műanyag hulladékok	utcai személtelés
8.	utcai személtelés	utcai személtelés	műanyag hulladékok

Ha a fontossági sorrendet az iskola típusa alapján nézzük meg, akkor az derül ki, hogy a levegő szennyezettsége mindenhol az első két legfontosabb problémának bizonyult. Három item van melynek mozgását érdemes részletesebben is megnézni. Az esőerdők problémaköre a gimnazisták véleménye szerint mindennél fontosabb, a szakközépiskolásoknál már csak a

második, a szakiskolásoknál pedig a harmadik helyre került. Ugyanezt a tendenciát követi Az üvegházhatás megítélése, a gimnazisták értékelték fontosabbnak (3.hely), s a szakiskolások tették hátrább (6.hely). A vizek szennyezettsége éppen ellentétesen mozog. A szakmunkásképzőbe járók a vizek szennyezettségét fontosabbnak ítélték az esőerdőknél, s az iskola típusának növekedésével szorul egyre hátrább. A gimnazistáknál az első négy probléma közt van a három globális kérdéskör (esőerdők, kihalás, üvegházhatás), míg a szakmunkás tanulóknál az első négy helyből három lokális problémát (levegő, víz, vegyszerhasználat) céloz, s ez jól mutatja a különböző iskolatípusokban tanulók eltérő megközelítési módját, problémaérzékenységét.

A környezeti problémák egymáshoz viszonyított fontossága után arra vártunk választ, hogy hatféle klasszikus környezetterhelést, környezeti problémát (levegő, por, zaj, szemét, vizek, védett élőlények) tekintve Tatabánya vajon jobb helyzetben van-e, mint az országos átlag. Itt már magasabb volt a válaszolni nem tudók aránya, és az értékelhető választ adó diákok közül is a relatív többség úgy nyilatkozott, hogy szerinte a tatabányai helyzet megegyezik az országos helyzettel, nem lát lényeges eltérést.

Tatabánya helyzete az országos átlaghoz viszonyítva

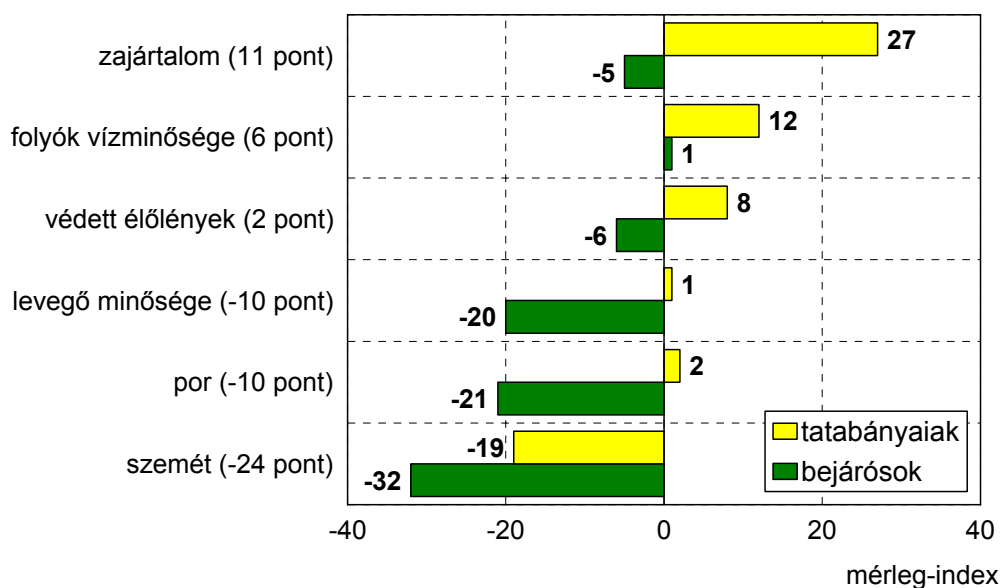
Ha csak azokat nézzük, akik érzékelnek, látnak eltérést, a zajártalom és a vízminőség esetében többen vannak, akik jobbnak tartják a város helyzetét az országos állapotnál, míg a por, a levegőminőség és a szemét tekintében ellenkezőleg, a negatív eltérést érzékelők aránya

meghaladja a pozitív változsról vallók arányát.

Ha a környezeti terheléseket egyfajta mérleg-indexre vetítve nézzük, kivéve az elemzésből a bizonytalan válaszadók tömegét, akkor az derül ki, hogy a zajártalom, a folyók szennyezettsége és a védett élőlények tekintetében Tatabánya valamivel jobb helyzetben van az országos átlagnál (legalábbis a diákok szerint), míg a levegő, a por és a szemét terén rosszabb a helyzet a városban.

Érdekes megvizsgálni, hogy miben tér el a városban lakó tatabányai diákok és a környező településekről bejáró tanulók ítélete, ugyanis okunk lehet feltételezni, hogy a bejárós tanulónak más viszonyítási alapjuk van (környezeti ártalmakkal kevésbé terhelt lakótelepülésük), s hajlamosabbak az átlagnál sötétebben látni a nagyvárost. A következő ábra e felosztás szerint mutatja az egyes ártalmak képzelt jelenlétét a városban. A problémák mögött zárójelben a teljes minta értékelése szerinti mérleg-indexen mért pontszám látható, míg a két csoport a "tatabányaiak" és a "bejárósok" megnevezéssel van különválasztva.

Az egyes környezeti ártalmak jelenléte a városban az országos átlaghoz képest

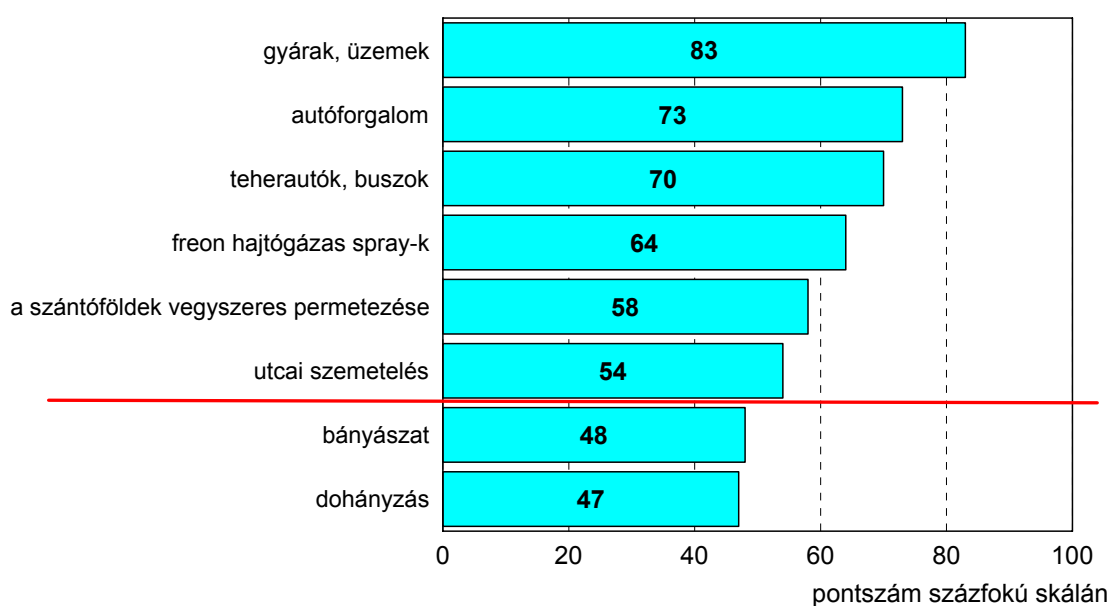

Az ábrán jól látszik, hogy minden környezeti terhelés esetén szignifikáns különbség van, a tatabányaiak kivétel nélkül pozitívabban látják a helyzetet. A legnagyobb eltérés a zajártalom megítélésében van, míg a tatabányai lakosú diákok a város zajterhelését az országos átlagnál sokkal jobbnak minősítették (+27 pont), addig a környező, csendesebb településekről naponta bejáró tanulók negatívan látják a helyzetet (-6 pont). Különösen

súlyosnak ítélik a szemét helyzetét (-32 pont). Jellemző, hogy a hat itemből a tatabányai lakosú diákok ötöt jobbnak látnak, míg a bejárósok ötöt rosszabbnak látnak az országos helyzetnél. Az is jellemző, hogy a lányok kritikusan tekintenek Tatabányára, ugyanakkor a szülő iskolai végzettsége nem befolyásolja a véleményeket.

A fiataloknak felsoroltunk nyolc környezetszennyező tevékenységet, s megkértük őket, hogy az iskolai osztályzatoknak megfelelően értékeljék környezetromboló hatásukat. A kapott adatokat százfokú skálára számoltuk át.

Környezetszennyező tevékenységek károsító hatása

A megkérdezettek egyöntetű véleménye hogy az általunk felsoroltak közül a gyárak, üzemek működése szennyezi leginkább a környezetet, károsító hatásukra százfokú skálán 83 pontot adtak a tanulók. Szintén nagyon szennyezik a környezetet a motorizáció vívmányai az autóforgalom, a teherautók, a buszok. A freon hajtógáz dezodorok használata, a szántóföldek vegyszeres permetezése és az utcai szemetelés tekintetében már megosztottak a diákok, jelentősen szóródnak a válaszok. Az ötven pontos határ alatt van - tehát inkább nem környezetszennyező a tanulók szerint - a dohányzás és a város hagyományos iparága, a bányászat.

Az egyes környezetszennyező tevékenységek megítélése aszerint, hogy a tanuló Tatabányát milyennek látja a magyarországi átlaghoz képest a környezeti problémák tekintetében

	jobbnak látják a város helyzetét az országosnál	rosszabbnak látják a város helyzetét az országosnál
autóforgalom	71	75
gyárak, üzemek	82	84
teherautók, buszok	68	72
bányászat	46	54
a szántóföldek vegyszeres permetezése	54	63
dohányzás	49	45
utcai szemetelés	55	53
freon hajtógáz spray-k használata	63	68
a tanulók klaszteren belüli aránya	61 %	39 %

átlagpontszám százfokú skálán

Azok a tanulók akik, összességében jobbnak látják Tatabányát a magyarországi átlaghoz képest a környezeti problémák tekintetében (a diákok 61 százaléka ilyen) szinte valamennyi környezetkárosító tevékenységet enyhébben ítélték meg, mint azok, aki rosszabbnak vélik a város helyzetét. Két item esetében kiemelkedő az eltérés, a bányászatot +8 ponttal, a szántóföldek vegyszeres permetezését pedig +9 ponttal vélik környezetkárosítóbb tevékenységnek a kritikusabb diákok.